

DE ZWARTE

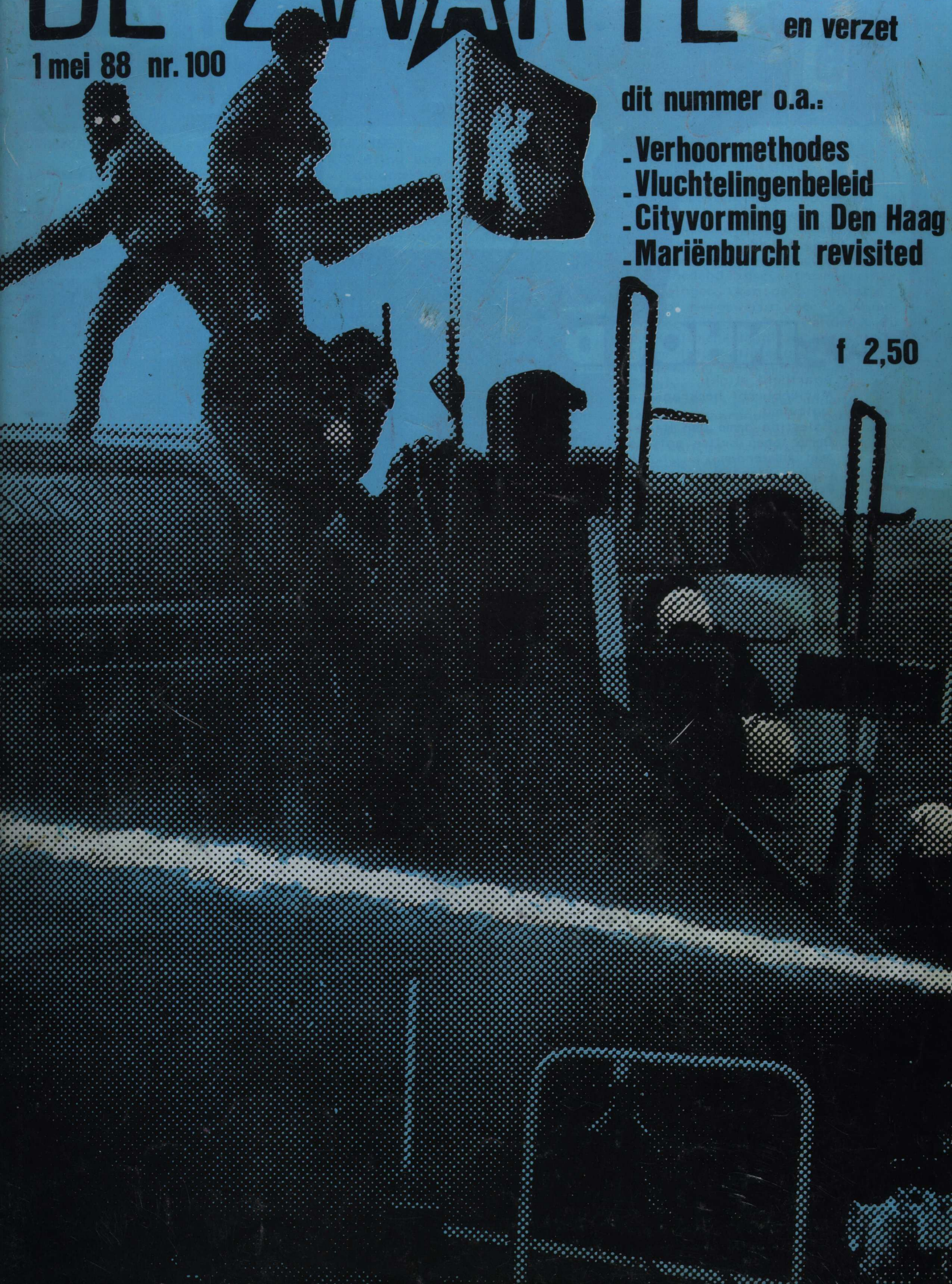
blad voor
vrijheidsdrang
en verzet

1 mei 88 nr. 100

dit nummer o.a.:

- ._ Verhoormethodes
- ._ Vluchtelingenbeleid
- ._ Cityvorming in Den Haag
- ._ Mariënburcht revisited

f 2,50

INHOUD

3. Apartheid stinkt
4. Mariënburcht herkraakt en ontruimd
7. Palestina-demo Den Haag
8. Demo tegen britse anti-homowet Amsterdam
10. Le Pen StopPEN !
12. Pek en veren voor fascisten
13. Korte berichten
14. Over de Startbahn
18. Cityvorming Den Haag
22. Jansen en Janssen alweer over verhoormethoden
27. Korte berichten
28. Klaas op z'n kop
30. Vluchtelingen"hulp"
40. Agenda

Kopy naar postbus 10233 in Den Haag. De mensen die de Zwarte samenstellen zijn bereikbaar op dins- en woensdag via telefoonnummer 070-892098 en de rest van de week via de postbus. Aboos thuisgebracht kosten f12,50 per 200 paginaas. Postaboos en instellingen betalen het dubbele. Politieke gevangenen krijgen hem/haar natuurlijk gratis zolang hun gijzeling duurt. Stort gul en onbeschoft (maar minimaal het vereiste) op giro 3442401 t.n.v. De Zwarte, in Leiden.

voor een wisselende prijs (afhankelijk van de dikte) is de Zwarte te koop op de volgende verkooppunten: Delft:wereldwinkel/kraakkroeg, Rotterdam:Van Gennep/Krities Bockwerk/Kraakkroeg,Dordrecht: de Zwarte Zaag, Nijmegen:De Klinker, Den Haag:De Roode Hond/Ruward/Brullend Breekijzer/Koffiehuis Blau, Weert:Kolektieve boekhandel, Arnhem:Info-kafee, Eindhoven:Vredeswinkel, Den Bosch:Den Duvel, Beverwijk: De Lynx, Groningen: 689/Vredeswinkel, Haarlem:Agora, Utrecht: de Rooie Rat, Wageningen:De Uitbuyt, Amsterdam:Fort van Sjakoo/Slagerzicht/Athenaeum/kraakkroegen, Leiden:Manifest/Wereldwinkel

„Maar toch”, hield Lubbers de zaal voor, „angst is op den duur een slechte raadgever. Want de uit hun land vertrokken Arabieren uit 1948 zijn nu nog toekomstige Palestijnen. Wij weten dat uitzichtloosheid een voedingsbodem vormt voor vrijheidsdrang en verzet, maar nog meer voor fanatisme en fatalisme. En dan verbieden wapens hun weerde.”

anti fascistiese actie

PERSVERKLARING

APARTHEID STINKT !!!

In de nacht van zaterdag op zondag hebben wij het reisburo INTERTOP TRAVEL in de stank gezet door er een fles met boterzuur naar binnen te gooien. Verder hebben we de gevel met anti-apartheidsleuzen opgesierd. Intertop travel (gevestigd Oosteinde 87 Voorburg) is een onderdeel van de zuidafrikaanse overheidsorganisatie SATOUR. SATOUR is de afkorting voor South African Tourism Board. Een organisatie die de belangen van Zuid-afrika behartigd op het gebied van toerisme. In nederland is INTERTOP de grootste reisorganisatie voor Zuid-afrika. Wij eisen dat in nederland alle banden met het apartheidsregiem verbroken worden. De afgelopen jaren zijn er tientallen acties gevoerd tegen de economische steunpilaren van het apartheidsregiem. Vele bedrijven waaronder een aantal reisorganisaties hebben zich uit Zuid-afrika teruggetrokken onder druk van acties. INTERTOP daarentegen gaat onverminderd voort met haar reizen naar Zuid-afrika. Prijst het land zelfs aan met de mededeling dat de Zuid-afrikaanse munt de Rand nu laag genoteerd staat waardoor het extra goedkoop is het land te bezoeken. De extra lage Rand is natuurlijk het gevolg van de politieke onrust in het land als gevolg van de apartheid. De verbondenheid van INTERTOP met het apartheidsbewind krijgt nog een extra nadruk door de speciale band tussen INTERTOP en het Europees-Zuid-afrikaanse Verbond. Het adres van deze pro-apartheidsorganisatie is dezelfde als het huisadres van de directie van INTERTOP. Ook kan men Zuid-afrikaanse wijn kopen in de winkel van INTERTOP. INTERTOP TRAVEL schaaft zich hiermee onverbloemd aan de kant van het apartheidsbewind. KLM is met een officiële reisagent vertegenwoordigd in de winkel van INTERTOP. Voor vele misschien schokkend echter KLM heeft tot nu toe geweigerd aan de boycot oproep tegen Zuid-afrika gehoor te geven. Dagelijks legt KLM op Johannesburg voor Zuid-afrikaanse zakenlieden en Nederlandse belangen in Zuid-afrika.

WIJ EISEN:

- Sluiting van INTERTOP
- Terugtrekking van nederlandse bedrijven zoals KLM, SHELL en PHILIPS uit Zuid-afrika
- Alle politieke gevangenen van anti-apartheidsacties vrij: vijf in Apeldoorn voor het vernielen van SHELL-pompen; één in Almere voor het vernielen van SHELL-pompen.; één in Amsterdam als verdachte van de Makro branden

ANTI-APARTHEIDS ACTIVISTEN

Rara-aanhang gaat toch door

(Van een onzer verslaggevers)

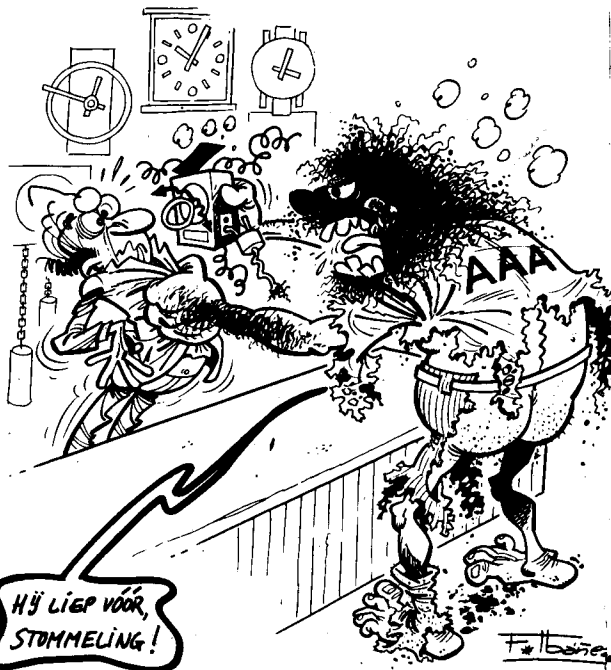
APELDOORN - Een zich 'Jongerenverzet Gelderland' noemende groepering heeft zaterdagochtend in Apeldoorn vernielingen aangericht bij een Shell-pompstation. Dit bij wijze van steun aan de activiteiten van de groep 'Rara', waarvan de politie claimt dat ze de kópstukken gearresteerd heeft.

Er werden vijf slangen doorgesneden en geleverde leuzen aangebracht. In een brief liet het 'Jongerenverzet' weten dat Rara gearresteerd mag zijn, maar dat de acties tegen Shell, vanwege de banden met Zuid-Afrika, onverminderd doorgaan. *pa. v. oel 10/4*

UTRECHT

Literatuurpresentatie.

Ter gelegenheid van 5 mei organiseert boekhandel De Rooie Rat een uitgebreide literatuur presentatie met als onderwerp anti-racisme en anti-fascisme. De aandacht gaat met name uit naar documentatie over hedendaagse extreem-rechtse bewegingen. Aan de presentatie wordt meegewerkt door de Anne Frank Stichting, het Landelijk Bureau Racismebestrijding, het Anti Racisme Informatiecentrum en het nederlands Centrum buitenlanders. Behalve de uitgaven van deze instellingen is er veel onderwijs materiaal, waaronder de boeken uit de onlangs verschenen overzichtslijst van het AntiDiscriminatie Overleg (ADO). Een deel van het materiaal wordt door De Rooie Rat zelf geïmporteerd uit de BRD en Groot Brittanië. De presentatie loopt van 25 april t/m 5 mei en is dagelijks te bezichtigen van 9 tot 18 uur (maandag van 13-18 en zaterdag 9-17). Het adres is Oude Gracht 65, 3511 ad Utrecht. Tel. 030-317189.

UTRECHTS NIEUWSBLAD APR. Twee slangen bij pompstation Shell vernield

UTRECHT - In de nacht van zaterdag op zondag zijn bij het Shell-pompstation aan de Brillantlaan (Tolsteeg) twee slangen doorgesneden. Ook in de directe omgeving werden vernielingen aangericht.

In een tweeregelig briefje aan deze krant stellen anonieme afzenders zich hiervoor verantwoordelijk. De tekst van de brief luidt 'Shell uit Zuid Afrika nu (solidair met RARA)'.

De politie denkt eerder aan vernielzucht van jongelui dan aan een actiegroep. Vlaktbij het pompstation werden de antennes van twee auto's afgebroken, werd een verkeersbord omgebogen en een verkeerszuil omgegooid.

mariënburcht

Persbericht nr: 1

Datum: 24 april 1988

Konklusie na uitvoerig intern beraad.

HERKRAAK LEEGSTAAND KANTOOR-PAND MARIËNBURCHT WAS ONVERMIJDELIJK

Alles afwegende is de Nijmeegse kraakbeweging tot de slotsom gekomen dat zij als bewaker van een bewegend centrum gehouden is haar medewerking te verlenen aan de herkraak van het kantoorpand Mariënburcht 8 en het te onttrekken aan de handen van eigenaresse Stichting Shell Pensioenfonds. Eigenaresse wordt gevorderd haar betrekkingen met Zuid-afrika te beëindigen. De Nijmeegse kraakbeweging kan indien nodig geholpen worden door landelijke groepen om haar konklusie ten uitvoer te brengen.

Bovendien bestaat duidelijkheid over de voorgenomen bestemming van het pand. Kraakbeweging heeft het plan het pand in te richten als centrum voor langdurige bewoning en beweging. Dit houdt ondermeer in dat er bepaalde gemeenschappelijke voorzieningen zullen komen en dat de kosten voor bewoning en gebruik beperkt zullen blijven.

Voor een uitgebreide toelichting zie hieronder.

Ruim een jaar geleden, 19-1-1987, werd de Mariënburcht na langdurig verzet ontruimd. De toenmalige burgemeester suggereerde over zekerheden te beschikken wat de bestemming van het pand betrof. In een persbericht van de afdeling voorlichting is sprake van de sindsdien beroemd geworden jonge startende ondernemers. Na enkele maanden van stilte bleken deze ondernemers het jonge veelbelovende Vendex-concern en de privatiseerder van de gezondheidszorg Boerema te zijn. Ondanks de in hetzelfde persbericht vermelde 'lage aanvangshuren', kende hun gemeenschappelijk project, het Medicenter, geen lange levensduur. Boerema verdween met de noorderzon naar de Verenigde Staten en Vendex ontruimde langzaam het gebouw. Medio maart staat de Mariënburcht weer te huur voor het luttele bedrag van f 165,-/m², voor slechts drie-en-een-halve ton per jaar dus. Deze laagstand is voor de kraakbeweging onacceptabel.

Twee maanden na de ontruiming wordt Nijmegen opgeschrikt door een grote razzia. Honderden agenten vallen onder aanvoering van loco-burgemeester Annie Brouwer (PvdA) de stad binnen.

In vijf panden worden huiszoeken gedaan en acht mensen van hun bed gelicht. In artikel 140 meent de staat het wondermiddel te hebben gevonden tegen politiek actieve groepen en mensen. Willekeurige arrestanten worden tot 'organisatoren' gebombardeerd. Het Openbaar Mini-

sterie hoopt zich zo te kunnen legitimeren voor honderden telefoontaps, observaties, het openen van brieven, verzamelen van fo-

to's en het in het groot screenen van actieve mensen in Nijmegen en andere plaatsen. Bovenregionale recherche-teams worden opgericht, de samenwerking tussen politie en verschillende veiligheidsdiensten, zoals CRI en BVD, geïntensiveerd. Het landelijk coördinatie team, opgericht om 'terreur en gewelddadige politieke acties te bestrijden' aldus de heer Korthals-altes, komt in Nijmegen een aantal zeepbellen meeblazen. Ruim een jaar later is het team goed ingespeeld en laat ze haar voorlopig grootste zeepbel in Amsterdam uit elkaar spatten.

De acht arrestanten van 24 maart worden bijna twee maanden in isolatie gehouden en vervolgens op een fake-proces veroordeeld. Niet als organisatoren maar als medeplichtige aan medeplichtigheid, maar aan wat weet het Openbaar Ministerie niet duidelijk te maken. Het is op korte termijn nodig dat er nieuw zeepsop wordt gemaakt, waar de supersmerissen zich in kunnen wentelen.

was terug

In het begin was het de Romeinse muur die moest wijken voor een kasino, daarna kwam een wanstaltige radarboot de Waalkade vervuilen en als slot droomt de gemeente Nijmegen van Manhattan. DE nijmeegse skyline moet de concurrentie aan kunnen gaan met New York, of tenminste Maastricht of Arnhem. De city moet veranderd worden in een zaken-centrum. Volgens het nieuwe structuurplan moet er "vooral ingespeeld worden op groepen die de binnenstedelijke wooncultuur verder kan versterken,

te weten de hogere inkomensgroepen. Winkels en restaurants moeten zich richten op "kooppatronen van de in het centrum werkenden, toeristen, bezoekers van kongressen, beurzen en exposities etc."

En zo dromen burgemeester en wethouders verder, met instemming gade geslagen door de gemeenteraad. Om rustig te kunnen door dromen moeten op korte termijn de kraakpanden in het centrum verdwijnen. Een paar maanden geleden de Westland en in mei is de Arkstee aan de beurt, en zo dacht men verder te kunnen gaan. Helaas komt aan alle dromen een einde. De Nijmeegse kraakbeweging is niet van plan zich te laten oprollen en met de herkraak van de Mariënburcht wordt het begin gemaakt met het bestrijden van alle natte geld-dromen van lieden als wethouder Hompe.

Politiek gemotiveerd kraken is niet tegen te houden met een belachelijke politie-verordening, het tegen elkaar uitspelen van panden of kapitalistische city-vorming

Zoals vorig jaar bij de 140-processen al aangekondigd, zal de kraakbeweging op elk door haar zelf gekozen moment een antwoord geven op intimidatie en repressie.

Nadat de SHV uit Zuid-afrika is verdwenen moet SHELL de tweede multinational zijn die dat land de rug toekeert. De herkraak van de Mariënburcht ondersteunt de strijd tegen dit bedrijf. Shell is direct verantwoordelijk voor de onderdrukking van de zwarte bevolking in Zuid-afrika. De strijd tegen deze onderdrukking moet op alle fronten gevoerd worden en behalve Shell zijn er nog veel andere Nederlandse bedrijven die gedwongen zullen worden zich terug te trekken uit Zuid-Afrika.

In 1987 speelde het Shell Pensioenfonds het spelletje van de jonge ondernemers, samen met de gemeente Nijmegen. Een jaar later staat het pand weer leeg, zijn de jonge ondernemers, Vendex en Boerema vertrokken en verschijnt de zoveelste Shell-helpt-variant. Shell helpt inderdaad, maar dan wel zichzelf. Met deze herkraak helpen wij Shell te verdwijnen uit Zuid-Afrika.

ARKSTEE BLIJFT BEWOOND

SHELL UIT ZUID-AFRIKA

ALLE POLITIEKE GEVANGENEN VRIJ

VOOR RESTAURATIE VAN HET GROENE-BALKON

VERSLAG VAN DE HERKRAAK

Zondagavond, werd er verzameld. Na een laatste keer doorpraten stapte iedereen in: enkele busjes en één grote vrachtwagen (met 70 mensen erin!) De stemming was wat giehelig, maar werd bloedserius bij het naderen van de Mariënburcht. De bivakmutsen op, helmen op, gemorrel aan meegenomen knuppel(tje)s. Jaaaaah! Het was zover: één uur! Terwijl iedereen uit de auto's barstte, kwam ook de eerste politie aan. Twee agenten waren zo onder de indruk dat ze meteen hun pistool trokken- ze bleven gelukkig op een afstandje, probeerden niet door de 'zwarte massa' heen te komen. Ondertussen werd vliegensvlug gekraakt: de drie aanwezige beveiligingsbeamten schrokken zich een ongeluk, gaven zelfs porto's en sleutels af voor ze het pand vrijwillig verlieten.

In de chaos buiten werden al twee mensen gearresteerd, plus één van de chauffeurs. De bussen werden in beslag genomen. Binnen werd haastig gebarricadeerd en vervolgens vergaderd. Dit was een actie, bijna niemand zag er brood in om het pand serieus te verdedigen. De vraag was alleen: "Wanneer gaan we eruit?" Proberen we eruit te komen zonder het risico te lopen opgepakt te worden, of wachten

ONTRUIMING: MASSA-ARRESTATIE

In een heel rap tempo werd in Nijmegen, Arnhem, Apeldoorn en Ede ME opgetrommeld. Tegen 5 uur waren die allen aangekomen en werd duidelijk dat "het uur U" naderde. Zoals afgesproken werd ingehaakt en 'en bloc' naar beneden gelopen, naar de parkeergarage onder het pand. Eén verdieping lager stond daar al ME, met honden, voorhamers en zelfs een paar karabijnen. Stokstil stond de groep, er werd niet door gebroken maar "Geen confrontatie! We willen erdoor, Pand is leeg!" geroepen. Het hielp niet, de groep werd omringeld, 1 voor 1 werd iedereen afgevoerd. Het duurde ruim een uur, er waren veels te weinig handboeien. In de parkeergarage bleef er een stapel helmen, bivakmutsen, knuppels en ander spul achter.

Waar laat je 123 arrestanten? Na het nemen van polaroidfoto's werd iedereen in de gymzaal van het hoofdburo gezet. Een paar keer liep het daar flink uit de hand, toen de wouten liepen te blaffen "Niet op de vensterbanken zitten" "Niet roken" en er nog bij begonnen te slaan ook. Midden in het politieburo ontstond een kleine rel, waar de arrestanten met knuppels en een hond uit elkaar werden geslagen. De wouten schrokken behoorlijk van het verzet dat geboden werd. Na nog een kort verblijf in gewone, kleine cellen (5 tot 9 mensen per cel), werd er verhoord. "Nee ik heb nix te verklaren", en iedereen werd tegen één uur vrijgelaten. De polaroidfoto's kregen we -netjes in stukjes gesnipperd- mee terug; enkelen kregen een dagvaarding mee wegens "lokaalvredebreuk". Ondanks de vreemde afloop was het een sterke, goed voorbereide actie. We zijn er nog !!!!!

(uit SPRINGSTOF 365)

mariënburcht

we tot de ME bij wijze van spreken voor de deur staat. Een moeilijke discussie omdat je niet precies weet wat er gebeurt, er snel paniek is etc. Afgesproken werd om het pand in één groot

blok te verlaten als de ME elk moment zou gaan kunnen ontruimen. Door eventueel al aanwezige ME-linies moest -als het even kon- heen gebroken worden. Nou, dat klonk vastberaden.

LOOP. EENS ANDERS, KIES DE BUURT

Afgelopen zaterdag, 23 april, was er in Den Haag een landelijke solidariteitsdemonstratie voor het Palestijnse volk in opstand.

De voorbereidingsgroep heeft nog geen tijd gehad voor een inschatting achteraf. Maar nu al zijn er een aantal reacties binnengekomen die wel iets weergeven van hoe de demo is verlopen.

De keuze van de route stond in verband met een aantal informatie-avonden, die in verschillende buurten van de stad hadden plaats gevonden.

Zowel de kleine opkomst bij de informatie-avonden als de relatief geringe omvang van de demonstratie laten een aantal konklusies toe:

- de bevolking van Den Haag is nog helemaal niet betrokken bij de Palestijnse kwestie. Hieraan zal nog intensief moeten worden gewerkt door alle groepen, die betrokken waren bij de demo.
- het landelijke karakter van de demonstratie werd voor een bepaalde groep zeker wél bereikt, ondanks het feit, dat er in Gasselte en in Amsterdam ook landelijke toestanden plaats vonden. Maar toch verwacht ik bij een landelijk aangekondigde demo een brede vertegenwoordiging van de nederlandse bevolking. Die miste ik hier. Misschien is de publiciteit niet goed aangepakt, heeft men te weinig zich afgevraagd, welke mensen hoe het beste te bereiken en te mobiliseren zijn.
- Terwijl de smeris bij het binnenhof duidelijk oververtegenwoordigd was (250 "mancxhappen?"), bleek aan het einde, dat tijdens de tocht een behoorlijk aantal mensen zich bij de demo hadden aangesloten. En dit, vind ik, is ook een belangrijke functie van een demonstratie, misschien wel zeker zo belangrijk, als het laten zien met hoe velen je achter een zaak staat.
- de route door de volksbuurten heeft zeker ertoe bijgedragen, dat zoveel mensen zich lieten oproepen om ook solidair te zijn. Wat mij betreft was het een prima demo, en ik hoop een volgende keer weer zo'n uitgekende route te lopen.

40 Jaar geleden ben ik als klein meisje van 12 jaar opgescheept met het slechte geweten van Nederland. Wij spraken toen niet over Israël, maar over een "vaderland voor de Joden, per boot gevlucht uit de hel van Europa.

Wij spraken over de kibboets als ideale leefvorm.

En nu 40 jaar later loop ik in 'n demo tegen de staat Israël.

Deze achtergrond maakt mij uiterst krities over leuzen, die tijdens de demo, werden geroepen. En sommigen kon ik dan ook niet meeschreeuwen (iets wat ik graag doe!).

De route van de demo vond ik het beste. En ik hoop dan ook op meer van zulke routes; ook al vond ik het af en toe best wel eng in bepaalde straten.

Tot 1965 heb ik in een van die wijken gewoond en gewerkt. Ik voelde me er thuis en had 't er naar mijn zin. Nu kwam het me wel wat vreemd over, die sfeer die af en toe te bespeuren viel. Er heerst nu een bepaalde vijandigheid die ik van vroeger niet kende. Toen heerste er een bepaald soort openhartigheid, die nu verdwenen is. Alleen in de buurt van de Roode Hond vond ik iets van vroeger terug: mensen uit de buurt gingen bij elkaar staan, liefst bij een winkel, en praatten en lachten om die dwazen, die daar in de stoet liepen. Niet onwillig, want ze weten drommels goed, wat verzet betekent. Ze praatten er over en namen geen onverschillige houding aan: twijfel aan het nut, waren ze in gedachte zeker solidair. Hoe dan ook, in ieder geval werd de demonstratie door hen waargenomen. Op de hoek van het Hobbemaplein is alles anders: daar realiseer ik me totale vijandschap. Later hoorde ik, dat daar een fascist zo demonstratief de hitlergroet moest uitbrengen, dat een paar mensen direct eroverheen moesten. Ik zag alleen maar mensen erg dreigend optreden, zodat ik een van hen probeerde tot rust te brengen door op hem in te praten. Dit werd mij aanvankelijk niet in dank werd afgenomen. Later heb ik het met hem verder kunnen uitpraten. Ieder heeft een recht op eigen mening, we moeten samen

nog héél wat strijden en met elkaar blijven discussieren. En als vrouw kan ik over het breken fvan het verzet ook nog wel een woordje meespreken.

Tijdens de demo heb ik zelf verklaringen lopen uitdelen en kwam zo met veel omstanders in contact. Voor mij liepen een aantal jongere mensen okk pamfletten te verdelen. Veel mensen namen verbaasd van mij wel een verklaring aan, wat ze bij die anderen weigerden.

Ook de kit was in mijn buurt wat loslippiger en plaatste opmerkingen naar omstanders van "Ja, mevrouw, dat kost inderdaad veel geld. Zorg je voor hun werkgelegenheid op een nette manier en dan zo iets! Maar mevrouw werd ondertussen wél even in haar vooroordeel bevestigd. En dan had je van die aardige mensen die met auto's stonden te wachten en op mijn vraag of ze wilden weten, waarom ze moesten wachten, hun autoraampjes dichtdraaiden. Maar wat mij heel erg heeft aangegrepen, was het gedrag van de buitenlanders, vooral van de vrouwen. Aanvankelijk dacht ik dat ze me niet verstonden. Maar toen ik een verklaring in hun handen drukte, viel me op, dat ze met gebogen hoofd verder liepen en het pamflet snel wegstopten in hun tas. Ik vind het afschuwelijk, dit te moeten vermelden en ik schaam me dan ook behoorlijk, maar ik wist niet, dat de angst er bij die mensen al zó in zit.

Met verschillende mensen in de demo heb ik lopen praten en hen verteld dat ik het in die wijk best wel eng vond om er zo doorheen te lopen. Maar wat moeten die mensen, die er dag en nacht wonen, dan al niet meemaken!

Hoe dan ook, voor mij was het een heelgoeie dem. Ik heb weer iets om stevig over na te denken. Als ik gedacht mocht hebben dat ik 't allemaal al wist, ben ik nu weer met m'n neus op de feiten gedrukt.

PALESTINA DEMO

23 APRIL

DE ZWART

Britse anti HOMO WET

HALLO MEDEDEMONSTRANTEN

Ik ben blij te zien dat blijkbaar heel veel mensen bezorgd en woedend genoeg zijn om mee te demonstreren tegen de nieuwe anti-homowet in Engeland. Clause 28 van de nieuwe Britse wet op het plaatselijk bestuur betekent, back to the closet voor Engelse potten en flikkers. Zij verbiedt gemeentebesturen homoseksualiteit te propagieren.....Wat in vredesnaam is het propagieren van homoseksualiteit? Juist de vage bewoording van deze wet maakt haar zo gevaarlijk. Je zou kunnen zeggen dat een vergunning verlenen voor een homodemonstratie, zoals wij die vandaag houden, homoseksualiteit propagieren is, of dat het subsidiëren van een bibliotheek die ook homo-boeken op haar planken heeft staan het propagieren van homoseksualiteit is. Hetzelfde geldt voor het vergunning verlenen aan homobars/disko's, boekwinkels etc. Parlementariërs hebben herhaaldelijk geroepen dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen, dat het beslist niet de bedoeling is Oscar Wilde of William Shakespear uit de bibliotheek te doen verdwijnen. Maar terwijl de rechter uiteindelijk degene zal zijn die moet bepalen of er in een bepaald geval sprake is van het propagieren van homoseksualiteit en de rol van aanklager aan het publiek overgelaten wordt, is clause 28 daarmee een blanco cheque in de handen van fanatici geworden. Veel gemeenten zullen daarom, om te voorkomen dat zij voor de rechter gesleept worden een verregaande zelfcensuur toepassen, oftewel elke activiteit die mogelijk als het propagieren van homoseksualiteit geïnterpreteerd zou kunnen worden, stopzetten of vermijden. Het komt er botweg op neer dat alles of nagenoeg alles wat er in de laatste decenia door en voor potten en flikkers is opgebouwd, zal verdwijnen..... en wat dit aangaat maak ik mij niet in de eerste plaats druk om Oscar Wilde, maar wel over het verdwijnen van ontmoetingsplekken en hulpcentra waar iedere pot en flikker in een homo-vijandelijke wereld afhankelijk van is.

Stel dat clause 28 in Nederland wet zou worden, dan zouden we legaal geen roze zaterdag meer kunnen organiseren, het COC zou haar subsidie verliezen, het lesbies-archief zou verdwijnen, zo ook lesbian and gay switchboard en homodisko's, cafés en boekwinkels. Maar ook vrouwenboek-win-

kels en de linksere boekwinkels zouden de keuze hebben of de homo-literatuur uit hun winkel verwijderen of hun vergunning verliezen. Films als 'Sammy en Rosie' 'My beautiful laundrette' of 'Desert Hearts' zouden niet meer vertoond mogen worden. Tenslotte zou ook de homopers geen lang leven beschoren zijn, aangezien deze afhankelijk is van adverteerders en verkoopadressen. Onder deze wet mag ook op scholen op geen enkele manier meer onderwezen worden, alsof homoseksuele relaties gelijkwaardig zouden zijn aan familiërelaties, ofwel hun heterosexuele tegenhangers. Kinderen zijn vaak gebruikt door voorstanders van clause 28, kleine kinderen moeten nl. beschermd worden tegen de zogenaamd verderfelijke invloeden van potten en flikkers. Kinderen van lesbische moeders zullen dus in de toekomst van niemand meer te horen krijgen dat het gezinsverband waarin zij leven 'een gelijkwaardig alternatief is. Op

school zullen zij van onderwijzers of onderwijzeressen niet langer op steun en bescherming tegen discriminatie kunnen rekenen.

Deze angst bestaat onder lesbische moeders dat clause 28 betekent dat in de toekomst bij een scheiding kinderen niet aan de lesbische moeder zullen worden toegewezen. Het advies van maatschappelijk werkers in dit soort rechtzaken is meestal doorslaggevend, maar deze laatste werkend voor de gemeente, zal geen positief advies meer uit mogen brengen over homoseksueel ouderschap!

Overigens nu ik het toch over potten heb, denk ik dat het belangrijk is om te noemen dat in de eerste potten zijn die onder clause 28 zullen lijden. Over 't algemeen genomen hebben zij minder macht, status en financiële middelen dan flikkers en zijn daarom sterker aangewezen op gesubsidieerde projecten.

Tot nog toe heb ik 't alleen nog maar gehad over de directe gevolgen van clause 28, maar helaas blijft het hier niet bij. Clause 28 zelf, maar ook de manier waarop er door parlementsleden en de pers in Engeland over potten en flikkers gesproken is, de laatste maanden, is in feite een boodschap aan 't Engelse volk dat potten en flikkers tweederangsburgers zijn, die je ook als zodanig kunt behandelen. Deze boodschap heeft geleid tot een ernstige toename van geweld tegen potten en flikkers, zij zijn vogelvrij verklaard. Zo werd bv. op 12 december, in de eerste week

dat clause 28 in behandeling was, brand gesticht bij het kantoor van het homotijdschrift Capital Gay. De politie deed nagenoeg niets om de daders te vinden. Een parlamentslid had als reactie op dit incident het volgende commentaar "It is right that there should be an intolerance of evil" ofwel "het is juist dat men intolerant staat t.o.v. het kwaad". Toen daar reacties op kwamen, voegde zij hier nog aan toe dat het terecht is, dat Capital Gay in brand is gestoken. Een oud parlementariër noemde flikkers een geslachtsziekten verspreidend reservoir en weer een ander vond 't nodig om in reactie op een socialisties parlamentslid die stelde dat clause 28 naar fascisme ruikt, te zeggen dat homoseksuelen gevaarlijke mensen zijn, want tenslotte speelden zij een belangrijke rol in de Nazi-partij. In de pers worden potten en flikkers, perverselingen en gedegeneerden genoemd. Dit kan allemaal

laten het voor wat betreft oppositie voeren tegen clause 28 volledig afweten. Diegene waarvan in Engeland wordt verwacht werd zich uit te spreken tegen homohaar laten nu hun ware gezicht zien. Des te belangrijker is onze solidariteit. In Nederland zitten wij t.o.v. engelse potten en flikkers in een betrekkelijk, ik herhaal betrekkelijk riante positie. Juist daarom moeten wij nu een duidelijk NEE laten horen tegen deze afschuwelijke wet en alle vormen van homohaar. Onze solidariteit is niet de enige reden waarom wij vandaag demonstrenen. Gelukkig is Nederland een stukje toleranter dan Engeland. Nogwel, maar ook hier neemt de intolerantie en de verrechtsing toe, ook hier hebben we nog altijd, na 15 jaar wachten géén Wet Gelijke Behandeling. Het laatste wetsvoorstel van de AWGB is in feite een W.O.B. (Wet Openbaar Bestuur), zij geeft bepaalde vormen van discriminatie een legitiem saus-

**AFSCHAFFING VAN CLAUSULE 28
geen anti-HOMOWET IN ENGELAND
IN NEDERLAND OF WAAR DAN OOK!!
GEEN ANTI-HOMOWET IN ENGELAND
IN NEDERLAND OF WAAR DAN OOK!!**

Na deze demonstratie gaan de akties door, nog massaler hoop ik. De volgende solidariteitsverklaring gaat trouwens naar de demonstratie in Londen op 30 april, waar jullie trouwens ook verwacht worden.

Dutch women and men demonstrating today, the 16th of April in Amsterdam against clause 28
Declare our solidarity with you and your struggle against, what we think too, is a disgusting law.

in Engeland en het kreëert een klimaat waarin mensen schijnen te denken dat het geoorloofd is homo's als vuil te behandelen of nog erger ze in elkaar te slaan. Aan de randweg om London werd bij een wegrestaurant een bordje met daarop "No Gays" gesignaleerd. Een boekwinkel kreeg verscheidene bedreigingen aan haar adres, waaronder een bommelding, de subsidie van het Lesbies Archief is al stopgezet, bij een benefietfeest van potten en flikkers werd voor de deur een professioneel in elkaar gezette bom gevonden, bij een flikkerbar werd op een aantal flikkers die deze bar verlieten met een revolver geschoten. Dit zijn slechts een aantal van de vele gewelddigheden zoals die de laatste maanden hebben plaatsgevonden.

In Engeland zijn er ook vele en massale akties geweest tegen clause 28, toch is clause 28 wet geworden. Het is schrijnend te constateren dat potten en flikkers, in Engeland, compleet alleen staan in hun strijd. Zowel de socialistiese Labour Party, als de gemeenteraden, zowel als de vakbonden

je. Behalve dit is het belangrijk ons te realiseren dat ontwikkelingen in individuele landen niet meer los van elkaar staan. In 1992 moet het Verenigd Europa er komen met haar open grenzen en op de lange duur op elkaar afgestemde wetgevingen en wat wordt dan straks de Europese wetgeving m.b.t. homoseksuelen? Ook op Europees nivo is er ondanks herhaaldelijk aandringen van de socialistiese fracties geen wetgeving die homoseksuelen tegen discriminatie beschermt en zolang Thatcher de dienst uitmaakt in Groot Britannië zal die er niet komen ook! Groot Britannië heeft namelijk een machtige positie in de Europese Gemeenschap. Desondanks heeft C.T., een Brits parlamentslid, een petitie uitgebracht bij het E.P. die clause 28 afkeurd. Deze petitie is weliswaar niet bindend, maar betekent wel internationale druk op de Engelse regering en ook op de Labour-partij, om tegen dit soort wetten veel meer oppositie te voeren. Verzet tegen homohaar en anti-homowetten is nu broodnodig. De eisen van deze demonstratie zijn:

We are furious and very worried that such legalisation is possible in our neighbour-country or in Europe. Since Europe is gonna be united in 1992, we realize that laws like clause 28 might affect us in Holland as well, because of this our struggles and our solidarity must cross borders. Hope your demonstration is gonna be the biggest in Europe ever and our demonstration today won't be the last action here either.

Het Front National en zijn "président".

"Eindeloos gebabbel: vrijheid, gelijkheid en broederschap, liefde, eer, vaderland, wat u maar wilt. Dat heeft ons niet verhinderd om tegelijkertijd racistiese praat te verkondigen, smerige nikker, smerige jood, smerige blauwe. Verlichte geesten, liberaal en teder-kort om neokolonialisten-deden of ze geschokt waren door deze inkonsequentie: niets is logieser bij ons dan een humanisties racisme, aan gezien de Europeaan alleen mens is kunnen worden door slaven en monsters te scheppen". Uit het voorwoord van J.P.Sartre in "De verworpenen de aarde".

Het Front National is niet uit de lucht komen vallen. Frankrijk kent een "rijke" traditie van rechts-extremisme. Het Front is in 1972 ontstaan uit rechts-extreme groepen die een eind wilden maken aan de versplintering. Er moest een andere strategie komen, die zou zorgen voor aangroei en acceptatie van racistiese en fascistiese ideeën, hiertoe stortte men zich op het parlementaire spektakel. En met succes. Nu 15 jaar na hun oprichting brengt één op de tien Fransen zijn of haar stem uit op de partij van JM Le Pen. Met leuzen als "drie miljoen werklozen-dat zijn drie miljoen buitenlanders te veel" en "Fransen eerst" heeft de partij een belangrijk deel van het franse electoraat voor zich weten te winnen. Tien afgevaardigden in het Europese parlement, 35 FN leden in de Assemblée Nationale (franse Parlement) en dan nu een kandidaat, Le Pen, voor de presidentsverkiezingen. In de eerste ronde (24 april '88) zeker goed voor 14% van de stemmen. Te weinig voor de tweede ronde (8 mei as.), maar of nu Chirac of Barre in de tweede ronde de kleuren van rechts zal verdedigen, ze zullen allebei de stemmen van Le Pen nodig hebben om president te worden. Daarom hebben zij zich ook niet tegen hem afgezet of tegen zijn racistiese denkbeelden. De ergste dreiging heeft zich voltrokken: de "gewone" politiek heeft het "ongewone" racisme van het FN overgenomen.

De huidige regering van Chirac, met zijn minieme meerderheid in het parlement, is al sinds '86 met handen en voeten gebonden aan het FN. Om mn. racistiese maatregelen mbt. buitenlandersters, migranten en vluchtelingen door het parlement te krijgen zijn ze afhankelijk van de steun van Le Pen en de zijnen. Zo is bv. de nieuwe immigratiewet (le loi Pasqua) van 9 sept.'86, op onderdelen door het parlement gelooft dankzij de steun van het FN. Deze racistiese wet "regelt" het verblijf van buitenlandersters in Frankrijk en is vergelijkbaar met de nederlandse voor-

stellen voor de herziening van de Vreemdelingenwet (oftewel "pasjeswet"). De wet van Pasqua vormt een regelrechte bedreiging voor de vier miljoen buitenlandse inwoners (6,8%) van Frankrijk. De franse politie kan op grond van deze wet, zonder tussenkomst van de rechterlijke macht, mensen het land uitzetten. Bv. op grond van vage beschuldigingen "gevaar voor de openbare orde". Ook zijn in de wet verscherpte eisen vastgelegd voor verblijf, mn. op het gebied van huisvesting, werk, huwelijk, enz.. Zo werden op grond van deze nieuwe wet tussen okt.'86 en jan.'87 maar liefst 6500 zgn. "illegalen" het land uitgezet. We weten dat het racisme en fascisme van Le Pen en zijn partij inhoud: "alle buitenlanders eruit" en het bestaan van gaskamers in de nazikonsentratiekampen was "een detail in de geschiedenis van WO II". Maar het meeopschuiven naar rechts van andere politieke partijen vormt een even grote bedreiging voor de in Frankrijk wonende migranten. Het Front met in zijn kielzog de regeringspartijen zijn er de oorzaak van dat in Frankrijk een klimaat is ontstaan van toenemende haat jegens buitenlandersters. Het racistiese geweld heeft dan ook schrikbarende vormen aangenomen. Steeds vaker worden mensen mishandeld, vermoord en vernederd omdat ze "niet-wit" zijn, oftewel "niet-frans". Het gaat niet meer om incidenten maar om een structureel verschijnsel in het franse alledaagse leven.

Daarom steunen wij vandaag, 24 april '88, de oproep van franse anti-racistiese en anti-fascistiese organisaties om iets tegenover het racistiese geweld te zetten. 23 april '88 was in Frankrijk en andere Europese landen een aktiedag tegen racisme, oa. om te protesteren tegen de deelname van het FN en Le Pen aan de franse presidentsverkiezingen. Franse mensen in Nederland kunnen bij het konsulaat in A'dam en bij de ambassade in Den Haag hun stem uitbrengen. In Den Haag houden vrouwen een picket-line bij de ambassade en in A'dam houden vrouwen een picket bij het konsulaat. Zeg nee tegen Le Pen. Stem niet voor zijn kandidatuur en breng met je stem een protest uit tegen racisme en fascisme.

24 april '88

Vrouwen uit Den Haag, Delft en A'dam

de levend

VROUWENPICKET 24 APRIL 1991 VM
DE INTERNATIONALE AKTIEDAG TEGEN
GEN RACISME

"NE VOTER PAS SUR LE PEN"

VROUWEN SOLIDARITEIT EN
ANTI-FASCISTESTRIJD

Frans presidentsverkiezingen:

Naar aanleiding van de deelname van het Front National, met Le Pen als kandidaat, aan de presidentieële verkiezingen 1e ronde 24 april '91, werd op een kongres van anti-fascistische en anti-racistiese groeperingen in Kopenhagen februari van dit jaar, 23 april uitgeroepen tot **internationale aktiedag tegen racisme**. Zelfstandige akties in heel europa op die dag, om onze kameraden te ondersteunen in hun strijd tegen het FN. Een goeie tip deed een groep vrouwen uit Den Haag, Delft en A'dam besluiten om in het kader van deze aktiedag op 24 april pickets te houden bij het franse konsulaat in A'dam en bij de ambassade in Den Haag. Hier konden nl. de in nederland wonende fransen gaan stemmen voor de verkiezingen. De bedoeling van de pickets was niet meer en niet minder dan het ondersteunen van de oproep voor de internationale aktiedag alwaarmee wij franse kameraden onze solidariteit met hun strijd wilden laten zien. En voorts konden wij zo anti-fascistische en anti-racistiese fransen in nederland een hart onder de riem steken. En dat werd zowel in Den Haag als A'dam bijzonder gewaardeerd. Ook kwam er zowel in Den Haag als in A'dam nog nieuwe informatie over de houding van de franse ambassadeur mbt. zijn reaktie op het pas verschenen boekje van de Anne Frank

Stichting "Racisme in Frankrijk". In een van zijn hand verschenen artikel in een franstalig blad, geeft de ambassadeur te kennen dat hij het ongepast vindt dat de AFS zich bemoeit met franse aangelegenheden. Ten eerst vindt hij dat de AFS zich niet met frankrijk moet bezig houden, ten tweede is er volgens hem geen sprake van racisme in frankrijk. Het voornemen van de AFS om ook een tentoonstelling te maken met als thema "racisme in frankrijk" brengt hem ertoe om bij Van Thijn zijn beklag te gaan doen en hem te verzoeken dit tegen te houden. De afloop van dit verhaal en dit gesprek is nog niet bekend. In ieder geval krijgen we het gewraakte artikel toegezonden. Als er nog meer interessant nieuws te vermelden is, doen we dat later. In Den Haag konden de vrouwen zonder problemen hun picket houden, hun stencils uitdelen. In A'dam verliep dit iets minder soepel. De franse konsul bleek problemen te hebben met onze aanwezigheid en stuurde 5 minuten na aanvang 6 agenten op ons af. OP zeer onbeschofte wijze werd ons te kennen gegeven dat we onmiddellijk moesten oprotten, ons spandoek moesten oprollen en geen stencils mochten uitdelen. We hadden een vergunning aan moeten vragen, aldus een agent met rookpluimen uit zijn oren. Op onze weigering om te vertrekken dreigde hij het spandoek eigenhandig te verscheuren en ons te verplaatsen naar een politieburo. Dat vonden we een beetje zonde, want we stonder er pas 5 minuten, dus besloten we voor de vorm ons mooie spandoek compleet met franse tekst (wat de eikel niet eens kon lezen) op te rollen totdat ze opgedonderd waren en ondertussen deelden we onze stencilsuit. Het duurde 1½ uur voor dat de smeris vertrok en toen konden we onze tekst weer uitrollen "Voter pas pour LE Pen". Ondanks dat er niet zoveel vrouwen waren gekomen was het toch leuk om daar te zijn. De vele goeie reakties en leuke diskussies maakten het weer de moeite waard. Ondanks de afschuwelijke overwinning die het FN afgelopen zondag behaalde (14,5%), wat wil zeggen dat 1 op de 7 fransen voor een expliciete racist heeft gekozen, zullen we proberen ook hier in nederland onze franse kameraden te blijven steunen in hun strijd tegen fascisme en racisme. Vier miljoen mensen in frankrijk worden in hun bestaan bedreigd door deze fascistiese en racistiese politieke partij en daar moet een einde aan komen.

Hitler van Frankrijk

ANTI

fascisme

PEK EN VEREN VOOR FASCISTEN

Vannacht (22-4-'88) zijn in deze buurt een aantal akties gevoerd in het kader van de internationale dag tegen racisme en fascisme. Het wordt langzamerhand duidelijk dat fascist en racisten zich in heel Europa opnieuw aan het organiseren zijn. (b.v. Le Pen met het Front National in Frankrijk). Dit wordt vooral mogelijk gemaakt door het systeem waarin we leven. De politieke partijen zijn o.a. verantwoordelijk voor het scheppen van een klimaat waarin fascisme en racisme bijzonder goed gedijen. Zo wordt er een kunstmatig gekreerde crisis in stand gehouden, waarvan de schuld geschoven wordt op de slachtoffers van deze crisis. (buitentanders, werkløzen, vrouwen, jongeren, radikaal linkse mensen (RARA)) terwijl de veroorzakers alleen maar machtiger en rijker worden. (nationale regeringen en de multinationals) Fascistische en racistische partijen worden doelbewust niet aangepakt; ze worden als noodzakelijk gezien om groepen mensen tegen elkaar uit te spelen en om de aandacht af te leiden van het racistische beleid van 'gewone' politieke partijen (pasjeswet, op-rotpremie). Dit alles met het doel om uitbuiting hier en elders in stand te houden en te verscherpen zodat macht en winsten veilig gesteld kunnen worden. Buiten het aanpakken van fascistische partijen en groepen, vinden wij het zeker zo belangrijk om

degenen die eigenlijk verantwoordelijk zijn te bestrijden. Fascisme is een symptoom van een zieke maatschappij. Deze verander je niet door alleen het symptoom te bestrijden maar juist ook de oorzaken. En dat zijn de politieke partijen en de multinationals, kortom het hele systeem waarin we leven. We willen niet wachten maar nu radikaal vechten voor een betere en andere wereld. Wij hebben actie gevoerd bij:

- Amicales. Verlangstuk van de marokaanse overheid en inlichtingendienst om hier politiek actieve mensen te registreren. Tevens stellen zij zich ten doel het tegen houden van elke emancipatie binnen de marokaanse gemeenschap en het onmogelijk maken van bewustwording van de politieke situatie in marokko. Hierbij worden zeer grove middelen niet geschuwd. Bedreigingen en lichamelijk geweld zijn geen uitzondering. Dit alles vindt plaats onder de dekmantel van culturele organisatie.
- Wolsink: secretaris van de N(ederlandse) V(olks) U(nie)
- CDA-kantoor. verantwoordelijk voor een reeks maatregelen en voorstellen met een ronduit fascisties karakter (pasjeswet, verscherping asieler beleid, legitimatie plicht etc)

23 APRIL 1988: INTERNATIONALE AKTIEDAG TEGEN RACISME

LE PEN STINKT !!!

Deze leus hebben we op de gevel van de Franse Kamer van Koophandel gespoten op Keizersgracht 276 in Amsterdam. Ook hebben we afgewerkte olie en stinkende boterzuur naar binnen gewerkt. Ook is de gevel opgesierd met wat olie.

Dit, omdat Le Pen stinkt, en Le Pen niet alleen !! Hiermee willen wij de Franse staat (hier vertegenwoordigd door hun Kamer van Koophandel) direkt in een kwaad daglicht stellen. Frankrijk, dat een racisties beleid voert, politieke vluchtelingen uitwijst als ze uit een westers land zijn gevlucht "uit een democratie hoef je niet te vluchten", fascistiese partijen niet alleen tolereert, maar juist stimuleert, en deze partijen gebruikt kunnen worden om het racisties beleid steeds meer te verscherpen. Dit geldt niet alleen voor Frankrijk, of zelfs Europa. Frankrijk heeft een koloniaal verleden en heden. Tot en met vandaag voert zij in de huidige en vroegere koloniale "departementen" een uitbuitings- en onderdrukkingspolitiek. We voelen ons verbonden met de mensen die slachtoffer zijn en zich verzetten tegen de uitbuiting en het racisme van de staat.

Daarom hebben we juist hier, in Nederland, dat op vele gebieden met Frankrijk samenwerkt in het kader van de "Verenigde Staten van Europa" en een zelfde beleid voert, deze actie gevoerd.

VOOR EEN INTERNATIONALE VERBONDENHEID IN DE ANTI-FASCISTIESE STRIJD !!!

ACTION
REVOLUTIONAIRE
ANTI
RACISTE

Korte Berichten

DE PINKSTERAKTIEPERIODE (23 t/m 27 mei)

Na een zeer succesvolle aktieperiode in Havelteberg start op de 2de pinksterdag de 2de aktieperiode voor '88. Als aangrijpingspunt is de vliegbasis Volkel gekozen. Daar liggen kernbommen opgeslagen, die in oorlogstijd onder de op Volkel gestationeerde F 16's komen te hangen. Tegen de (kern)bewapening willen we ons verzetten. Dit doen we door een kamp in te richten, van waaruit akties richting basis plaats vinden. Op 2de pinksterdag verzamelen we om 12.00 uur voor de hoofdpoot van de vliegbasis Volkel. Vanuit Volkel is het 20 minuten lopen naar de hoofdpoot. Vanuit de hoofdpoot trekken we naar de plaats waar het kamp ingericht gaat worden. Het instandhouden van het kamp is al een aktie op zich. Om zo nu en dan goed bij te kunnen slapen, worden van te voren steunpunten ingericht.

Mensen die er niet voor kiezen om in het kamp te overnachten, kunnen op deze steunpunten terecht. Aktie voeren is geen must. Wil je komen om het gebeuren op je gemak eens te bekijken, dan ben je uiteraard van harte welkom. Kies je voor akties, dan is het een goed idee om van te voren alvast een aktie te verzinnen. Misschien zijn er akties van anderen waar je bij kunt aansluiten. Ter plekke kan natuurlijk het nodige bedacht worden. Het is belangrijk zelf initiatieven te nemen.

Wat is belangrijk om mee te nemen? Natuurlijk stevige warme kleding; oude dekens, regenkleding, brood en lekkers, muziekinstrumenten, en zoveel mogelijk vriendinnen en vrienden. De eerste avond wordt er voor soep gezorgd.

Meer gedetailleerde informatie kun je krijgen door een aktiehandboekje te bestellen bij de vredeswinkel in Eindhoven, Grote Berg 41, 5611 kl. 040- 444707.

Dit boekje krijg je een week voor de aktieperiode toegestuurd.

met strijdbare groet
VAK mobjel

BERICHT !!!!!

Rampenplan gaat door, maar stopt met de boekwinkel. Na zelf al meerdere brieven gekregen te hebben van andere boekwinkels is het nu de beurt aan ons. Na zes jaar geknokt te hebben voor een plek als alternatieve-linkse-boekwinkel stopt KATASTROFE ermee. Na een jaar lang nog op een andere manier geprobeerd te hebben, trekken we de konklusie dat we onze tijd en energie liever/beter in de keuken en verzenderij kunnen steken. Door teruglopende aantallen medewerkersters, bezoekersters, guldens, enz, is het in onze ogen niet reëel nog langer door te gaan. Voordat het nieuwe seizoen begint voor de keuken willen we alles afhandelen wat Katastrofe betreft. Mochten er dus nog vragen of onduidelijkheden liggen reageer dan zo snel mogelijk. We blijven bereikbaar, alleen onze eigen aansluiting met de vervoerscentrale vervalt ! Uitgeverij Baal Produkties Limburg en verzenderij Ghet Nejt zijn inmiddels in elkaar overgegaan en gaan (mede omdat die laatste naam voor bovenmoerdijkersters niet uit te spreken valt) verder onder de naam Baal-Produkties. Binnen niet al te lange tijd, verschijnt de nieuwe katalogus met aktie en informatie materiaal van ons zelf en een 30-tal andere groepen uit nederland en belgië.

Federatie Kollektief Rampenplan
postbus 780
6130 at Sittard
04490-24803

10 JAAR PRINSENGRACHT 36-38

feest op 7 mei

Het is zo'n 10 jaar geleden dat de Emmausgroep Den Haag weg moest uit Huize Angela aan de Lange Beestenmarkt om te wijken voor huizen, de gemeente bood geen andere ruimte aan. Laconiek werd er door de groep gezegd: geef ons dan die verkrotte panden aan de prinsengracht maar als jullie ons niets anders te bieden hebben. De gemeente ketste dit in eerste instantie af, maar toen de groep niet weg wou zonder vervangende ruimte bood de gemeente onverwacht toch een kontrakt voor één jaar aan. De zwaar verkrotte panden mochten alleen voor opslag gebruikt worden, er mocht niemand wonen en na een jaar moesten ze wijken voor het "algemeen belang".

En zo trok de Emmausgroep de panden in die door lood, zink, antiekdieven, souveñiersjagers, brand en waterschade zwaar gehavend waren. Van de 55 ruimtes waren er 5 droog, het meeste

glas ontbrak in het immens grote kompleks. Dat was dus pezen en om een beetje toezicht te kunnen houden zijn er gelijk mensen gaan wonen.

De groep besloot na een jaar het kontrakt met de gemeente eenzijdig te verlengen uit het oogpunt van algemeen belang. Hoe zou het er uit gezien hebben als er een miljoenenprojekt zou zijn gekomen zoals bedoeld was ?; beneden winkels, daarboven een school en daar dan nog eens boven woningen en dat dan vanaf de prinsengracht dwars door de kloostertuin tot aan de volgende straat.

Gelukkig zijn deze plannen nu van de baan dankzij jarenlange bewerking van ambtenaren en gemeenteraadsliden. De voorgevel is nu beschermd stadsgezicht, de rest van de panden blijven bestaan en knappen we zelf op met de groepen die er bij zijn gekomen. De achter gelegen kloostertuin bloeit ook nog steeds na de pogingen om die vol te bouwen.

En nu 10 jaar later heet de Emmausgroep het Emmahuis en

heeft welvaartsrestenmarkt waarvan de opbrengsten naar diverse projekten gaan, zit er een basissgemeente "Ekklesia" in de kapel en in Prinsengracht 38 zit het Derde wereldcentrum, de wereldwinkel en de stedenband den Haag-Juigalpa.

GENOEG OM DUS EEN FEEST TE VIEREN

Het programma voor 7 mei is:

11.00: feestelijke rommelmarkt en open huis derde wereldcentrum.

14.00: tentoonstelling in de kapel video's, kinderfeest en gelegenheid tot bijpraten.

18.00: eten

20.00: muziek&theater tot de volgende dag

12.00: 8 mei Brunch

Er zijn een aantal slaappleatsen en er is een mooie tuin

Als je nog vragen hebt kan je bellen naar het Emmahuis:

070-639273

STARTBAHN-WEST

HOE DE STAAT ENIGE HUURLINGEN OFFERT OM

DE INFO-AVONDEN

Vrijdag 22 april was er in Vrankrijk een info-avond over De Schoten bij Startbahn-West. Over de video's die er vertoond zijn, zie kadertje.

Er waren ook mensen uit Frankfurt gekomen. Wat in de eerste plaats uit hun verhalen naar voren kwam, was de grote ontredde-ning die er daar na de schoten van 2 november heerst. Nadat de "Bürger-Initiative" het nodig hadden gevonden dezelfde nacht nog de beschuldigingen van de smeris, als zouden de schoten van onze kant komen, over te nemen... om zich ervan te distancieren, is er een lawine ontstaan van distancierungen - verklikken en verdachtmaken - nog vééél erger dan in Nijmegen na de Mariënburchtrellen! 't Lijkt wel een Pavlov-reactie - verklikken helpt! - slijm, slijm... ze zijn "diep geschokt"... "verontwaardigd"... zij "betreuren" de feiten... Maar in feite legitimeren zij met hun "berouwvolle" houding de invallen, arrestaties, internationale arrestatiebevelen, enz. bij alle mogelijke "autonomen", als 't maar niet bij hén is.

Andreas Eichler, "hoofdverdachte", zou wel degelijk belastende verklaringen hebben afgelegd, waarop zijn advocaat, omdat hij geen inzage kreeg in die door de BKA afgenomen verklaringen en omdat Andreas zelf ook geen duidelijkheid verschaftte over wat hij had gedaan en gezegd, zich uit de verdediging terugtrok. De Grünen hebben haar nu overgenomen. Dat belooft niet veel goeds. (In z'n verklaring die in De Zwarte van 23 januari werd afgedrukt, komt hij al niet als een danig sterke persoonlijkheid naar voren... arme Andreas. Stomme Andreas!) Wat er verder verteld is aan geruchten over schietoefeningen, gevonden patronenhulzen, "Vermummte" in schiethouding, enz., deze berusten voorlopig uitsluitend op smerisberichten (waarvan we de "betrouwbaarheid" wel allemaal al hebben ondervonden). Om er alvast eentje te ontzenuwen: ook bij het afschieten van vuurpijlen met een gaspistool moet je je twee armen gebruiken om de terugslag tegen te houden.

Frank Hoffmann, die in Groningen zit, is ervan overtuigd dat ie verlinkt is (schrijf 'm!). Maar Andreas als "hoofdverklikker" brandmerken, leidt niet tot een oplossing. Ook de beschuldigingen tegen de gevangenen in de BRD zijn in elkaar geflanst met behulp van allerlei verklaringen (schrijf hun!). Er is ontzaglijk veel geluld. Het vertrouwen onderling is geschokt, dwz het zelfvertrouwen van de beweging.

Op de info-avond is natuurlijk ook gesproken over wiens schuld het nu iegenlijk is, zij het nogal moeizaam, om niet te zeggen ongemakkelijk. Toch blijkt uit persoonlijke gesprekken hoeveel mensen overtuigd zijn dat het om een zuivere counter-actie gaat. Volgens ons is het juist om het verloren zelfbewustzijn terug te winnen, en natuurlijk ook voor de verdediging van onze gevangen kameraden, van groot belang te bewijzen dat de schuld van Startbahn-West-schoten niet bij ons ligt. Dat men ons in een val heeft gelokt die zorgvuldig was voorbereid. Wij kunnen dat op dezelfde manier als bewezen is, voor wie tenminste voor de waarheid vatbaar is, wie de Stammheim-moorden heeft gepleegd. Of wie de dood van Hans Kok op z'n geweten heeft.

Onderstaand artikel is een bijdrage aan die bewijsvoering.

Het is overgenomen uit de brochure De Schoten bij de Startbahn-West. Zij zal, samen met een andere brochure, Weigeren te getuigen (teksten van gevangenen uit verschillende delen van de wereld, en uit verschillende tijden, over hun ervaringen), verkrijgbaar zijn op de volgende info-avond over hetzelfde onderwerp, ditmaal in De Blauwe Aanslag, zaterdag 30 april, om 21 uur.

DE

BEWIJSVOERING

Speculatie? Eindeloo's is er gespeculeerd in onze kringen toen we hoorden van de twee smerissen die op 2 november jl sneuvelden op het veld van staatseer bij de Startbahn-West in Frankfurt. Startbahn-West: één van de meest hardnekkige haarden van verzet tegen de militarisering van de wereld. Frankfurt: de plek waar het voornaamste NATO-vliegveld van Europa moet komen, als het aan onze machthebbers ligt,

ONS TE TREFFEN

Startbahn West in den Krieg

die over de wereld regeren als was het een spelletje Risk. In eerste instantie zullen velen van ons dan ook wel enig leed-vermaak hebben gevoeld dat er eindelijk eens doden aan hún kant vielen (Heijn is in werkelijkheid ook nietzo populair als op de televisie). Maar er zullen er maar weinig zijn geweest die niet al snel tot de conclusie kwamen dat er wellicht niet zoveel te juichen valt als het de staat zelf is die een paar van zijn huurlingen offert om ons te ontredderen. Eén ding was meteen duidelijk: de schoten waren op z'n minst ook tegen ons gericht. Dezelfde nacht nog waren in het Rhein-Main-gebied meer dan 20 huiszoekingen verricht en 48 mensen gearresteerd. De volgende dag had men de "hoofddader" al, samen met het pistool - zogenaamd in 1986 in Hanau van de smeris gestolen - waarmee de dodelijke schoten zouden zijn gelost. Dat dit enige weken later een ballistische onmogelijkheid blijkt, zoals de TAZ uitgebreid heeft bericht, is niet zo erg, want het verrassingseffect heeft zijn werking gedaan.

Opmerkelijk in de discussies die we hierover onderling hebben gevoerd, is niet dat we het cynisme van de macht onderschatten, één cynisme dat over lijken gaat, ook in "eigen" kring, als haar dat zo uitkomt. Denk maar aan de Barschel-in-het-bad. Dankzij de rouwplechtigheden om de dode smerissen, die dagen lang de media in beslag namen, was mooi de aandacht afgeleid van dit Duitse Watergate, waar vooral het samenwerkingsverband CSU/CDU baat bij heeft. En werd 10 jaar geleden Italië's Eerste minister Aldo Moro niet door zijn eigen veiligheidsdiensten ontvoerd en om zeep gebracht, wat de zogenaamd revolutionaire "Rode Brigades" in de schoenen geschoven werd? Een meesterzet in de "strategie van de spanning" waardoor zowel het "historisch compromis" tussen

christen-democraten en communisten in de wielen werd gereden als het echte verzet, op straat en in de fabrieken, met grovere repressie kon worden onderdrukt. Dus waarom zou de staatsveiligheidsdienst niet een paar smerissen overhoop schieten als de repressiemachine hapert of niet meer voldoet om de zieke fantasieën van de machthebbers, zoals NATO-vliegvelden, kerncentrales en andere vernietigingsindustriën tegen de wil van het volk te realiseren? Als deze poets maar nooit tot de botte hersenen van de politiemans in het veld doordringt. En als de rest maar twijfelt. Daar zullen de media wel voor zorgen. Ook dat weten de machthebbers allang: wat hun ook wordt voorgelogen, de media verbreiden het geloof. De woordvoerder van de Frankfurter politie zette de toon in: "Ze schoten uit alle richtingen, met alle mogelijke schietwapens." (Bild en Frankfurter Rundschau). En de christen-democraten zongen erop los: "dat het bij de vermomde demonstranten om reizende gewelddadige actievoerders gaat en om criminelen die niet voor een moord terugschrikken." (Nassauer, fractievoorzitter in Hessen); of dat "in iedere vermomde geweldpleger een potentiële moordenaar schuilt" (Wenderoth, fractievoorzitter in Frankfurt). 't Kon niet fout gaan met de distanciëringstango, dat wisten ze ook uit ervaring, zowel in de BRD als elders. Dat er in de brede kring van het Startbahn-verzet meteen stemmen zouden opgaan om de politieke en morele verantwoordelijkheid voor deze "absurde" daad op zichzelf te betrekken, hadden ingecalculeerd ("als de schoten uit onze rijken komen, hebben wij het niet gewild").

Dat is wat opmerkelijk in de discussies die we onderling aan het voeren zijn: vrijwel iedereen is het erover eens wat het meest waarschijnlijke is: dat het om 'n

doelgerichte actie gaat die door de veiligheidsdiensten van de staat is geleid en wellicht ook uitgevoerd. En toch blijken we tot nu toe niet de overtuigingskracht te hebben verworven om het omgekeerde, het meest onwaarschijnlijke dus, dat door de media zonder blikken of blozen wordt verkondigd, te weerspreken. Andreas Eichler, één van de meest directe slachtoffers van deze provocatie, gaat ervan uit dat "wij" de moorden van 2 november op ons geweten hebben: "...ik kan er niet omheen de concrete beschuldigingen van moord te weerleggen, ondanks de kameraadschap"... (zie zijn verklaring in De Zwarte van 23 januari). Maar wat, Andreas, als het geen kameraad die de schoten heeft gelost, maar een agent van de tegenpartij?

Omdat de veiligheidsdiensten de discussies die er in onze bladen worden gevoerd over middel en doel, en over de effectiviteit van bepaalde middelen, op de voet volgt, konden ze weten hoe schokkend en onverwacht de schoten bij de Startbahn in de beweging zouden vallen, ook bij de zogenaamde radicalen. Geografisch gezien was de anti-Startbahn-demo een ideale plek voor zo'n counter-actie. Dankzij de onoverzichtelijkheid van het terrein konden de schoten ongemerkt worden gelost. Geen lastige getuigenissen van toevallige aanwezigen en/of passanten (die noch bij de smeris noch bij de demonstranten horen) zoals dat bij stedelijke demo's altijd mogelijk is. Pikant detail is dat in het bos bij de Startbahn schijnwerpers waren aangebracht om aldaar gevonden wapens uit de Tweede Wereldoorlog ook 's nachts te kunnen beïjzen. Die schijnwerpers zijn niet aan geweest. Om de demonstranten te beschermen? Of de schutter(s)?!

Over de hoge militaire belangen die er in Frankfurt-meer dan bv. in Wackerdorf-op het spel staan hebben we het al gehad. Het is dus nodig dat er een eind wordt gemaakt aan de samenwerking tussen stenaanslepende oma's en vermorde stenengooiers. De radicalen moeten als onverantwoordelijke monsters en hun akties als absurd worden afgeschilderd. De inhoud van de discussies in hun bladen moet door het handig ineenflansen van citaten onbegrijpelijk worden gemaakt voor de massa. In de zomer was er al een heksenjacht in de media gevoerd tegen de bewo-

ners en sympathisanten van de Hafenstrasse in Hamburg. Een "toevluchtsoord" voor "criminelen" en "terroristen". Aan de vooravond van de demo van 31 oktober in Hamburg stond het ook in de Nederlandse pers: "De krakers van de Hafenstrasse krijgen nog steeds versterking die uit andere delen van het land naar Hamburg zijn getrokken. Onder hen ook 'chaoten' en 'autonomen' die tot elke vorm van geweld bereid zijn. Naar schatting zouden er nu rond 1500 van deze oproerkraaiers in de Hanzestad zijn." Natuurlijk zouden na de daad alle partijen, inclusief de Groenen, zich eendrachtig en onvoorwaardelijk achter het wettelijke gezag scharen: "De huidige gewelds-escalatie had wellicht vermeden kunnen worden, als degenen die ons indertijd schijnheiligheid en een verzakking van de anti-atoombeweging voor de voeten hebben geworpen, begrepen hadden dat valse solidariteit met potentiële geweldplegers het risico van geweld alleen maar verhoogt, en daarom af te wijzen is." (Kelly en Bastian.) Partij blijft partij en houdt altijd aanspraak op (totalitaire) macht.

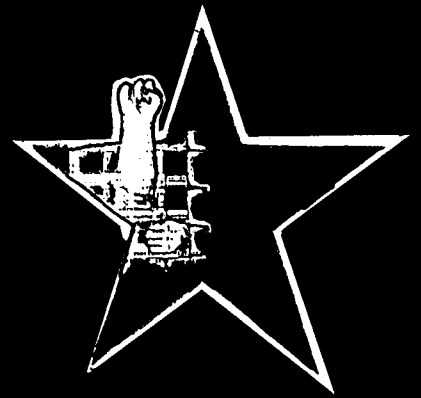
Over de afstand van waaruit geschoten is, zijn de berichten al tegenstrijdig. De exacte plaats van handelen kan natuurlijk niet van tevoren worden gepland en moet ter plekke worden aangepast. Toch blijft het merkwaardig dat een vaste camera die steeds opnamen maakte van de demo en de schermutselingen, op het moment dat de schoten vielen, plotseling werd weggedraaid. De projectielen die afgeschoten zijn, kunnen later bij een lijkschouwing gemakkelijk worden verwisseld. Patronen en patroonhulzen kunnen her en der worden rondgestrooid. Door de grote ontredde bij de smerissen die met de gewonden gingen slepen, kon aan de hand van de schotwonden niet meer worden vastgesteld van waaruit geschoten werd. De reikwijdte van het pistool dat de volgende dag in Andreas Eichlers rugzak is gevonden is zo klein dat de onmogelijkheid van de veronderstelling dat dit "het" wapen zou zijn, nu al vaststaat. Toch schaamt de TAZ zich niet om eerst lang en breed over deze onwaarschijnlijkheid te berichten, om vervolgens iets nog veel absurders te suggereren, zodat de dader(s) toch uit de demo gekomen zouden kunnen zijn: degene die de schoten heeft afgevuurd, had natuurlijk in de lucht willen schieten, om de smeris af te schrikken, en had daarbij stomtoevallig 4 of 5 van hen geraakt! Aldus vervult het medium TAZ wederom zijn functie "alles goed na te vragen" om toch tot de door de staat voorgeschreven slotconclusie te komen. Als er op een afdak bij de woning van de "hoofddader" een rugzak gevonden wordt, kan dit verrassingspakket natuurlijk met van alles en nog

wat worden gevuld. Dat weet de aangeklaagde weliswaar, de aanklacht wordt er echter niet minder om.

Overigens wordt het met de dag duidelijker dat het niet om de oplossing van de moorden gaat. Aan de hand van verklaringen van "verdachten" over anderen of over andere delicten - om zichzelf uit de strop te halen - wordt door de sprookjesschrijvers van de recherche een toedracht geconstrueerd, en met nieuwe verklaringen als bouwstenen, naar believen aangevuld of gewijzigd. En daarbij gaat het om hele andere acties dan de moorden van 2 november: om het omzagen van stroommasten bv, en om andere sabotage-acties of ondersteunende activiteiten, enz. Dat er verklaringen zouden worden afgelegd, wisten de veiligheidsdiensten helaas ook al uit ervaring in Duitsland en elders. Want als ze daar niet (meer) op zouden kunnen rekenen, worden dergelijke constructies wel heel moeilijk, of zelfs onmogelijk. Maar de "scene" is eigenlijk grotendeels een spiegelbeeld van de maatschappij in haar geheel, en egoïstische reddingsmanoeuvres als verklikken e.d. kennen we al uit de schoolbanken en het gezin. Dus waarom zou dergelijk gedrag niet voorkomen in de "scene", waar het maar al te vaak oppervlakkig toegaat en karakterzwakte gemakkelijk met stoer taal gecamoufleerd kan worden? Daarom is juist is het van groot belang dat er open over zulke dingen wordt gesproken; dat er wordt nagedacht hoe verlamdend zulke tekortkomingen kunnen werken dat één moment van lichtzinnige lafheid de rest van jouw en nadermans leven kan bepalen - wat je had kunnen vermijden! En we hoeven het er niet over te hebben hoe we de volgende zouden kunnen vermijden dat er geschoten wordt. Dat is een volkomen valse discussie die ons door de beschuldigingen in de media wordt opgedrongen. Het is inderdaad een opmerkelijk geval van vals bewustzijn dat wij zo'n belediging van het verstand niet verontwaardigd afwijzen. We hoeven wat dat betreft niets te verhinderen. Want de schoten komen niet van ons. Andreas Eichler, Frank Hoffmann en alle anderen zijn niet gearresteerd omdat zij verdacht worden van moord. Op 2 november werden twee smerissen door hun eigen bazen vermoord om een alibi te hebben om in onze huizen binnen te vallen, om verklaringen uit ons te peuteren over heel andere dingen, om zondebokken te creëren als buit voor die arme misleide huurlingen. Sabotage zit de zwijnen al dwars zolang de geschiedenis bestaat, omdat er zo moeilijk greep op te krijgen is. In iedere fabriek wordt bewust of onbewust gesaboteerd, of door oververmoeide ar-

beid(st)ers of door bewuste tegenstand(st)ers van het systeem. En dingen als stroommasten omzagen worden door de rest van de bevolking eerder toegelachen dan dat ze als terreur of een aantasting van de democratie worden beschouwd. Sabotage kunnen zij net zo min verhinderen als wij hun provocaties. Maar dat we ongewild aan zulke provocaties zouden meedoen door verklaringen af te leggen, kunnen we misschien wel vermijden, als we ons een beter inzicht verschaffen in onze eigen motivaties en in de ideeën die onder ons leven; door openlijker te praten over dingen als angst om haar beter te overwinnen; over hoe het voelt om alleen in je cel te zitten en verder uitsluitend in contact te komen met verhoorkoppels. Het is van belang van de ervaringen van anderen te leren, ook al blijft het natuurlijk nieuw als de theorie bittere werkelijkheid wordt. Met het overwinnen van angst van angst door inzicht in hun strategie en hun methoden, kunnen de plannen van de machthebbers worden doorkruist en soms zelfs onmogelijk gemaakt. Zolang Duitsland niet gestorven is, zal de strijd onvermijdelijk blijven en zullen we doorgaan met het ontmaskeren van hun leugens, het bevrijden van onze gevangenen, het saboteren van hun levensgevaarlijke producties.

Want het plezier dat we beleven aan het verzet, zullen ze ons nooit kunnen ontnemen.

De adressen van de gevangenen:

Frank Hoffmann
Helperlinie 2
9722AZ Groningen

Andreas Eichler en Reiner Hübner
JVA Frankfurt-Preungesheim

Andreas Semisch
JVA Frankenthal

Mark Steinbrück
JVA Giessen

De gevangenen in de BRD via
Ermittlungsrichter am BGH
Herrenstrasse 45A
7500 Karlsruhe

BIJ DE VIDEOOS

Wat de video's betreft: het geluid stond zo hard dat er werkelijk geen woord van te verstaan was, zeker niet voor mensen wier oren niet zo op het Duits zijn ingesteld. Dus moeilijk te beoordelen.

In één van de meest dramatische scènes uit de eerste video, zie je hoe, enige dagen na de ontruiming van het huttenkamp, op 2 november 1981, mensen met ontbloot bovenlijf, armen in de lucht, opdringen tegen de schilden van tot de tanden gewapende robots. Hieronder wat meer over de toedracht van deze scène. (uit RZ. Teksten, in 1984 in het Nederlands uitgegeven door het Rood Verzetfront.)

2-11 Tegen 9 uur - tegelijkertijd vindt er in Wiesbaden een al lang vastgestelde perskonferentie plaats van de Bürgerinitiativen over het volksreferendum - overvallen de speciale eenheden (SEK) uit de verschillende deelstaten het nog niet ontwaakte tentenkamp; de ontginning van bouwperceel 1 begint. Ondanks alle aanwijzingen had de daarvoor verantwoordelijke coördinatiecommissie (Spahn, Treber, Martin e.a.) geen alarm gegeven: de in de afgelopen weken gemaakte versterkingen en barrikaden waren daardoor gemakkelijk te nemen. Achter de bezette wallen, verschanste de smeris zich nu. Van hieruit beginnen de SEK's de gehele dag hun knuppelorgiën tegen de naar het bos toestromende mensen.

2 / Op deze en de daaropvolgende dagen beleeft de regio een nog nooit plaatsgevonden mobilisatie, waarvan de centra het bos zijn en het centrum van Frankfurt. Daar komen bij de solidariteitsdemonstraties

den: zodat de gewelddadige conflicten weer in vreedzame banen geleid worden. Tussen de coördinatie-leden Spahn en Martin en de hoofdkommissaris van politie Vogel en diens plaatsvervanger Wetzel, vindt 's avonds een mysterieus gesprek onder 8 ogen plaats m.b.t. de aankomende bezetting van het terrein. Als 'taxi' gebruiken Spahn en Martin een smerissenauto. Citaat uit een stencil van Martin van 11-11: "We hebben in dit gesprek Vogel en Wetzel op de hoogte gesteld van onze actie..."

De 'naakte zaterdag':

Ondanks geringe mobilisatietijd trekken 30-40.000 mensen het bos in, waarvan het merendeel uitgerust is om een confrontatie aan te gaan met de ca. 4000 smerissen. Tegelijkertijd vinden er in verschillende west-duitse steden solidariteitsdemonstraties plaats, zo bijvoorbeeld een demonstratie van 4000 mensen in Stuttgart, waar het hoofdstation langelegd werd en het busstation van het vliegveld bezet werd. In Freiburg zijn het eveneens 3 à 4000 en in Michelstadt/Odenwald wordt het FPD kantoor bezet. Overeenkomstig een (vermeend) besluit van het uitgebreide coördinatiecomitee van de avond tevoren, passeren 50 tot 60 'naakte' BI-leden als de punt van een 'wig', die de massa's moeten vormen, ongehinderd op tapijten het NATO-prikkel-

5-11 en acties in de gehele BRD, ja zelfs in Rome.
- In Darmstadt demonstreerden bijvoorbeeld dagelijks tot 5000 mensen per demonstratie, in Frankfurt ongeveer 10.000 mensen,
- Tegen de 18.000 mensen stromen - over de gehele dag verdeeld - naar het bos toe,
- Schoolstakingen en stationsblokkades in Frankfurt, Rüsselheim, Gross-Gerau en Darmstadt.

2 / In deze nacht laat een RZ een radiozendstation van 't vliegveld in 't stadspark in vlammen opgaan (schade ca. 400.000 DM); in Frankfurt gaan de ruiten van 15 banken eruit en wordt een baggermolen in brand gestoken; in Darmstadt wordt een molotov-cocktail tegen het Kennedy-huis gegooid.

3-11 In Mörfelden demonstrenen 's avonds 8500 mensen. In de Rohrbachstr. in Frankfurt wordt tegen middernacht een demonstratie van ca. 1500 mensen overvallen door de zuid-duitse Sondereinsatz Kommandos (de zogenaamde doodseskaders) Wanneer de in paniek geraakte mensen in aangrenzende huizen vluchten, dringt ook daar de smeris binnen. Kort daarop brandt in de wijk Westend van Frankfurt een filiaal van de Duitse Bank uit.

4-11 "Ook woensdag was er (niet echt) sprake van rust. 's Middags al trokken bijna 3000 mensen van de universiteit naar de Frankfurter Römer. Uit Sachsenhausen kwamen er een paar honderd stakende scholieren bij. De gebeurtenissen van de afgelopen nacht werden besproken, een korte koffiepauze gehouden om dan in de namiddag door de binnenstad naar de 'Hessische Rundfunk' te trekken. Meer dan 10.000 demonstranten wilden daar een live-diskussie bereiken tussen startbaantegenstanders en de politici Börner, Gries en Dregger. Een paar honderd van hen negeerden de losjes gesloten glazen deuren en hielden het hoofgebouw van de Hessische Rundfunk een half uur lang bezet." (uit: Die Tageszeitung van 6-11-81)

De Bürgerinitiativen (BI) kondigen voor zaterdag de bezetting aan van bouwperceel 1.

11 Om 4 uur 's morgens vroeg beginnen de smerissen het - op 3-11 begonnen - tentenkamp te ontruimen. Nog terwijl de ontruiming plaatsvindt, explodeert - wegens de ontginning van het bos door de oostenrijkse houthakkers - vóór het oostenrijkse konsulaat in Frankfurt een bom (RZ); in Westend brandt een filiaal van de stadsspaarbank uit. In de voormiddag demonstrenen 'enkele duizenden scholieren' (Frankfurter Rundschau) zowel in Rüsselheim als in Frankfurt. In de namiddag en 's avonds in Frankfurt 15.000 (met aansluitend een openluchtconcert op het hoofdburo), 3000 in Offenbach, honderden in Heusenstamm, Neu-Isenburg, Langen en Bad Nauheim. In Friedburg wordt het distriktkantoor van de SPD-Wetterau bezet, in Kassel bezetten 300 mensen het redaktiekantoor van de 'Hessisch-Niedersächsische-Allgemeinen'. De politiebond deelt een stencil rond met de titel: "We hebben onze buik er vol van" en kondigt een eigen demonstratie voor december aan. De zuid-hessische voorzitter van de SPD en plaatsvervangende deelstaat-voorzitter Görlach stelt een 'dialoogpauze' voor tot maximaal het tijdstip waarop het voorstel voor het volksreferendum behandeld wordt voor het hessische staatsrechtshof. Re-

draad. Achter de 'naakten' sluiten gelijk een kordon van smerissen en BI-ordiedienstleden aan, de eersten aan de andere kant en de laatsten aan deze kant van de versperring. Het merendeel van de 'naakten' is door dit verloop net zo verrast als de mensen aan de andere kant van de omheining. De onrustige menigte wordt rustig gehouden, wanneer 'naakte' Jürgen Martin zichzelf en zijn 'medestanders' over de luidsprekers van de smeris (!) tot gijzelaars verklaart, wier lichaam en leven in gevaar zou zijn, wanneer de menigte niet rustig zou blijven (D-toon). De aan deze kant van het NATO-draad geposteerde ordiediensten verklaren ieder tot provokateur, die aan het NATO-draad zat. Dan wordt de eis gepresenteerd tot een gesprek met de minister van binnenlandse zaken van Hessen, Gries, die ook zeer snel ingewilligd wordt, daar Gries blijkbaar al in de omgeving op deze eis wacht. Ondertussen wordt aan de zijden van bouwperceel 1, de bouw van de muur ongehinderd doorgevoerd. Wanneer het al schemert, worden de 'onderhandelingsresultaten' van de 5-koppige 'naakten'-delegatie met de minister bekendgemaakt, als 'grote politieke overwinning' verkocht en de 'scheisse' brullende, urenlang wachtende mensen worden aangemaand om naar huis terug te gaan. Door de bemanning van een waterkanon wordt duidelijk gemaakt hoe de situatie er voor staat, wanneer deze over luidsprekers de voetbaluitslagen verkondigt. Ieneergeslagen tot woedend, trekken tienduizenden uit het bos, dat kort daarop leeggeveegd is zoals haast nooit tevoren. Op de terugtocht wordt het 'Frankfurter Kreuz' door tegen de 100 dwars neergezette personenauto's geblokkeerd. Ook de weg Frankfurt-Darmstadt wordt door met waarschuwingslichten rijdende auto's, die van tijd tot tijd stilhouden, totaal geblokkeerd. Iets dergelijks speelt zich af op de autobanen richting Würzburg en Keulen. In de vroege avond wordt er in de voortuin van een hoofdredakteur van de FAZ in de Noordweststad van Frankfurt een brandbom gegooid.

AANVAL OP CITYVORMING DEN HAAG

In 1980 schrijven twee PvdA-raadsleden een uitgebreid artikel tegen cityvorming in Den Haag. Het artikel, in PLAN nr.3/1980, is een felle uitval naar de Haagse gemeenteraad.

De stad moet geen "tweede Hoog-Catharijnestad worden" en moet de kans grijpen "voor een humane stedebouw".

Direkte aanleiding voor het artikel is het Prins Bernhardviaduct, een gedrocht dat enkele jaren daarvoor ondanks veel verzet, midden in het Spuikwartier is neergezet.

De schrijvers stellen in hun artikel o.a. voor om het viaduct deels weer te slopen. De kritiek die zij leveren is o.a. dat de gemeenteraad geen aandacht besteedde aan de kritiek uit de bevolking: "zowel in de Spui-Rivierenbuurt als in het Oude Centrum zijn vele vormen van protest geweest tegen de aanleg. Men keerde zich tegen de sloop van een bestaand stuk stad met vele goede woningen en tegen de onaantoonbare verkeersdruk op de rest van de binnenstad. Het heeft niet mogen baten", stellen ze. Een tweede deel van de kritiek was het bezwaar tegen "het metropolitaine denken", tegen "de vervanging van ambachtelijke werkgelegenheid door zg. 'hoogwaardige' kantoorfuncties".

De schrijvers waren(!): Adrie Duivesteijn en J. ten Velden. De eerste kennen we tegenwoordig als de wethouder van Stadsontwikkeling, die nu pleidooien houdt vóór Den Haag als metropool, de man die niet luistert naar kritiek vanuit de bevolking, die het ene na het andere prestigieuze bouwvoorstel lanceert.

Van het artikel neem ik een groot deel over op de volgende pagina's. Het deel dat een algemenere beschouwing geeft van de ontwikkelingen in Den Haag. Het eerste deel handelde met name over het Prins Bernhardviaduct.

De reden om dit stuk grotendeels integraal op te nemen is tweeledig:

FORUM TEGEN STADHUISPLANNEN EN CITYVORMING

Op 8 mei a.s. organiseert het Stadhuis Komitee NEE! een forum/tribunaal tegen de stadhuisplannen en de cityvorming in het Spuikwartier.

In de Blauwe Aanslag zullen vanaf 13.00 diverse sprekers vertellen wat de bezwaren zijn tegen het bouwbeleid van Den Haag. Tevens is er de mogelijkheid van discussie.

De middag zal rond 17.00 worden afgesloten met een aantal stellingen tegen het gemeentelijk beleid.

Zo mogelijk zal die dag nog worden bekeken of er nog meer acties mogelijk zijn, want

het stadhuis staat er nog niet en ook de rest moet worden tegengehouden!!!

De kritiek die zij toen schreven staat haaks op de plannen die ze nu zelf voorstellen en uitvoeren. Dat mag natuurlijk wel, maar het riekt naar kiezersbedrog én het toont met name aan hoe **macht corrupteert**.

De tweede reden is de inhoud van het artikel, die ik in grote lijnen wel onderschrijf: zeker de conclusies. Het stuk toont aan dat de kritiek die nu wordt geleverd op de stadhuisplannen en de ontwikkeling van het Spuikwartier niet "achterhaald" is "of van 'saaië mensen' komt die niks willen": we willen gewoon een "menselijke" stad en bestrijden het kwasi-progressieve bouwbeleid van dit "linkse college", dat uiteindelijk alleen maar tot doel heeft de kapitalistische infra-structuur van Den Haag te verbeteren.

Kies je daarvoor, dan kies je voor een konsumptieve, op concurrentie ingestelde samenleving, waar de scheiding tussen arm en rijk alleen maar weer groter wordt.

Het is diep triest dat op dit moment in Nederland uitgerekend (of juist) de linkse stadsbesturen van Bjuv, Nijmegen, Groningen, Rotterdam en Amsterdam en Den Haag een dergelijk beleid voeren.

En hoe toevallig is het dat een aantal van die besturen in hun plannen centraal hebben staan dat er nieuwe stadhuizen komen? Hebben de Yuppie-bestuurders soms behoefte aan een eigen glanzend kantoor voor de uitstraling van hun macht?

Sloop de stadhuisplannen en de plannen voor cityvorming in het Spuikwartier.

Kom in verzet tegen:

- kantorenbouw in het centrum
- prestigieuze bouwplannen
- stadsvernieling en cityvorming
- een centralistisch gemeentebestuur
- de leegstand en speculatie

En adrie Duivesteijn moet weg!!

AANVAL

het spoor terug tot 1945

Het PB-viaduct is weliswaar pas in 1975 geopend, de planontwikkeling en het bestuurlijk proces die tot de bouw in 1974 hebben geleid dateert al van een lange tijd terug. Het reconstructieplan dat uiteindelijk heeft geleid tot de bouw van het viaduct is direct na 1945 ontstaan. De in dat jaar door de gemeente aangetrokken stede-bouwkundig adviseur W.M. Dudok, ontwerper van plannen tot herbouw van verwoeste stadsdelen zoals het Bezuidenhout en het gebied bij de Sportlaan, kreeg de opdracht een structuurplan voor groot-Den Haag op te stellen. Het ontwerp-structuurplan werd in juli 1949 door de gemeenteraad goedgekeurd. In dit structuurplan is de basis gelegd voor de nog steeds voortdurende herontwikkeling van het centrumdeel tussen het Spui en de Rijnstraat. Dudok projecteerde in zijn plan tussen de Nieuwe Haven en de Zwarteweg een nieuw regeringscentrum, momenteel staan hier de nieuw gebouwde ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. Vraagstukken als de Utrechtsebaan, Station Den Haag Centraal en de aanleg van de Rotterdamsebaan waren eveneens onderdelen van dit plan. In het kader van al deze vraagstukken was het PB-viaduct maar een betrekkelijk klein onderdeel, dat in het kader van de verkeersontwikkeling echter een vooraanstaande plaats innam.

Functiescheiding

Aan het structuurplan van Dudok ligt in belangrijke mate de CIAM-filosofie ten grondslag: het 'uit elkaar leggen van de wereld'. In Den Haag zien wij op sommige plaatsen het resultaat: Zichtenburg, Plaspoelpolder en een groot deel van Bezuidenhout zijn werkgebieden, Mariahoeve, Moerwijk en vele andere wijken zijn woonwijken (slaapwijken) en de Uithof en de Delftse Hout vormen voorbeelden van recreatiegebieden.

(zie voor het programma de agenda van deze zwarte.)

OP CITYVORMING DEN HAAG

Metropolitain denken

Behalve de doorvoering van de functiescheiding in met name ook het gebied rond het PB-viaduct zien wij dat in het Haagse ruimtelijke ordeningsbeleid het metropolitain denken ingang vindt. Den Haag moet wereldstad worden. Men streeft naar een hoogwaardig voorzieningsniveau. Den Haag moest het regeringscentrum van Nederland worden, hoogwaardige culturele functies herbergen en een uniek winkelcentrum bezitten.

Deze basisideeën (functiescheiding in de stedenbouw, metropolitain denken en de daaruit volgende cityvorming) liggen ten grondslag aan het beleid dat tot de afbraak van woongebieden in het centrum heeft geleid, tot vervanging van kleinschalige ambachtelijke werkgelegenheid door zg 'hoogwaardige' kantoorfuncties.

Verkeer

Daarnaast is in dit bestek het beleid ten aanzien van het gemotoriseerd verkeer van belang. In 1951 deed het college van b&w voorstellen¹⁰ aan de raad om te komen tot de aanleg van een zogenaamde 'ringweg' om de binnenstad. Het dit stadsdeel passerende verkeer, dat daar geen

bestemming heeft, kan om de kern van de stad, terwijl tevens de kern van de stad optimaal bereikbaar is voor particulier vervoer. In 1953 is deze gedachte verwerkt in de Saneringsnota.¹¹

Studies voor een nieuw structuurplan door de Gemeentelijke Dienst van de Wederopbouw en de Stadsontwikkeling leiden in 1957 oa tot de gedachten van de bestemmingszonering en het tangentenstelsel om de binnenstad (de zg 'dubbele ring' met aansluitende hoofdwegen). Dit plan voorzag in het verdwijnen van bestaande buurten in de binnenstad, waartegenover een sterk ontwikkeld centrum kwam te staan, met een aantal nevencentra daarbuiten. Dit nooit aanvaarde Ontwerp-Structuurplan Agglomeratie 's-Gravenhage is de basis geworden van het verkeersdenken tot aan 1974. De raad aanvaardde in zijn vergadering van 22 maart 1958 het in dit ontwerp opgenomen hoofdwegennet. Dit geplande wegenstelsel blijkt in 1968 nog steeds het verkeersbeleid in Den Haag te bepalen. Het Verkeerscirculatieplan¹² dat in 1968 door de raad is aanvaard, werd opgesteld tegen de achtergrond van de tien jaar tevoren vastgestelde wegenstructuur.

Structuurplan

Wanneer wij in deze ureraad niet volledige terugblik terechtkomen bij het in 1970 door de Dienst voor de Stadsontwikkeling opgestelde ontwerp-structuurplan voor 's-Gravenhage, zien wij dat het in 1951 bedachte hoofdwegennet, verrijnd in 1957, nog steeds het beleidsuitgangspunt is.

Het Structuurplan 1970 sluit nauw aan bij het ontwerp van 1957. De reden is, aldus de Dienst voor de Stadsontwikkeling, 'de maatschappelijke en stedelijke ontwikkelingsmogelijkheden die zich beginnen af te tekenen blijken in sterke mate in overeenstemming te zijn met de intenties van dat ontwerp'. Dit lijkt een klassiek voorbeeld van een selffulfilling prophecy: voorspeld wordt

dat een stadsdeel verpaupert. Het beleid – of liever het ontbreken daarvan – maakt dat dit gebeurt. De voorspelling komt uit: het betreffende gebied is rijp voor cityvorming met bijbehorende grootschalige infrastructuur. Dat velen dit 'automatisme' niet wensten te aanvaarden mag blijken uit de massale afwijzing van het ontwerp-structuurplan door de Haagse burgerij. De Werkgroep d'Ooievaar heeft in dit protest een leidende rol gespeeld. Dank zij het feit dat deze werkgroep de prachtige volzinnen van het ontwerp-structuurplan door middel van fotomontages en tekeningen visualiseerde¹³ werden vele Hagenaars wakker. Het inzicht groeide bij velen dat de aanleg van grootschalige verkeersconstructies ten te-hoeve van de bereikbaarheid van de stad diezelfde stad zouden vernielen.

Hoewel vanaf deze tijd een kentering is waar te nemen in het denken, hebben wij de laatste jaren gezien dat het Haagse gemeentebestuur er grote moeite mee heeft van verouderde stedenbouwkundige concepties af te stappen en te komen tot een bewust sturend beleid dat rekening houdt met schaal en maat van de bestaande stad.

Plan De Nieuwe Hout

Het stedelijk denken, ingezet met Dudok, houdt vrijwel complete veranderingen van de binnenstad in. Voor het deel waar het PB-viaduct momenteel zo domineert zien wij dat een complete vervanging werd voorgestaan. In april 1970 presenteerde het college van b&w plannen voor het gebied:

voor het gebied: het plan had de naam 'De Nieuwe Hout' meegekregen. Volgens de toelichting moest 'in de komende tien tot vijftien jaar een deel van de zieke schil rondom het oude stadshart worden weggesneden en vervangen door een nieuw stadsdeel, dat beter past in de structuur van het nieuwe Den Haag'. Hoewel er in werkelijkheid sprake is van een vrijwel totale vervanging, durven de makers van het plan, het architectenbureau Lucas en Niemeyer toch nog te stellen: 'Toen is bij ons het idee opgekomen: maak iets dat aansluit op het bestaande. Op dat wat typisch Haags is: maak een plan met bomen. Maak een tweede Voorhout, een nieuwe Hout!' Bomen waren dus de aansluiting, voortzetting op het bestaande, de rest moest verdwijnen. Een uitzondering maakten de plannenmakers: '...de Nieuwe Kerk willen wij niet kwijt. Het is een prachtig monument, dat in het verleden steeds een belangrijke rol heeft gespeeld. De Nieuwe Kerk moet de connectie met de oude stad tot stand brengen...'

Het wegsnijden van de zieke schil beperkt zich bij de plannemakers duidelijk niet tot het plangebied. Zo wordt bedacht dat een doortrekking van het PB-viaduct over het Spui, een ongelijkvloerse kruising dus, zinvol was. De Amsterdamse- en Stille Veerkade stonden toch op de nominatie om in het kader van 'het stadsherstel' te verdwijnen. Ook het Heilige Geest-hofje zou moeten wijken voor het verkeer.

In 1973 verscheen het Interimrapport Verkeers- en Vervoersstructuur Haagse Binnenstad¹⁴ en ook hierin staan de in 1957 ontwikkelde gedachten met betrekking tot het tangenstelsel nog volledig overeind.

den haag omlaag

In het kader van het hiervoor omschreven denken over de stad door plannemakers en bestuurders, zien wij dat de schade die aan Den Haag in vreedstijd wordt toegebracht groter is dan in vijf jaar oorlogstijd. De bestaande, door de eeuwen heen gevormde en gegroeide, structuur van de binnenstad wordt afgewezen, te eng bevonden. Het werkelijke leven kan, naar de mening van de plannemakers en bestuurders, in de oude stad niet echt tot zijn recht komen. In de omschreven visie van de stad zien wij het ontstaan van tal van grootschalige werken zoals de Utrechtsebaan, het PB-viaduct, het Centraal Station, het begin van een semi-metronet (met station Ternoote, de duurste tramhalte ter wereld) en tenslotte het kantorencomplex aan de Schedeldoekshaven. Hoogwaardige functies die de stad, maar in het bijzonder de binnenstad, een nieuwe rol van nationale en internationale betekenis en allure moesten geven. In deze tijdgeest zijn plannen die hebben geleid tot het PB-viaduct ontstaan en deels ook gerealiseerd. Het gebied rond het oude, inmiddels al vergeten station Staatsspoor werd met de grond gelijk gemaakt. De herenhuizen aan de Zwarteweg, de hofjes bij de Hekke- laan, de panden aan het Spui, de kleine bedrijven, alles moest verdwijnen... niets mocht blijven. De plannemakers en het gemeentebestuur hadden ideeën over hun nieuwe stad. Die moest anders, beter zijn; het door de eeuwen heen gegroeide was niet goed; daarover is nooit nagedacht, dat is zomaar gegroeid. Wij, in de periode 1945 tot 1974, wisten het beter. Den Haag kreeg zijn plan(nen) voor het gesloopte gebied. Er moest een geweldig groot station komen, een busplateau, een tramstation, een Utrechtsebaan, een Rotterdamsebaan, een PB-viaduct, veel kantoren, en allemaal in een grote maat en schaal ten behoeve van een metropolitaine ontwikkeling.¹⁵

In die 'Brave New World' zouden de functies in de stedenbouw gescheiden worden. En hoe begrijpelijk deze gedachte ook is als de reactie van architecten en stedenbouwers op de 19de eeuwse stedenbouw met zijn huurkazernes voor het proletariaat, het is het doorslaan geweest naar een andere georganiseerde en op een top 'beheersbare' wereld. Hoe groot echter de chaos van deze strikt uitgevoerde functiescheiding wel niet is, en hoe onbeheersbaar, blijkt uit met name de grote steden in Amerika, maar ook dichterbij huis zien wij de dode kantoorstraten, de lege winkelstraten en de slaapwijken. De oude stad had afgedaan, maar de 'maatschappij van reservaten'¹⁶ was nog erger. We zien dat het hele proces van functiescheiding toen en zelfs nu nog versterkt wordt door het proces van schaalvergroting en concentratie van bedrijven en de massale opkomst van de particuliere consumptie. Het is een proces dat jaren terug is ingezet en dat nog steeds, zij het versluierd plaatsvindt in al onze steden.

veranderde kijk op de stad

De ontwikkeling die heeft geleid tot de realisering van het PB-viaduct is al zo'n kleine dertig jaar geleden ingezet. En in die zin is het toch zo nieuwe viaduct een schoolvoorbeeld van een plan dat wanneer het gerealiseerd wordt eigenlijk al verouderd is. Zo blijkt dat de doorwerking van oude gedachten zeer langdurig is. Het is een proces dat niet eenvoudig wordt stilgezet. Ook vandaag de dag nog worden vele gemeentelijke ontwerpen gebaseerd op oude gedachten en plannen die door het bestuur nooit als beleidsstuk aanvaard zijn. Het ontbreken van een goed, duidelijk omschreven alternatief kan aanleiding zijn om terug te vallen op nooit goedgekeurde plannen.

De roep om afwijzing van de genoemde oude stedenbouwkundige denkbeelden is sinds 1970 steeds sterker geworden. Tal van initiatieven zijn, dikwijls op de valreep, gekeerd en soms helemaal tegengehouden. Het ontstaan van actiegroepen vanuit de burgerij leidde tot een versnelling van deze afwijzingsprocessen. Als voorbeelden zijn te noemen de afwijzing van bezuidenhout-West als kantorengebied en het versterken en terugbren-

gen van de woonfunctie in dit gebied, de afwijzing van het semi-metrosysteem, de afwijzing van de Koekamp-lus, de bouw van woningwetten in plaats van de oorspronkelijk geplande rijkskantoren op kavel 6 en de heroverweging van de dwarsweg. Op zich is deze opsomming niet volledig. Het toont echter aan dat oude plannen, meestal zonder enige vorm van inspraak tot stand gebracht, worden afgewezen. De Haagse burgerij, en in een aantal gevallen gelukkig ook het Haagse gemeentebestuur, wil duidelijk de schaal en het karakter van z'n stadshart niet verliezen.

Op 23 januari 1971 hield de directeur van de PPD Zuid-Holland, prof. ir N.A. de Boer, ter gelegenheid van de opening van de expositie Gouda '71 een voordracht over 'Hart van de stad'. Hij stelde daarin oa het volgende: 'Een reeks van decennia hebben we onvoldoende onderkend, dat het stadscentrum een organisme is, dat geen brute ingrepen verdraagt. Er is heel wat kapot gemaakt ter wille van het verkeer. Wij hebben blijkbaar evenmin begrepen dat je er niet klakkeloos grote gebouwen in neer kunt zetten, en we schijnen er nog altijd niet van doordrongen te zijn dat een stad niet kan gedijen als we allerlei levenbrengende instellingen aan het centrum onttrekken en naar de periferie overbrengen'. De Boer kon het weten, want als directeur van de PPD zat je op een van de hoogste verdiepingen van het provinciehuis. En die positie gaf een uitstekend beeld van de omvangrijke 'brute ingrepen' die het gemeentebestuur van Den Haag toestond in een belangrijk deel van de stad.

De Boer heeft gelijk wanneer hij stelt in het artikel 'Hoe wonen we morgen' dat 'de toekomstbeelden, die de ontwerpers in hun ruimteconcepties ontvouwen, inspirerend zijn, beangstigend en boeiend, maar ze staan ver van de werkelijkheid'. Inderdaad 'ver van de werkelijkheid'. Er zijn in Den Haag dan ook verschillende ontwerpen op tafel gekomen, zoals het Nerviproject en het plan Nieuwe Hout. Niet één plan heeft tot nu toe de toets van de werkelijkheid kunnen doorstaan.

Terecht stelt Alexander Mitscherlich in zijn in 1965 uitgegeven boek Die Unwirtlichkeit unsere Städte, dat steden twee functies hebben voor hun bewoners: 'Ze zijn enerzijds de plaats van de veiligheid, van de produktie, van de bevrediging van vele vitale behoeften. Anderzijds vormen ze de voedingsbodem, de unieke plaats van de menselijke bewustzijnsontwikkeling'. Het vernietigen van de stad, zoals dat in Den Haag is gebeurd, is dus een bijdrage aan de vernietiging van de voedingsbodem van de bewustzijnsontwikkeling. Het is het weghalen van de veiligheid. Tedereen die als voetganger wandelt door het huidige Spui-gebied, en met name langs het PB-viaduct, zal hetzelfde angstige gevoel over zich krijgen dat bewoners er al jaren hebben: het is eng, je voelt je bedreigd; niet een plek om gezellig te vertoeven. Het is macaber en daar moest iets aan gedaan worden.

Maar wat? Moest de weg terug worden ingeslagen zoals Bologna in Italië¹⁷ heeft gedaan? Het terugbrengen van verloren gegane bebouwing volgens de oude tekeningen en op deze wijze een oude herkenbare stadsstructuur creëren in de hoop dat het vroegere leven er weerkeert, of moest er toch gezocht worden naar nieuwe culturen, nieuwe maatschappijvormen? De oude stad had vele voordelen en het moest onzes inziens mogelijk zijn om de weg van de evolutie weer te gaan bewandelen. Uitgaan van de bestaande stad en veranderingen slechts kleinschalig doorvoeren, op zodanige wijze dat de gewone burger zich kan blijven thuisvoelen in zijn stad. Hij moet er immers wonen, zijn bewustzijn wordt daar gevormd.

Wij hadden in ieder geval genoeg van de 'nieuwe stad', maar ook van het door Alexander Mitscherlich beschreven moderne snobisme dat 'men zichzelf beschouwt als realistisch en verlicht, omdat men niet meer meedoet met de sentimentele dromen over het verleden onder de druk van dat wat tegenwoordig pijn doet; maar in feite voltrekt het een lafhartig appeasement met alles wat onbekwaam, bruto en verachtelijk is in onze tijd'. Wij wilden soms wel terug naar het verleden en vanuit de toen bestaande stad komen tot een andere gezondmaking dan de methode van vernietiging van het bestaande. Het probleem bij 'de weg terug' is echter de aanwezigheid van de zeer grootschalige elementen, zoals het Prins Bernardviaduct met zijn tragiek dat het niet functioneert. Nu is het ons duidelijk dat de inrichting van de stad geen technisch, maar vooral een politiek vraagstuk is, waarop een antwoord moet worden gegeven door het gemeentebestuur. De discussies rond de Koekamp-lus (tramlus à niveau) hebben echter geleerd dat het huidige ambtelijke en politieke apparaat nog sterk vastzit aan oude visies en vroegere besluiten. De oude geest leeft als het ware nog voort en het proces is nog steeds niet gekeerd. Op 12 juni nog brachten b&w een voorontwerp bestemmingsplan Forum in de openbaarheid, waarin vanuit het ambtelijk apparaat een pleidooi wordt gehouden voor 'het ongelijkvloers uitvoeren van de kruising Rijnstraat/Koningin Julianaplein/Bezuidenhoutseweg'.

Dit betekent dat de functies moeten passen in de historisch gegroeide, kleinschalige stedelijke structuur van onze stad.....

foto en ontwerp Norman Foster

Tegelijkertijd wordt de voetganger gedwongen de lucht in te gaan voor de voor hem ontworpen doorgangen. Maar toch... Den Haag, en in het bijzonder het Forumgebied, mag geen tweede Hoog-Catharijnestad worden...

Den Haag omhoog: 100 meter ofzo?

voorwaarden voor het functioneren van de stad

Wanneer wij de algemene gedachten over de stad en het stedelijk functioneren concreter maken komen wij tot het volgende:

1 de binnenstad moet op de eerste plaats een woonplaats zijn. Het wonen –voor alle bevolkingslagen– is voorwaarde voor een levende stad

2 de functies moeten zijn afgestemd op de bewoner(s) van de stad. In het beleid moeten die mensen centraal staan en niet allerlei (volkomen aan de bewoners voorbijgaande) gedachten ideeën en wensen die leiden tot prestige-projecten en voorzieningen die uitgroeien boven de behoeften en het draagvlak van de stad

3 de bewoner van de stad moet zich in zijn eigen stad thuis voelen. Daar moeten maatregelen voor getroffen worden die weer gezelligheid, geborgenheid en overzichtelijkheid terugbrengen, kortom de schaal en maat van de stad weer aanpassen aan de mens.

Behalve woonplaats voor zijn inwoners vervult de stad per definitie een aantal functies voor de samenleving in z'n totaliteit welke mede bepalend is voor haar karakter. Den Haag vervult functies op gewestelijk, provinciaal, nationaal en internationaal niveau. Voorbeelden: regeringscentrum, internationaal gerechtshof, congresplaats, concentratiepunt van internationale bedrijven, winkelcentrum en culturele broedplaats. Bij de ontwikkeling van deze functies moet als voorwaarde gelden dat zij niet strijdig zijn met de doelstellingen. Dit betekent dat er geen hinder mag ontstaan voor de bewoners van de stad, en dat de functies moeten passen in de historisch gegroeide kleinschalige stedelijke structuur van onze stad. Dat een en ander niet strijdig hoeft te zijn blijkt bijvoorbeeld uit Het Binnenhof, vergadercentrum voor de Staten-generaal: een functie op rijksniveau die zodanig kleinschalig en herbergzaam gestalte heeft gekregen, dat hij een geïntegreerd onderdeel uitmaakt van onze stad. Voorwaarde is wel dat de bedoelde functies ondergeschikt aan de stedelijke kwaliteit ontwikkeld worden en niet als iets afzonderlijks, dat geen verantwoordelijkheid voor het geheel zou hoeven dragen.

De stad zal in de komende tijd hersteld moeten worden in de zin zoals hiervoor is beschreven. Dit zal de gemeenteraad in de komende jaren voor niet geringe problemen stellen. Gerealiseerde projecten zoals het PB-viaduct vormen een groot obstakel voor een werkelijke 'stadsvernieuwing'. Juist voor een evenwichtige inrichting van het gebied Centrum-Zuid-Oost (Spui Rivierenbuurt), maar zeker ook van omliggende gebieden zoals Centrum-Zuid (het Oude Centrum) dient naar onze mening spoedig een inkorting van het PB-viaduct plaats te vinden.

duivesteijn & ten velden / aanval op cityvorming in den haag

NASCHRIFT

Daar zit je dan met je goeie gedrag Duif'.

Neem nou de afbeelding links hiernaast: een ontwerp van Norman Foster voor de Utrechtse Baan. Noemen we dit nou wat jij verstaat onder het "aanpassen van schaal en maat aan de menselijke maat"? Boerenbedrog!

De Utrechtse Baan en het PB-viaduct waren inderdaad producten van een stadsbestuur die geen maat meer kende. Wat dit Kollege, dit "linkse" kollege er echter aan toe aan het voegen is, doet alles hiervoor in het niet zinken. En dat zal dan ook wel de bedoeling zijn. Kantoren van 140 meter, daar kan ook de Utrechtse Baan niet tegenop.

Dit is de bak van de Utrechtse Baan in het ontwerp van Norman Foster. Beroemde Amerikaan! Oh, nee dan zal het wel goed zijn....

HOE TE ZWIJGEN

Deel II

over verhoormethodes.

Verhoren is in bepaalde kringen het onderwerp van gesprek dezer dagen. Korhals Altes veegde het onderzoek "Advokaat bij het politieverhoor" van tafel. In Nijmegen promoveerde Johan Lensing in februari op "Het verhoor van de verdachte in strafzaken", en in Zutphen werd op de rechercheschool een geheim symposium gehouden over politieverhoor.

En natuurlijk waren er de acht RARA-arrestanten die zweggen en daarmee het hele politie- en BVD-cirkus voor schut zetten.

Tijd voor een vervolg op het Jansen & Janssen-artikel over verhoormethodes dat werd geschreven naar aanleiding van de Marienburchtzaak in 1987.

Over het Grote Zwijgen dit keer, hoe hou je het vol en hoe wordt er op gereageerd.

De Theorie.

Anders dan bij de Marienburchtzaak waren er dit keer vastberaden, zwijgende verdachten. De ondervragers kregen geen greep op hen, probeerden allerlei truukjes, maar kregen langzamerhand door dat het er niet inzate dit keer. "t Was niet eerlijk, ze hadden een stuk over verhoormethodes gelezen!" zo klaagde de politie in het Parool (21 april 1988). Voor ons reden te meer, om recente ervaringen en literatuur

vast te leggen in een tweede artikel. We gaan ervan uit, dat iedereen het vorige stuk gelezen heeft, en gaan dus op dat kennisniveau door.

Er is een standaardwerk over verhoormethodes, waarvan de eerste versie in de jaren dertig verscheen. Geschreven door de Amerikaan Fred "the Cop" Inbau, die in 1932 met nieuwe ideeën over ondervraging kwam. Tot dan toe hadden rechercheurs met losse handjes en dikke telefoonboeken het werk gedaan (een klap tegen de zijkant van je hoofd en je bent gaar: en geen sporen), maar Inbau pleitte voor toepassing van psychologie. Heel modern en humaan, en het werkte beter. Een groot deel van de Amerikaanse politie leerde het ondervragen van Inbau, en via hen veel politiemensen in de rest van de westerse wereld. Ook de nederlandse pionier Jan Blaauw leerde het vak bij de FBI; hij leverde in de vroege jaren zeventig kursussen ondervragen aan de politie en is nog steeds de autoriteit. De meeste truuks die in het vorige artikel genoemd zijn komen uit de boeken van Inbau.

Tegenwoordig gaat Inbau uit van een psychologisch schema, dat erop gericht is de gevolgen van een bekentenis te bagatelliseren en de druk op de ondervraagde (stress, angst) zo groot mogelijk te maken. Een verdachte is in deze theorie iemand met een bepaalde intelligentie en een hoeveelheid verzetsenergie. Mensen hebben echter verschillende karaktereigenschappen en iedereen heeft een eigen breekpunt. Het is voor de politie van groot belang om vantevoren al zoveel mogelijk van de verdachte te weten, om zo de beste benadering te kunnen kiezen. Het voorgesprek, de inleidende babbel doet wonderen. Contact krijgen met de persoon in kwestie van essentieel belang. Zwijgt deze, dan moet de ondervrager zeggen dat het zwijgrecht uiteraard gerespecteerd wordt, en overschakelen op small talk. Al gauw, zal de verdachte volgens Inbau reageren op alledaagse vragen naar sport, familie

etc. Blijft de verdachte zwijgen, dan kan verteld worden dat zwijgen door de rechter als schuldverklaring opgevat zal worden. Het gaat toch enkel maar om de waarheid.

Bij aanhoudend zwijgen wordt aangeraden te wijzen op lichamelijke verschijnselen bij de ondervraagde. ("Je gaat breken, kijk eens hoe je handen trillen."). Subtieler is het, enkel nadrukkelijk naar je handen te kijken. De bedoeling is uiteraard dat de stress voor de ondervraagde verhoogd wordt, door de angst dat zulke dingen iets verraden. Het provoceren is weer een andere tactiek die Inbau aanbeveelt: hatelijke opmerkingen, racisme en seksisme, erg domme opmerkingen die vragen om correctie. Humor kan ook: flauwe grappen, als er maar contact komt.

Volgend stadium (hoewel de volgorde hier willekeurig is) is het geven van stukjes bewijs, in de hoop reactie uit te lokken. Ook kunnen foto's of stukken getoond en namen genoemd worden. Verder is het uitspelen van veronderstelde persoonlijke problemen favoriet.

Dreiging tenslotte is ook te verwachten in de vorm van steeds dichterbij komen. Inbau beveelt aan, na enkele uren met de knieën tussen elkaar te zitten. Kwaad worden, geduld verliezen, zelfs mishandeling zo nu en dan horen hierbij. Of het dreigen met in het Nederlandse geval, levenslange TBR of een inrichting.

"Wetenschappelijke" achtergrond van deze benadering vormt de behavioristische psychologie. Simpel gezegd wordt een mens beschouwd als een ingewikkelde Pavlov-hond, die op bepaalde stimuli kan gaan reageren met vaste responses. Konditionering heet dat. De ondervrager(s) zijn zoveel mogelijk de enige waarmee de persoon contact heeft ("Je kunt ons desnoods 's nachts bellen"). Tijdens de ondervragingen worden stress en schuldgevoelens opgebouwd, waarna dezelfde ondervrager(s) weer voor ontspanning zorgen. Door dit patroon steeds te herhalen, moet de verdachte afhankelijk worden van de ondervrager(s) en wordt een gekonditioneerde reflex opgebouwd. Je gaat je instellen op het ritme, je gaat verlangen naar de aardige kant van de ondervrager(s) en zou hen eigenlijk het liefst tevreden willen stellen. Door het een paar dagen niet verhoren van de verdachte kan die behoefte opgevoerd worden. Alle bovenstaande truuks zijn ook op de "RARA"-arrestanten toegepast, zonder sukses overigens.

De tot nu toe beschreven aanpak is tamelijk ouderwets, al is de politie er niet ontevreden over. Het verhoor wordt gezien als een machts-

strijd, het opleggen van de wil tegenover verzet.

Essentieel is, zo blijkt uit ervaringen en literatuur, dat er enig contact komt. Wanneer er alleen maar gezwegen wordt, staat zelfs de meest gehaaide rechercheur machteloos. Ze zijn totaal getraind op het ontmaskeren van leugens, het uitpeuteren van informatie, het doorzagen en uitlokken. Denk dus in ieder geval nooit, dat je je er wel uit kletst. Dan ben je gewoon de achthonderdste in de rij, en ga je zeker de mist in.

Het Zwijgen.

Ondanks het feit dat de 8 zg. RARA-arrestanten vrij onverwacht van hun bed werden gelicht en zich dus niet direkt hebben kunnen voorbereiden op meerdere dagen cel, zijn er geen verklaringen afgelegd. Door niemand. Voor ieder afzonderlijk was het vanzelfsprekend niets te zeggen, maar de manier waarop dat uitpakt was toch steeds verschillend. Diverse factoren spelen daarin een rol: je eigen karakter en stressbestendigheid, de eigenaardigheden van het verhoorkoppel en daarbij de hoeveelheid dingen die ze van je weten en in hoeverre ze je daarmee weten te raken.

Op basis van gesprekken met ex-arrestanten hieronder een stuk over Zwijgen: hoe is het vol te houden en wat zijn de reacties van de andere kant.

De Verhoorkamers.

De verhoren vinden plaats in kleine kamertjes, van 2,5x2,5 m., speciaal voor dat doel zo sober mogelijk ingericht. Op politieburo's zijn er meestal een aantal van die kamertjes in of naast de recherchekamer. De bedoeling is dat ze geïsoleerd zijn voor geluid van buitenaf, maar meestal is dat niet zo goed gelukt en vang je nog van alles op: een prettige afleiding. Van binnen doet het denken aan spreekkamertjes bij de Sociale Dienst: isolatiemateriaal aan de muren, bijv. schrootjes tegen het plafond. Ramen zijn geblindeld (gordijnen of van die vierkante glazen blokjes) of je zit er met je rug naar toe. Geen telefoon en van doorkijkspiegels, video of bandapparatuur werd voor zover bekend geen gebruik gemaakt. Aan de muur een neutraal landschap (waterval...), een kaart van Amsterdam, zoiets dergelijks. De tafel, drie stoelen en een typmachien; soms nog een asbak of een potlood en verder niks om mee te friemelen. De opstelling was standaard de verdachte tegenover de twee LCT-ers; in een geval werd de proefopstelling eentje tegenover, en eentje en profile observerend uitgeprobeerd (had men zelf zichtbaar moeite mee). Gewoonlijk bleef men keurig zitten, meestal was er geen lichamenlijk contact. Bij degenen die zwaarder werden aangepakt kon men plotseling opspringen en scheldend vlak voor de verdachte gaan staan, of de pols vastgrijpen o.i.d.

Rol.

Uit de ervaringen bleek dat het helemaal niet zo vanzelfsprekend is om echt helemaal niets te zeggen, om ook niet op vragen te antwoorden, die schijnbaar niets te maken hadden met de zaken in kwestie. In het begin moet je nog een beetje in je rol komen, je opstelling op de eerste dag is vaak bepalend voor de rest van de tijd. Je bent snel geneigd om toch op babbelpaatjes over het weer in te gaan. En dat is ook precies de bedoeling. De eerste dag ging het er om mensen aan de praat te krijgen, maakte niet uit waarover. Het duidelijkst was dat bij een van de arrestanten die de eerste dag uitsluitend is doorgezaagd over zijn naam, die ze natuurlijk allang hadden. Het nachtspelletje gaat om buigen of barsten, volhouden je naam niet te zeggen maakt sterk. Je scoort dubbel als je de tweede dag begint met het meedelen van die naam, die dan herhaald moet worden, hetgeen je weer weigert.

Het is goed een rol te kiezen die bij je past, waar je je ondanks de omstandigheden zo prettig mogelijk in voelt. Hier zijn nauwelijks algemene adviezen voor te geven, het is immers ook afhankelijk van het soort ondervragers dat je hebt. Algemeen geldt wel: doe niet te stoer of te arrogant, want dat is iets waar ze heel makkelijk doorheen prikken en dan voel je je daarna dubbel zo klote. Beter wat naiever of onnozeler dan je eigenlijk bent, of nors en afwerend als je je daar lekkerder bij voelt. Soms werkt het om bepaalde vormen van beleefdheid in acht te blijven nemen, bedanken voor koffie, aardig te zijn. In ieder geval doorkruist het hun verwachtingen. Ga niet te nadrukkelijk toneel zitten spelen, het gaat meer om een houding waarin je zo zeker mogelijk bent. Ook degenen die

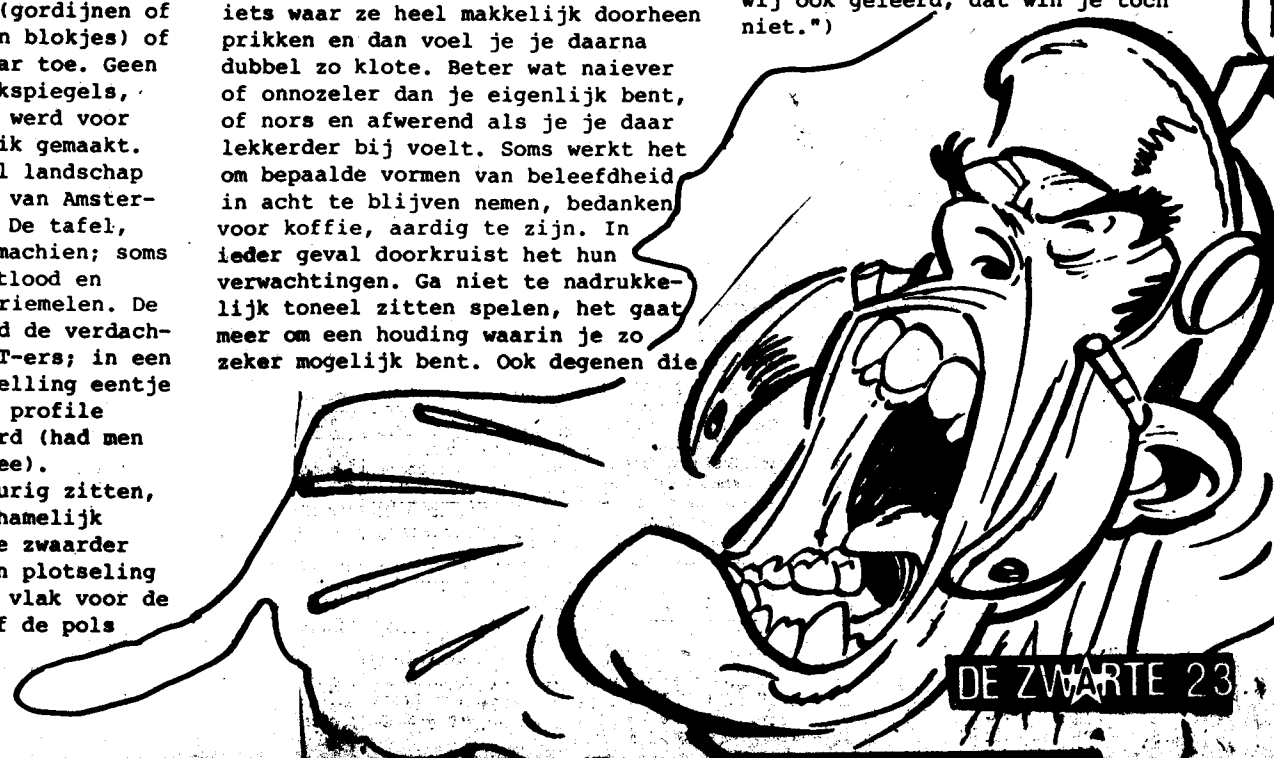
bij het zoeken naar de juiste houding de eerste dag wel op algemene praatjes zijn ingegaan, zijn achteraf van mening dat het toch beter is dat niet te doen. Het gaat zo snel, daar zijn ze echt op getraind, voor je het weet is het verhoor alweer begonnen en ben je aan de praat. Wel kun je bijvoorbeeld die eerste dag i.p.v. helemaal niks zeggen, voortdurend verklaren dat je eerst je advocaat wilt zien voordat je iets zegt. En daarna zeg je natuurlijk nog steeds niets. Neem er de tijd voor een goede houding te vinden.

Spelletjes.

Om de tijd vol te maken en de aandacht een beetje af te leiden zijn alle plooiën in de gordijnen en schrootjes tegen het plafond duizend keer geteld en met elkaar vermenigvuldigd. ("Oh, ze gaat weer tellen.") Is er in gedachten boterkaas-en-eieren gespeeld op de vloer en zijn alle mogelijke zitstanden op een stoel achter het buro uitgeprobeerd. Tikken met je vinger op de rand van de tafel of met je voet ("Kende ik nou maar morsekodes."), spelen met de aansteker of het potlood. In slaap proberen te vallen tijdens het verhoor zoals wij in ons vorige stuk aangeraden hebben, schijnt toch iets moeilijker te zijn. Met je hoofd op je armen op het buro leunen is niet aangenaam als ze dan met de Type-Ex op tafel gaan tikken. Het wegtrekken van de tafel als je net in dromenland was, is nog minder geslaagd. ("We blijven WEL bij de les he?")

Neurien, vakantieplannen maken, beetje wegdenken is aan te bevelen, zolang je je er maar wel bewust van blijft waar je bent en hoe je daar zit.

Oogcontact maar liever vermijden, meestal is er eentje die de hele tijd naar je kijkt en terugkijken levert een voor hun zo graag gewild contact op. Wie-er-het-langste-blijft-kijken dat winnen ze toch, je moet sterk in je schoenen staan of er echt behoefte aan hebben om het toch te doen. ("Dit hebben wij ook geleerd, dat win je toch niet.")

Iedere arrestant had een vast verhoorkoppel, steeds dezelfde twee rechercheurs die als een schaduw alles met hen deden. Kwamen je halen uit de cel en brachten je weer terug; mee naar het hoofdburo voor vingerafdrukken en foto's enzovoort. Meestal was er sprake van een oudere en een jongere (40-50 jaar en rond de 30), soms was er een duidelijke rolverdeling en had er een de leiding, hij bedacht de vragen en deed de ander de lullige babbelvraagjes. Bij anderen was dat veel minder verdeeld. Verkijk je er niet op: het zijn mensen die hun vak kennen, die dit werk al jaren doen en goed ook.

Er werd per zaak verhoord en soms werd er even teruggegrepen op een vorige zaak. Vooral met eindeloze herhalingen, steeds lange vragenlijsten die steeds sneller afgewerkt werden. De zakelijke vragen werden afgewisseld met persoonlijke dingen waarop ze denken dat ze je kunnen pakken. Bij sommigen was er meer een afwisseling tussen schelden en feiten presenteren, inspelen op emoties, intimideren en dan weer kleinigheden tussendoor.

De eerste dagen werd er lang verhoord, uren achter elkaar, met lunchpauzetje ertussen, alleen overdag, of bijv. in blokken van 3 of 4 uur, 'smorgens-'middags-'savonds.

De rechercheurs gingen er prat op dat ze alles volgens de regeltjes deden, dat men elkaar van mens tot mens benaderde en dat er geen fouten of overtredingen gemaakt zouden worden. Ze waren blijkbaar als de dood dat evt. verklaringen als onrechtmatig verkregen bewijs door de rechtbank zou worden afgewezen.

Ook waren ze bij een van de arrestanten bang dat ze ziek zou worden. Op dat buro was de rolverdeling zo, dat de wachtcommandant de boeman was die pakketjes en speciaal eten weigerde, waarbij het LCT zijn uiterste best deed om dat weer recht te trekken. Op andere buro's was het buro personeel vaak veel aardiger.

De Verhoormethodes.

Er was een op de persoon toegespitst verhoorplan, een bepaald idee over wat er zou werken om mensen aan het praten te krijgen. Men bleek aardig wat van de diverse levenslopen af te weten, maar zat er op essentiële punten toch ook weer behoorlijk naast. Tot op zekere hoogte kennen ze feiten uit je leven, maar van de essentie van zeg maar 'onze manier van leven' snappen ze toch net te weinig. Ze proberen in te spelen op het feit dat je niks van je leven hebt gemaakt, in een puinhoop leeft, geen auto of carrière hebt. Er wordt veel en graag gebruik gemaakt van een eventueel verstoorde relatie met ouders, wat grappig is als dat helemaal niet zo is.

Kleine opmerkingen waaruit blijkt dat ze iets weten over bijv. een cursus die je gevolgd hebt, of een film die ze met je gezien hebben. Andere dingen om je van je stuk te brengen: Ineens beginnen over de voetbalwedstrijd van PSV vorige week, zodat je onder invloed van vermoeidheid bijna automaties geneigd bent om erop in te gaan.

De laatste dagen kwamen ze met nieuwe feitjes, vooral van de huiszoeken of uit de onderzoeken, maar dat weet je van tevoren. Ook werden er namen genoemd, van de andere arrestanten.

En er werd bedreigd: met levenslang TBR, met nog langer vasthouden. ("Ook al kom je vrij, we zullen je altijd blijven volgen.") Met alsnog huiszoeking, met het bellen van je ouders, met het stopzetten van je uitkering. Er werd gezegd dat anderen wel praatten. Er werd bedreigd met het oproepen als getuige: dan heb je geen zwijgrecht en kunnen we je gijzelen tot je gaat praten.

Ze proberen je te paaien met het aanbieden van bezoek, kan zo geregeld worden, je mag bellen met wie je wil etc. Schrijf maar een brief aan de ouders van het jongetje van het van Heutszmonument. In een geval is er het aanbod een anonieme verklaring af te leggen in ruil voor strafvermindering.

De andere strategie was het aangaan van de morele discussie. Er werd sowieso van uitgegaan dat de arrestanten gedaan hadden waar ze van beschuldigd waren en men ging in op eventueel latent aanwezig schuldgevoel. Het jongetje dat gewond is geraakt bij de aanslag op het Van Heutszmonument werd gebruikt om op het gemoed te werken van arrestanten die iets met kinderen hadden, m.n. bij de vrouwen. De lafheid van een aanslag, vooral een explosief met tijdsmechanisme en dan aan die ouders niets laten horen als een claimbrief.

Lafheid was sowieso een belangrijk thema: je staat toch voor je daden, je bent nu gepakt en dan moet je er maar voor uit komen. Kromme vergelijkingen over tegenstrijdigheden in je leven:

-Jij vindt het toch ook vervelend als je fiets gestolen wordt, kun je je niet voorstellen hoe het is als je thuis komt en je huis is afgebrand. (Het medelijden met mevr. MAKRO).

-hoe kun je het verenigen een aanslag te plegen op het van Heutszmonument en tegelijkertijd te wonen in een huis met duidelijk een koloniale stijl.

In sommige gevallen werd er ook behoorlijk beledigd en gescholden, op persoonlijke dingen ("Oud wijf"), en racistiese opmerkingen over Zuid Afrika ("Als die zwarten eenmaal aan de macht zijn, zeg nou zelf.."). Insinuerende opmerkingen over de advocaten (Een kantoorgenoot van Bakker Schut als advocaat hebben is in feite al schuld bekennen).

Er werd bedreigd met geweld, die dreiging is natuurlijk impliciet altijd aanwezig -niemand van de arrestanten ging bijv. rondjes lopen- soms echter was het ook met zoveel woorden ("Je boft, vandaag hebben we geen zin om je in elkaar te slaan").

Volhouden.

Het is belangrijk vast te blijven houden aan de rol die je eenmaal gekozen hebt, in die zin dat je daar zeker over bent. Ga niet twijfelen over hoe je dingen aanpakt (tenzij je koeien van fouten maakt natuurlijk) ondanks alle tijd die je hebt voor zelfreflectie. Ga je ook geen zorgen zitten maken over 'buiten', over wat je vriendjes zullen doen of laten, over wat de andere arrestanten zullen zeggen. Daar kun je toch niets aan doen, je wordt er alleen maar onzeker van.

Globaal zijn er twee methodes:
1. Helemaal niks zeggen, geen contact en dus ook geen oogcontact;
2. Wel af en toe een woordje wisselen, uit behoefte aan praten, en ook kijken, maar zeer streng voor jezelf de grenzen bewaken. Als je van jezelf weet dat je het niet volhoudt om absoluut niets te zeggen, dan is het handig op bepaalde momenten het initief te nemen. Bijv. door hen te vragen of ze goed geslapen hebben als ze je komen halen, i.p.v. andersom. Dan heb je je praatje binnen en kun je gemotiveerder zwijgen tijdens het verhoor.

Een ander punt daarin zijn de gunsten. In sommige gevallen kan het weigeren van koffie en sigaretten je sterk maken, als je niks van hen aan wilt nemen. Anderen voelden zich lekkerder met hun pakje shag en koffie als ze daar om vroegen en hebben zich daarmee niet laten misbruiken, zagen dat ook niet als een gunst, maar iets waar je recht op hebt. Als zij koffie gehaald hebben, kun jij het bijvoorbeeld weer inschenken, ook voor hun, waarmee je het rollenpatroon weer even doorbreekt. Ze kunnen er erg slecht tegen als ze je een gunst verlenen, bijv. een deken geven als je het koud hebt en je zegt daar dan vervolgens weer niks (aardigs) over. Dat gaat zo in tegen alles wat ze hebben geleerd.

Als het zwijgen je zwaar valt en je hebt even geen zin meer om ze te zien kun je je ogen dichtdoen of met je rug naar hun toe gaan zitten. De eerste dag kun je nog op iedere vraag "Geen antwoord" zeggen. Grappig maken of hun in de maling nemen kan op het randje van riskant zijn, maar als het bij je rol past gaat

het soms prima: kringeltjes blazen van je rook waarbij zij je gaan verbeteren, levert een prachtig beeld op van 2 rechercheurs die met hun hoofd om hoog hun uiterste best doen. Met het potlood als dirigeerstokje de maat gaan zwaaien terwijl zij voor de zoveelste keer de lijst vragen opdreunen. Of gewoon even hardop lachen om het idee van de hele situatie, zo tegelijkertijd stoom afblazend.

De stiltes die vielen varieerden van hooguit 5 minuten tot zelfs anderhalf uur. Dan zit je wel te zweten op het laatst. Zij beginnen meestal weer met het rommelen in hun papieren en dan met een diepe zucht: "DE Makro". Ben je iemand die wel af en toe wat zegt dan kun je de stilte doorbreken met: "Niets meer te vragen, dan nog maar een bakje koffie." of iets dergelijks. Zij worden ook wel geirriteerd van het zwijgen ("Met jou valt over niets te praten").

De moeite die mensen hadden met het langdurig zwijgen varieerden van lichamelijke vermoeidheid, geirriteerd raken door de situatie tot niet meer zeker weten of je nou zwijgt of niet. Op het randje van hallucineren: je weet je ineens niet meer zeker of je nou al iets gezegd hebt of niet. Belangrijk om op zo'n moment niet in paniek te raken maar je op iets te konsentreren. Ga bijvoorbeeld langzaam de vraag die gesteld is in gedachte herhalen om de tijd te vullen tot de volgende vraag, werkwoorden en toneelstukken opzeggen, of gewoon tellen. Een antwoord verzinnen bijv. op hen schelden in je hoofd is gevaarlijker omdat de grens tussen praten en niet-praten zo dichtbij is. Wees er op voorbereid dat zo'n moment kan komen. En ga niet zitten malen.

Ga niet teveel op jezelf zitten letten. Wanneer je tijdens een stilte op gegeven moment je eigen ademhaling hoort, ga je daarop fixeren en kom je er bijna niet meer vanaf. Ook als zij je bewust gaan maken van lichamelijke reacties, moet je daar niet van in paniek raken. Rode ogen, zweet, friemelende vingers of een sneller kloppende ader zijn nog altijd geen bewijsmateriaal. Fijn is in zo'n situatie een jas of broek met zakken waar je handen in kunnen.

Sluit je zoveel mogelijk af voor wat ze zeggen, zonder helemaal af te dwalen. Je emoties (woede, angst, haat, wrok, ongeduld) zijn zwakke punten. Toon die zo weinig mogelijk, wordt liefst nooit kwaad op je ondervragers. Bewaar die woede voor later, praat met je advocaten over haat en angst. Als je tijdens het verhoor zo woedend bent dat het niet meer gaat of je moet bijna huilen en alle hiervoor genoemde afleidingsmanoeuvres werken niet, probeer dan na te denken over een sabotage-actie. Slaan heeft meestal een averechts effect, misschien krijg je zelf klappen of ze gaan je daarna "opvangen", zg. emotionele steun geven. Beter is dan de rustige methode: koffie over de net uitgetypte processen verbaal of het ijskoud doorscheuren van papieren waar uren op gewerkt is. (Waar gebeurd!). Realiseer je wel dat de rol die je tot dan toe gehad hebt zal veranderen, maar dat zou ook gebeurd zijn als je op een andere manier was uitgebarsten.

Advokaten.

Een ander punt dat niet genoeg benadrukt kan worden is het belang van een goede advocaat. De advocaten in deze zaak waren onmiddellijk ter plekke, bij de huiszoekingen aanwezig, en hebben hun uiterste best gedaan in het gevecht met de bureaucratiese tegenwerking van de kant van het LTC.

Het is belangrijk dat je het kunt vinden met je advocaat en dat je het er over eens bent wat jij wilt als je vastzit. In dit geval was het ook uitermate handig dat de advocaten van een kantoor kwamen, omdat er zoveel tussentijds overlegd moest worden. De strijd bare houding van de advocaten op de achtergrond en hun perskonferentie op het moment dat het hen te ver ging hebben zeker hun weerslag gehad op de verhoren. Je weet vantevoren dat je verhoorders briesend binnen zullen komen, maar ze letten daarna nog meer op hun woorden. De agressiefste rechercheur werd vervangen.

Langer Vastzitten.

Als ze je langer vasthouden dan een paar dagen wordt het volhouden moeilijker. Als is de kans wel groot dat je met de 30 dagen in een Huis van Bewaring terecht komt, wat een grotere bewegingsvrijheid en anoni-

miteit betekent. Bovendien treedt er ook een zekere gewenning op. Omdat dit artikel niet over vastzitten gaat, maar over zwijgen volgen hieronder alleen nog wat algemene tips om je motivatie op peil te houden. Want dat is het belangrijkste om het vol te kunnen houden.

Kijk uit voor de gewenning, de derde dag is berucht voor fouten maken en doorslaan. Je denkt bijv. dat je wel wat kunt maken, dat je de koetjes en kalfjes aankan en dan gaat het mis.

Pas op voor onverschilligheid, apathie of zelfs depressies. Denk aan de toekomst en niet aan deze relatief korte periode. Denk aan je vrienden en vriendinnen buiten, aan de moeite die ze voor je doen. Lichaamsbeweging is belangrijk, wees streng voor je zelf, maak een sport-schema waar je je aan houdt. Ga je geen zorgen maken over wat mensen buiten doen, of om wat er gevonden kan zijn bij huiszoeking. Mensen buiten doen wat ze kunnen en voor de rest is het te laat. Werk uit voorzorg nooit aan heftige dingen thuis, zorg dat je huis ten aller tijde schoon is, zodat je met een schoon geweten vast zit. Is goud waard!

En natuurlijk geloof je het nu niet als je het leest: je gaat echt naar ze verlangen als ze je het weekend in je eentje laten zitten en niet verhoren, je wilt ze graag zien. Blijf op je hoede!

Kommunikatie is belangrijk, maar praat toch het liefst niet met bewakend personeel en met niemand over je zaak.

Tot Slot.

De boodschap moet onderhand duidelijk zijn: zorg dat je niet te pakken bent, dan is het voor jezelf ook makkelijker vol te houden. Zonder dat de hele wereld paranoia moet worden, is het terecht te stellen dat bij een bepaald nivo van akties een dubbel zo hoog nivo van voorzichtigheid en zorgvuldigheid hoort. Die basis maakt het alleen maar makkelijker om te zwijgen. Het feit dat ze 7 van de 8 arrestanten in korte tijd hebben moeten laten gaan is (voorzichtig) een overwinning te noemen.

Je motivatie moet je er doorheen kunnen slepen.

Buro Jansen & Janssen
Onderzoek en Advies
Keizerrijk 7
1012 VM Amsterdam.

(Voor geïnteresseerden: Inbau, F. E. a.o. "Criminal Interrogation and Confessions" derde druk, Baltimore 1986. Voordat je dergelijke dure boeken koopt kun je beter contact opnemen met ons.)

Wat WEL & NIET Mag.

Een belangrijk beginsel van het Nederlandse rechtssysteem is dat je niet hoeft mee te werken aan je eigen veroordeling. In principe hoef je geen "delen van je lichaam af te staan". Helaas wordt er door jurisprudentie, uitspraken van de Hoge Raad al behoorlijk wat afgeknabbeld van deze rechten.

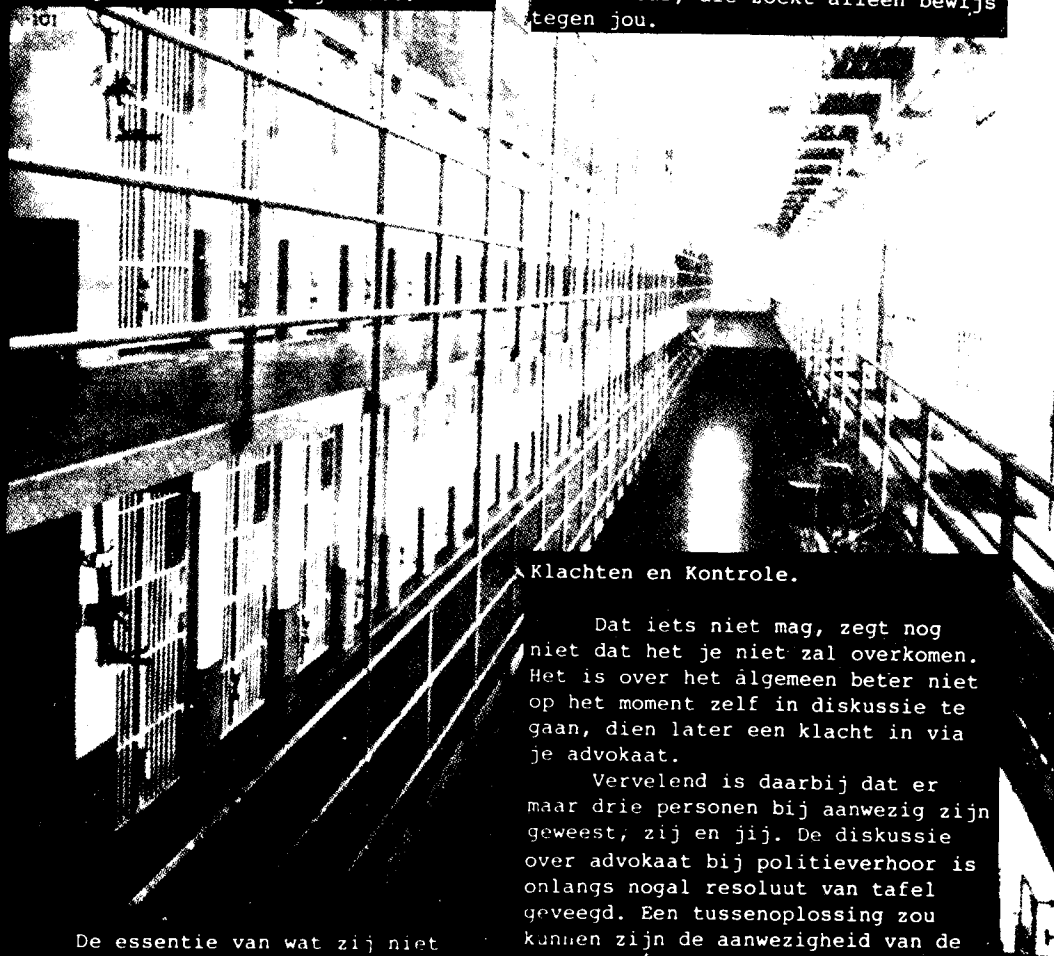
Overleg bij twijfel altijd eerst met je advocaat!

Je hoeft nooit aktief mee te werken, dus doe geen schrijfproeven, lees geen zinnen hardop voor, doe niet mee aan een rekonstruktie. Vraag zoiets altijd eerst aan je advocaat.

Eis inzage in je processtukken en in de beschuldigingen.

Voor de maximale duur van een verhoor zijn geen wettelijke regelingen, maar er is wel een soort van afspraak dat dit niet meer dan 15 uur per 24 uur mag zijn en in de praktijk komt zelfs dat haast nooit voor.

Eten hoeft niet tijdens verhoor, je hebt recht op je rust.

Klachten en Controle.

Dat iets niet mag, zegt nog niet dat het je niet zal overkomen. Het is over het algemeen beter niet op het moment zelf in discussie te gaan, dien later een klacht in via je advocaat.

Vervelend is daarbij dat er maar drie personen bij aanwezig zijn geweest; zij en jij. De discussie over advocaat bij politieverhoor is onlangs nogal resoluut van tafel geveegd. Een tussenoplossing zou kunnen zijn de aanwezigheid van de bandrecorder ter controle van de gang van zaken tijdens het verhoor.

De essentie van wat zij niet mogen is verwoord in art. 21 Wetboek van Strafvordering:

Verhoor van verdachte

Art. 29. 1. In alle gevallen waarin iemand als verdachte wordt gehoord, onthoudt de verhorende rechter of ambtenaar zich van alles wat de strekking heeft een verklaring te verkrijgen, waarvan niet gezegd kan worden dat zij in vrijheid is afgelegd. De verdachte is niet tot antwoorden verplicht.

2. Voor het verhoor wordt de verdachte medegedeeld dat hij niet verplicht is tot antwoorden.

3. De verklaringen van de verdachte, bepaaldelijk die welke een bekentenis van schuld inhouden, worden in het proces-verbaal van het verhoor zoveel mogelijk in zijn eigen woorden opgenomen. De mededeling bedoeld in het tweede lid wordt in het proces-verbaal opgenomen.

Verklaringen moeten in vrijheid zijn afgenomen, dus wat is er verboden:

- * Geweld
- * Bedreiging met zaken of gebeurtenissen die niet juist zijn of kunnen zijn ("Anders ga je de rest van je leven naar een gekken-

huis."). Het in het vooruitzicht stellen van wettelijke maatregelen die evt. geoorloofd zouden zijn, (voorlopige hechtenis, 30 dagen) mag weer wel als bedreiging.

Wij eisen openbaarheid van alle politie-methoden!

NOG MEER KOGLE

14 MEI ;
EEN OPROEP TOT SOLIDARITEIT
MET HET PALESTIJNSE VOLK.

solidariteitsdag

Op 15 mei aanstaande is het veertig jaar geleden dat de staat Israël werd geproklameerd. Ook voor het Palestijnse volk heeft die datum een sterk symbolische betekenis, omdat hij een begin markeerde van verstrooiing en ballingschap. Het is de verdienste van de Palestijnen zelf dat, ondanks alle pogingen om hun identiteit uit te wissen en hen tot een vergeten volk te maken, bijna alle landen van de wereld vandaag de dag het Palestijnse volk recht op zelfbeschikking steunen. Die mening wordt - blijkens recente opiniepeilingen - ook onderschreven door een duidelijke meerderheid van de Nederlanders. Israël en de Amerikaanse regering staan wat dit betreft alleen in de wereld.

Mei 1988 is van bijzondere betekenis. De in Israël geplande grootscheepse 'viering' van de proklamatie staat door de Palestijnse acties nadrukkelijk in het teken van de Palestijnse op-

stand tegen de Israelische bezetting. Deze opstand heeft de Palestijnse kwestie in een stroomversnelling gebracht. De Palestijnen dringen zelfverzekender dan ooit aan op het einde van de bezetting en de verwezelijking van hun nationale rechten. Meer dan ooit solidariseren de Palestijnen van 'binnen de grenzen van '48', de oudste bezette gebieden, zich met de Palestijnen in de bezette gebieden van 1967. Dat maakt duidelijk dat uitsluitend teruggave van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook aan de Palestijnen niet een oplossing voor iedereen is. Maar nog nooit heeft de wereld zo duidelijk het Israelische optreden tegen de palenstijnse bevolking afgekeurd en aangedrongen op gerechtigheid. De dynamiek die de Palestijnse opstand teweeg heeft gebracht, biedt een enorme kans om -in het belang van vrede in het Midden-Oosten- aan te dringen op een internationale vredesconferentie. Mei 1988 moet een maand worden waarin we nadrukkelijker en massaler dan ooit opkomen voor de onvervreembare rechten van het Palestijnse volk.

Om 14.00 uur start de demo vanaf het Beursplein. De manifestatie zal plaatsvinden op Museumplein. De definitieve route is nog niet vastgesteld. De demo zal ongeveer 1½ uur duren. De manifestatie zal tot 21.00 uur duren, met o.a. de Palestijnse Theatergroep Caramel, de Surinaamse groep Uma So So, Africa Soli en Arabies-Marokaanse muziek.

Uitgangspunten:

- recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking
- recht op terugkeer van Palestijnse vluchtelingen
- recht op een onafhankelijke Palestijnse staat, om verwezenlijking van de Palestijnse aspiraties mogelijk te maken
- erkenning van de PLO als vertegenwoordiger van het Palestijnse volk
- steun voor een internationale vredesconferentie van alle betrokken partijen

Voor de demo is gezamenlijk vervoer mogelijk. Inlichtingen bij Wim Langkamp 015-563467, Joke Hollander 070-950463, Lot Walkate 070-638508 en De Rooie Hond 070-648861

Agenda;

9 mei Den Haag; Piet Nak (oud verzetstrijder en mede-organisator februaristaking) en Hasan Abu-lta (PLO) spreken over het recht van een volk op zelfbeschikking en onafhankelijkheid. derdewereld centrum prinsegracht 38 den haag

10 mei Den Haag; Forumdiscussie over de nederlandse politiek tav het Palestijnse recht op zelfbeschikking. In dit Forum zullen verschillende ned. politieke partijen zitting hebben. Eveneens in het derdewereld centrum

13 mei Amsterdam; Een middag over Palestijnen, waarbij een Palestijn uit het bezette gebied aanwezig zal zijn. IMNO spuistraat 134 a'dam. Int. Mona Harbiye 035-13017

18 mei Delft; Informatieavond over de Palestijnen. Sprekers Toine van Teeffelen en Ibrahim Al-Baz Adres Polca (politiek Kafe) Koornbeurs voldersgracht 1 delft

25 mei Rotterdam; Het Palestijnse vraagstuk, de volksofstand en de voorgeschiedenis van de huidige politieke situatie. Forumdiscussie olv. S.W.Couwenberg. Forumleden: Ibrahim Al-Baz, Toine van Teeffelen, Ronnie Naftaniel, Leo Biegel.

Woudestein collegezaal B-5. 14.00-17.00 uur.

BERICHTTEN

3 MEI DEMONSTRATIE KOM IN VERZET TEGEN DE PLANNEN VAN DIT KABINET

Nadat er vele malen is bezuinigd op de uitkeringen heeft de regering Lubbers weer nieuwe plannen bedacht.

Weer zijn het hoofdzakelijk de uitkeringsgerechtigden die de klos zijn. De RWW-uitkeringen voor bijvoorbeeld jongeren zullen fors verlaagd worden. Men denkt aan een verlaging van honderden gulden tot ongeveer f750,-. Dit wil men bereiken door o.a. een afschaffing van de RWW uitwonende uitkering voor jongeren onder de 21 jaar, zij zullen nog slechts een uitkering krijgen voor thuiswonenden. Ook al is dit plan uitgesteld, het is niet van de baan!

Naast deze verlaging zijn er plannen voor een scholingsplicht en verplichte werkervaringsprojecten (jeugdwerkgarantieplan), die geen enkele garantie op een vaste baan bieden.

De jongeren beweging FNV en de 'bundeling uitkerings gerechtigden' zijn tegen deze plannen. Niet het gebrek aan scholing of hoogte van de uitkeringen zijn de reden voor werkloosheid, maar juist het gebrek aan banen. Laat de regering daar eens een plan voor maken. Programma;

12.00 start scholierenstaking verzamelen bij de vrije vloer paardeveld

13.30 start demonstratie vanaf de vrije vloer, paardeveld. Na afloop manifestatie Toespraak MBO-student, USF studentenvakbond, vertegenwoordigster van SAYCO (zuid-afrikaanse jongeren organisatie). Informatie-stands en muziek.

19.30 manifestatie met scholieren, studenten, dienstplichtigen en uitkeringsgerechtigden in vrije vloer

Wij roepen ook vooral uitkeringsgerechtigden op om mee te doen, ook 's middags al.

jongerenbeweging

DE WERELD OP Z'N KOP

De wereld op z'n kop. Justitie rolt maandagochtend 11.4 "de doorgaans zeer goed georganiseerde en geïnformeerde terreurbeweging RARA"...niet op.

De Groene spreekt in een artikel gewijd aan de "RARA-kwestie" over de democratie en haar aktievoerders (20.4)...

In datzelfde artikel ook een bijdrage van Klaas van Urk namens het KZA. Bovenop de onzin die er de afgelopen weken n.a.v. "de kwestie" is geschreven en die tot doel heeft de werkelijke inzet van de militante strijd tegen apartheid en racisme en daarmee het ware karakter van de staat en het bedrijfsleven te verhullen, gooit Klaas nog eens zijn eigen schepje.

Eerst gaat hij in op, de door hem veronderstelde, motieven van RARA:

- RARA maakt zich kwaad over de terreur die het apartheidsregime uitoefent. De lakse houding van de westerse regeringen en de hypokrisie van bedrijven als Shell en SHV bracht hen tot zeer radicale aktiemiddelen.

Over de middelen zegt hij het volgende:

- die zijn afhankelijk van de mogelijkheden die er zijn om op vreedzame wijze de politieke besluitvorming en de opstelling van bedrijven te beïnvloeden.

- die zijn afhankelijk van de situatie. In Z.Afrika opent de politie het vuur op vreedzame demonstraties en is er geen kiesrecht voor de meerderheid van de bevolking. Zo'n situatie rechtvaardigd het plegen van bomaanslagen. De nederlandse situatie is bij lange na niet zo.

- de onderdrukten hebben zelf niet om dit soort akties in Nederland gevraagd. Solidaire "buitenstaanders" hebben besloten de grens naar geweldadige akties te moeten overschrijden.

Ten slotte gaat hij in op de invloed van de RARA-akties:

- de akties lijken een negatief effect op de publieke opinie te hebben.
- de akties lijken een negatief effect op de perspectieven van anti-apartheidsakties in Nederland te hebben. Ze vormen bijv. voor de "de mensen in het land" een argument om niet aan een anti-Shellaktie mee te doen en staan zo in feite een grootscheepse konsumenten-boycot in de weg.

Klaas besluit met de veelzeggende opmerking:

- het moet mogelijk zijn RARA overbodig te maken.

Klaas is ongetwijfeld een groot

tegenstander van de apartheid en ziet het regime liever vandaag dan morgen verdwijnen. Er is sprake van strategiese meningsverschillen. Belangrijker is echter het verschil in politieke visie. Dat verschil komt voort uit de positie die men inneemt in de strijd.

De positie van komitees zoals het KZA is die van "gesprekspartner", krities partner van het kapitaal. Komitees zoals het KZA maar bijv. ook het KKN stellen de verhoudingen op zich niet ter discussie. Hun opstelling en werkwijze past zich volledig aan deze verhoudingen aan en daar houdt het dan ook mee op. Van een op zich mensverachtend systeem wensen ze slechts de "uitwassen" te bekritisieren. Alsof apartheid een overblijfsel is uit vervlogen tijden. Alsof de witte man het i.t.t. vroeger nu het beste met de zwarten voorheeft, alsof de oorzaak van honger, "burgeroorlog" en "onderontwikkeling" gezocht moet worden in "samenloop van omstandigheden" of "onfortuin".

Op deze manier redenerend is het dan ook niet verbazingwekkend dat militante anti-apartheidakties afgedaan worden als zijnde niet effectief. De akties van RARA, de akties tegen Shell passen niet in de doelstellingen van het KZA en anderen. Zij vallen het systeem op zich aan en verbrijzelen daarmee

het sprookje van die goede, tolerante, vrije, democratische westerse wereld. Een sprookje waar de komitees hun werkwijze op baseren.

Dit is de tegenstelling die onderlinge solidariteit tussen de komitees en de "radikalen" verhindert. De komitees zweren bij de bestaande verhoudingen. De "radikalen" vallen die aan. In die zin voelen niet alleen de regeringen en de multi's zich bedreigd maar ook de komitees lijkt het.

De akties tegen Van Leer, SHV, Shell, HBG, KEP, V&D etc. zijn geen reactie op hypokrisie en laksheid zoals Klaas vermoed. Het is een manier van politiek bedrijven met een geheel eigen praktijk. Het is een politiek die zich al een aantal jaren bezig is te ontwikkelen en die steeds meer gestalte krijgt. Het is een manier van politiek bedrijven die verbanden legt tussen daar en hier. Waarbij het niet gaat om de overschrijding van de grens naar geweld, maar om landsgrenzen. Vanuit het besef dat wat in Z. Afrika, Chili en Nicaragua gebeurd, hier bedacht en dáár uitgevoerd wordt. Uitgaande van een wereldwijde realiteit, strijdend tegen een wereldwijd systeem, tegen militaire, politieke en economische bondgenootschappen zoals NATO, EG en IMF die hier en daar hun macht in verschillende gedaantes uitoefenen en de wereld naar hun belangen inrichten.

De akties tegen multi's hier, zijn geen "gebaar" naar onderdrukten aan de andere kant van de oceaan of de evenaar. Het is een strijd die i.t.t. het werk van de komitees, juist uitgaat van de onderdrukkings- en uitbuitingsverhoudingen hier. Verhoudingen die

die er zijn om op vreedzame wijze de politieke besluitvorming en de opstelling van bedrijven te beïnvloeden", dat zegt heel veel over "kiesrecht". Dat er daar wel geschoten wordt en hier niet, betekent dat het kapitaal zijn belangen hier niet of nauwelijks met geweld hoeft te verdedigen (wat is wel/geen geweld? wat is wel/geen onderdrukking?). Het betekent dat andere middelen afdoende zijn: het tegen elkaar uitspelen van groepen mensen, het zaaien van verdeeldheid, compromissen en een voortdurende hersenspoeling waarmee de onvrede en de vertwijfeling die dit systeem met zich meebrengt naar "beneden" wordt gericht, d.w.z. vrouwenhaat, "vreemdelingen"haat - seksisme, racisme, fascisme.

Om een lang verhaal kort te houden: uit de rede van Klaas blijkt, behalve de stompzinnigheid, dat hij weigert kennis te nemen van de argumenten van RARA en andere radicale anti-apartheid/racisme-aktivisten. Al 'of niet bewust reduceert hij de akties tot een reactie op laksheid en hypokrisie van regeringen en multi's. Het is niet de eerste keer dat dit soort praat uit de komitee-hoek valt te beluisteren. Ieder keer weer huilen ze zij aan zij met de Korthalsen, de Van Vlissingens en de Van Wachems: "Negatief effect op ons werk! Overbodig maken!" Wat de komitees en radikaal-links uit elkaar drijft is het immense verschil in politieke visie die maakt dat de uitgangspunten onverenigbaar lijken. Het belang om dichter bij elkaar te komen, om samen de discussie te voeren, om elkaar aan te vullen, moge duidelijk zijn.

Op dat punt echter wil het KZA, bij monde van Klaas, RARA overbodig maken, wordt botweg ontkend dat RARA een halve Bluf! heeft volgeschreven reagerend op kritiek vanuit het AABN, wordt iedere keer weer gewezen op de vreedzame mogelijkheden van deze "demokratische orde".

De opstelling en werkwijze van de komitees speelt zich af binnen de parlementaire grenzen die van bovenaf opgelegd zijn. De akseptatie van die grenzen betekent in feite de ontkenning van wereldwijde uitbuiting en onderdrukking door westerse bondgenootschappen. Het betekent dat het verband tussen hier en daar ontkend wordt, betekend dat de uitbuitingsverhoudingen hier en het mensverachtende karakter van Shell en multi's in het algemeen ontkend wordt. Het betekent in feite dat het solidariteitswerk van de komitees niets anders is als éénrichtingsverkeer of liefdadigheid voortkomend uit medelijden. Hieruit valt misschien Klaas z'n opmerking te verklaren dat de onderdrukten niet om radicale akties hebben gevraagd...

Zonder twijfel is het werk van de komitees w.o. het KZA, nuttig te noemen. Echter met dit soort gejammer, het niet willen begrijpen en zelfs overbodig willen maken van bewegingen die er andere opvattingen op na houden en door het niet in het minst ter discussie willen stellen van de eigen positie - daarmee schaart dit soort "links" zich in feite aan de zijde van rechts. Als bewaker van "orde en recht" en door het verhullen en verdraaien van de werkelijkheid.

Het is belangrijk dat onze radicaliteit niet alleen aan de methoden valt af te lezen. Ook onze opvattingen moeten gehoord worden: in de bladen, op straat, om de hoek, overal! Het kan niet vaak genoeg herhaald worden:

**STRIJD OM BEVRIJDING OP ALLE FRONTEN !
SOLIDARITEIT MET DE GEVANGENEN**

niet ophouden bij landsgrenzen maar internationaal zijn. Daaruit bestaat ook de gemeenschappelijkheid van de bevrijdingsstrijd, daar en hier! Een vrij Azania is daarom ook een overwinning voor ons. Werkelijke solidariteit betekent dan ook:

SAMEN VECHTEN HIER EN NU !

De onderdrukking en uitbuiting vindt hier plaats onder het mom van "gezondmaken van de economie" waardoor "velen geen aansluiting meer kunnen vinden bij deze moderne snel veranderende tijd" zoals buitenlanders, vrouwen, minima, vluchtelingen, jongeren, bejaarden etc. Dat dit beleid ongestoord doorgang kan vinden, met alle gevolgen van dien, dat zegt heel veel over "de mogelijkheden

VLUCHTELINGEN ALS

Naar aanleiding van krantenberichten over een Zairese man, die in Nijmegen politiek asiel had aangevraagd en daarop 6 weken in een politiecel opgesloten heeft gezeten, is de Nijmeegse Informatiegroep over extreem-rechts zich gaan verdiepen in wat vluchtelingen meemaken in Nederland en speciaal in Nijmegen en welk beleid er achter vluchtelingen "hulp" zit.

Wat duidelijk werd was dat vluchtelingen vanaf het eerste moment dat ze aankomen en een asiolverzoek indienen, gewantrouwd, gecontroleerd en opgesloten worden.

Veel voorbeelden gaan over Nijmegen, maar zijn inwisselbaar voor de rest van Nederland.

Met de 15 april maatregelen (1987) is het beleid dat al nooit "ruimhartig" was, ontzettend verscherpt. Langzaam maar zeker wordt het voor vluchtelingen onmogelijk om Nederland nog binnen te komen. Schokkend is het ook om te zien dat uitspraken die de laatste tijd door ministers en staatssekretarissen worden gedaan soms letterlijk overeenkomen met uitspraken die gedaan zijn door de Centrum Partij. Het is duidelijk dat racisme een van de redenen is voor het verscherpen van het asielbeleid. Een regering die in haar buitenlands beleid racisme goedkeurt (van den Broek noemt Zuid-Afrika een bevriende staat!), zal in haar eigen land geen andere politiek voeren. Daarnaast zijn er nog andere redenen voor het verscherpte beleid zoals:

denken van de machthebbers. Mensen worden gezien en gewaardeerd als objecten in relatie tot kosten en baten, als dingen waarmee gemanipuleerd kan worden in hun belang. Dit blijkt ook uit de nieuwe vreemdelingenwet waar bijna letterlijk staat dat vreemdelingen welkom zijn als ze maar economies nut hebben.

*politieke redenen. De regering vindt het politiek niet gunstig mensen als politiek vluchteling/e op te nemen uit landen met wie ze goede banden hebben (lees economiese belangen). Daarmee zouden ze erkennen dat de situatie in een land zo slecht is dat er mensen moeten vluchten en dit kan je je vrienden niet aandoen. De opvattingen van de regering over "geldige" vluchtedenen zijn heel beperkt. Iemand die bijv. alleen aantal keren van zijn/haar land is verjaagd en geen middelen van bestaan meer heeft is volgens de regering geen vluchteling. Ook iemand die wordt vervolgd in zijn/haar land, omdat hij/zij iets gedaan heeft wat in Nederland niet getolereerd wordt, zal hier bijna

*economiese redenen. Vluchtelingen kosten geld zoowel omdat ze hier opgevangen moeten worden als omdat ze niet meteen als arbeidskracht ingeschakeld kunnen worden en dus niet "funktioneel" zijn. Dat is sowieso de hele manier van

nooit als vluchteling/e erkend worden. Ze houden er geen rekening mee dat mensen in fascistiese of autoritaire landen geen andere mogelijkheden hebben om zich te verzetten.

*een laatste reden is dat politieke vluchtelingen vaak weinig meer te verliezen hebben en vandaar uit heel sterk kunnen zijn. Sterk in het buitenburokratische formele regels om opbouwen van een bestaan waarop dan weinig of geen controle mogelijk is. Sterk in politiek actief zijn en daarmee bedreigend voor de "orde en rust". Daarom is alleen een klein aantal vluchtelingen welkom die uitgenodigd worden en vandaaruit begeleid en gecontroleerd kunnen worden. Sinds kort worden vluchtelingen voorzover niet meteen in cellen opgesloten of uitgezet, opgevangen in centrale kampen. Dat het echt om kampen gaat blijkt o.a. uit de hekken die eromheen geplaatst zijn. De schuine bovenkanten die anders naar buiten toe staan gericht om binnendringen te voorkomen, zijn hier naar binnen gericht om uitbreken tegen te gaan. De mensen mogen er wel uit maar moeten dan wel langs een controlepost.

Vluchtelingen al buiten Nederland geweerd.

Als je vanuit een land naar Nederland wil vluchten om hier asiel aan te vragen, moet je heel wat barrières overwinnen. Al je met het vliegtuig wilt vluchten heb je allereerst geldige papieren en een

visum nodig. Officieel zijn vluchtelingenuitgezonderd van de visumplicht, maar door allerlei maatregelen, waaraan we hieronder aandacht besteden, geldt voor vluchtelingen wel degelijk een visumplicht. Het aantal landen waarvan de inwoners visumplicht nodig heb-

WEGWERPARTIKEL

ben voor Nederland is de laatste tijd enorm uitgebreid. Deze uitbreiding gold met name voor landen van waaruit de laatste tijd veel mensen vluchten. Het verkrijgen van een visum is natuurlijk een enorm probleem. Stel je maar een vluchteling in Iran voor die naar Teheran moet om bij de Nederlandse ambassade een visum aan te vragen. De kans dat hij/zij opgepakt is voordat ze bij de ambassade aankomt is natuurlijk groot. Als het je toch lukt om de ambassade te bereiken krijg je vrijwel zeker geen visum als je zegt dat je naar Nederland wil om asiel aan te vragen. Attache Berkhout van de Nederlandse ambassade in Colombo (Sri Lanka): "Iemand die te kennen geeft dat hij asiel wil zoeken in Nederland krijgt bij ons geen visum".

De volgende barriere waarmee je te maken krijgt is de luchtvaartmaatschappij. Tot nu toe gold de regel dat luchtvaartmaatschappijen die passagiers zonder geldige papieren en visum vervoerden, op moesten draaien voor de kosten van de terugvlucht en begeleiding tijdens die vlucht. Als gevolg daarvan werd er door de luchtvaartmaatschappijen al streng gecontroleerd omdat deze daar financieel baat bij kunnen hebben. In het ontwerp nieuwe Vreemdelingenwet wordt deze controlefunctie verscherpt. Er komt in deze wet namelijk een boetebepaling voor de luchtvaartmij's die mensen zonder de juiste papieren vervoeren. In het kader van de strengere controle hebben KLM-vertegenwoordigers in het buitenland (net als de ambassades) be-

gekregen om strenger te gaan controleren. Het ministerie meldt hierover aan de Vereniging Vluchtelingenwerk: "Met een groot aantal luchtvaartmaatschappijen dat Schiphol aandoet is overleg gevoerd over het vervoer van passagiers die zonder (geldige) reisdokumenten in Nederland arriveren, vanzelfsprekend werd daarbij gesproken over het treffen van maatregelen om dit fenomeen in te dammen". De luchtvaartmij's krijgen op deze manier steeds meer de oneigenlijke functie van controle opgedrongen, die gericht is op het weren van vluchtelingen. Een andere maatregel in dit verband is het instellen van transitvisa's. Dit moet het onmogelijk maken voor mensen die bijv. van Ghana naar Berlijn vliegen en in Nederland overstappen, om hier tijdens de over-

Op de ambassades van de andere landen gaat het vrijwel zeker niet anders toe. De Nederlandse ambassades van India, Pakistan, Sri Lanka, Bangla Desh, Ethiopië, Ghana en Nigeria (landen waar op dit moment veel vluchtelingen vandaan komen) hebben onlangs (strikt geheim) bezocht gehad van ambtenaren van het ministerie van justitie, die aandrongen op strengere controle bij het verstrekken van visa.

zoek gehad van ambtenaren van het ministerie van justitie, om de strengere controle te bepleiten. Bovenstaande boetebepaling geldt trouwens ook voor buitenlandse luchtvaartmij's. Een aantal van deze luchtvaartmij's zoals Pakistan Airlines en Bangla Desh Air hebben een aanmaning van het ministerie

stap asiel aan te vragen. Vanaf 1986 eist Nederland dergelijke visa voor inwoners van 20 met name "vluchtlanden" zoals o.a. Iran, Irak, Sri Lanka, Ethiopië, Ghana, India en Pakistan. Een transitvisum maakt het voor mensen uit deze landen onmogelijk om met een ticket te reizen dat noodzaakt tot een over-

stap op Schiphol. Volgens de woordvoerder van buitenlandse zaken is "ook deze maatregel overwegend genomen om illegale immigratie te voorkomen", waarmee dus het weren van vluchtelingen bedoeld wordt. Vluchtelingen worden dus op onofficiële maar steeds effectievere manier in hun vluchtland al van vluchtplannen afgehouden. Nu de vliegtuigroute steeds meer wordt afgesneden, blijft de vluchteling/e niet veel anders over dan via een buurland te vluchten. Maar eenmaal daar aangekomen verdwijnt vrijwel zeker de mogelijkheid van asiel in Nederland: in bijna alle gevallen wordt dat buurland door de Nederlandse autoriteiten als land van eerste opvang beschouwd, waar de vluchteling/e maar asiel moet aanvragen. De meeste vluchtelingen komen sowieso niet verder omdat verder vluchten meestal veel geld kost. Dat betekent dat de meeste vluchtelingen terechtkomen en opgevangen moeten worden in de armste landen, die i.t.t. het rijke westen eigenlijk geen geld voor hebben. Vaak worden mensen teruggestuurd vanuit Nederland naar wat beschouwd wordt als het land van eerste opvang. Van daaruit worden in een aantal gevallen vluchtelingen weer teruggestuurd naar hun "vluchtland".

De praktijk van een verscherpt beleid

Het huidige beleid t.a.v. vluchtelingen wordt gekenmerkt door:

*steeds meer controle op het doen en laten van vluchtelingen, wat voor de vluchtelingen steeds minder bewegingsvrijheid betekent;

*steeds minder rechtsbescherming voor vluchtelingen, d.w.z. dat de staat en haar ambtenaren steeds meer ongecontroleerde bevoegdheden krijgen;

*een enorm wantrouwen t.a.v. (de motieven van) vluchtelingen;

*het niet toekennen van de vluchtelingenstatus aan een steeds groter wordende groep mensen.

Het is absoluut niet zo dat Nederland vroeger een mild en ruim asielbeleid voerde (ondanks het feit dat Nederland op de een of andere manier de naam tolerant heeft gekregen, een imago wat gekoesterd wordt), maar nu worden vluchtelingen vanaf de eerste minuut dat ze een asielverzoek indienen gewantwoord, gecontroleerd en opgesloten. Als je al de kans krijgt om zo'n verzoek in te dienen. Officieel mag de douane iedereen zonder geldige papieren terugsturen, behalve mensen die duidelijk maken dat ze asiel willen aanvragen. In de praktijk worden echter wel degelijk mensen die asiel willen aanvragen, niet toegelaten. Er is niemand die op dit mo-

ment de praktijk aan de grenzen controleert en voor zo'n controle ontbreekt de politieke wil. Er heeft de laatste tijd een enorme verscherping van het beleid plaatsgevonden, waarbij het er niet alleen om gaat dat zo weinig mogelijk mensen asiel krijgen, maar ook dat vluchtelingen zo kort mogelijk hier zijn. In die tijd worden ze streng gecontroleerd op hun doen en laten.

Deze verscherping van het beleid was al enige tijd aan de gang (denk o.a. aan de Tamilvluchtelingen) voordat ze haar wettelijke neerslag kreeg in de 15 aprilmaatregelen (1987). Vanaf dat moment is er voor vluchtelingen een extra (legale)barriere, voordat ze worden toegelaten tot de asielpcedure, die vroeger in principe voor iedereen toegankelijk was (wat overigens niet wil zeggen dat de mensen daarmee ook de vluchtelingenstatus kregen).

Het eerste verhoor

Als mensen nu bij de politie asiel aanvragen, worden ze meteen door de vreemdelingenpolitie aan een eerste verhoor onderworpen. Dit eerste verhoor is van zeer groot belang. Als de vreemdelingenpolitie vindt dat er ook maar iets niet klopt in je vluchtverhaal, dan hebben ze het recht je meteen af te wijzen (d.w.z. je niet toe te laten tot de asielpcedure). Ze moeten daar wel goedkeuring voor krijgen van een zogenaamde "kontakambtenaar" (dat zijn ambtenaren van het ministerie die de beslissingsbevoegdheid hebben), maar in de praktijk is dat met een telefoontje met het ministerie geregeld. Deze kontakambtenaren beslissen binnen 0 en 9 dagen over het verzoek om toelating tot de procedure. Om dit alles nog sneller te doen verlopen (en dus nog minder mogelijkheden voor rechtsbescherming voor de vluchteling/e) is het aantal kontakambtenaren uitgebreid. In de 4 grote steden zaten deze ambtenaren al, maar er zijn er 50 nieuwe bijgekomen. Ook op Schiphol zitten deze ambtenaren. Om ook op andere plekken in Nederland de procedure te versnellen, rijden er sinds enige tijd busjes met kontakambtenaren rond, die gemeente na gemeente aandoen om daar in een paar dagen zoveel mogelijk aanvragen te behandelen (lees: afwijzen). Deze kontakambtenaren delen de mensen in 2 groepen in:

- mensen die meteen afgewezen worden
- mensen die toegelaten worden tot de asielpcedure (wat vroeger dus voor bijna alle vluchtelingen mogelijk was).

Hoe deze extra barriere voor vluchtelingen werkt laten de cijfers zien. In 1987 werd maar liefst 96% van de vluchtelingen meteen afgewezen (d.w.z. niet tot de asielpcedure toegelaten). In 1986 lag dat

percentage zo rond de 80% en in de jaren daarvoor nog iets minder hoog. Wat er bij het eerste verhoor voorop staat is een enorm wantrouwen. Zo gauw zij vinden dat er in je vluchtverhaal ook maar iets niet klopt, kun je het wel vergeten. In feite kun je spreken van een omgekeerde bewijslast voor vluchtelingen: de vluchteling/e moet aantonen dat hij/zij om politieke redenen gevluht is en het verhaal moet tot in details kloppen. Als je bijv. zegt dat je met de trein om 15 uur in Roosendaal gearriveerd bent en het was om 16 uur dan is dat al genoeg reden om je hele vluchtverhaal in twijfel te trekken en je af te wijzen. Vluchtelingen worden tijdens het eerste verhoor over de meest onbenullige details ondervraagd. De tolken die bij het verhoor aanwezig zijn bemoeien zich met het verhoor door bijv. tegen de vluchteling/e te zeggen dat zij het verhaal niet geloven, of door bewust fout te vertalen. Mensen waarvan kontakambtenaren vinden dat ze om "economische redenen" gevluht zijn (dat is wat sinds kort door de regering met dat afschuwelijke stigmatiserende woord "malafide vluchtelingen" wordt genoemd) worden meteen afgewezen. Die "economische" redenen kunnen 'blijken' uit een 'zwak asielverzoek'. Hoe ambtenaren daarmee omgaan blijkt uit het volgende voorbeeld: een kontakambtenaar zei tegen een Ghanese vluchteling "trek uw shirt maar uit, zullen we eens kijken of we littekens vinden". De lijst met dergelijke voorvallen is eindeloos. Vluchtelingen worden regelmatig ronduit racisties behandeld en vernederd. Op de vraag van de ene kontakambtenaar aan de andere over wanneer een Ghanese vluchteling de beslissing op kon komen halen, was de wedervraag "Van welk merk is hij?" Een man uit India werd afgewezen en terwijl deze afwijzing werd uitgetypt werd door de ambtenaar in het bijzijn van de man "One-way ticket home" gezongen. Een andere ambtenaar zei tegen een vluchteling: "Ik heb niet veel tijd, maar wat geeft het. Je moet toch het land uit".

Naast "economische" vluchtredekenen zijn er nog andere redenen om iemand meteen af te wijzen. Een daarvan is het verblijf in een ander land waar asiel had kunnen worden aangevraagd. Een Ghanese vluchteling moest van z'n kontakambtenaar zijn naam opschrijven. Toen hij een pen van de Deutsche Bundesbank tevoorschijn haalde, werd zijn vluchtverhaal meteen niet meer geloofd. Voor de ambtenaar stond vast, dat de man in Duitsland was geweest en daar al asiel had aangevraagd of had moeten aanvragen. Nog een andere reden voor directe afwijzing is "geknoei" met identiteitspapieren. Veel vluchtelingen vernietigen hun papieren op weg naar Nederland om er in ieder geval zeker van te zijn dat ze niet meteen naar het land van herkomst worden teruggestuurd. Ook het hebben van valse papieren

(voor veel vluchtelingen de enige mogelijkheid om hun land uit te komen) is reden voor afwijzing. Bovendien moet je geen "kriminele antecedenten" hebben. Om het politieke karakter van de vlucht vast te stellen wordt er soms aan de autoriteiten van het vluchtland gevraagd of de vluchteling daar bekend staat als politiek activist. Een ontkenning daarvan (waar de betreffende autoriteiten natuurlijk alle belang bij hebben) is voldoende reden om de vluchteling af te wijzen.

Rechtsbescherming nihil

Bij een negatieve beschikking moet de vluchteling/e binnen 7 of 30 dagen het land uit, ook al gaat hij/zij in beroep tegen de afwijzing. Toen na 15 april 1987 bleek dat mensen na een dag zonder enige vorm van rechtsbijstand het land waren uitgezet, beloofde Korte van Hemel de Kamer op 26 mei 1987 dat vluchtelingen minstens 7 dagen mochten blijven om de kans te krijgen een advocaat/e in te schakelen. Van dergelijke prachtige beloftes is ook in dit geval niks terecht gekomen. Nog steeds worden mensen binnen 24 uur uitgezet en in een enkel geval zelfs binnen een uur na aanvraag van het asiel. Als de termijn van 7 of 30 dagen verstreken is moet de vluchteling/e het land uit tenzij hij/zij een kort geding aanspant om alsnog toelating tot de asielprocedure te krijgen. Dat is een enorme verslechtering t.a.v. de vroeger d.w.z. voor april 1987, toen bijna iedereen tot de asielprocedure werd toegelaten. Volgens justitie is het "een goede gewoonte" om vluchtelingen niet voor de uitslag van het kort geding uit te zetten. Het kan dus wel en het gebeurt ook! In de praktijk is deze "goede gewoonte" meer een uitzondering. Veel mensen worden wel degelijk voor de uitslag in het kort geding uitgezet. De regering had eigenlijk plannen om deze kort gedingen onmogelijk te maken, af te schaffen. Dat is haar gelukkig niet gelukt. In de praktijk worden mensen echter onder druk gezet om geen kort geding aan te spannen, dit met het argument dat ze anders nog langer in de cel moeten zitten. Het is namelijk zo, dat vluchtelingen die beticht worden van "manifest bedrog" (wat bij het eerste verhoor "blijkt" uit de meest onbenullige dingen) worden opgesloten. In de cel (vaak op het politieburo) zitten vluchtelingen in volstrekte afzondering en worden gekonfronteerd met racisme, intimidatie en geweld. (zie: Opgesloten zitten in Nederland). Op dit moment wordt er zelfs een hele gevangenis vrijgemaakt voor het opsluiten van vluchtelingen! (Hoezo cellentekort?) Vluchtelingen worden dus opgesloten zonder ook maar een strafbaar feit te hebben

begaan, zonder ook maar een wet te hebben overtreden! Voor de vluchtelingen betekent dit dat ze weer terecht komen in een situatie die ze ontvlucht zijn.

T.a.v. het opsluiten van vluchtelingen bestaat er voor Schiphol en de Rotterdamse haven een aparte situatie. Op Schiphol staat het "vluchtelingenhotel" (Lees: gevangenis) en in de Rotterdamse haven het O.D.S.-gebouw. Hier worden vluchtelingen opgesloten die Nederland niet in mogen. Voor justitie bieden deze gevangnissen die officieel niet op Nederlands grondgebied staan allerlei voordelen. Op deze manier worden namelijk de cijfers van het aantal uitgezette vluchtelingen gedrukt, want juridisch is uitzetting geen uitzetting maar "niet-toelating". In feite maken deze twee gebouwen een vorm van geruisloze deportatie van vluchtelingen mogelijk. Op grond van welk juridisch recht deze mensen worden opgesloten door Nederlandse autoriteiten buiten Nederlands grondgebied, is onduidelijk, alhoewel onlangs een rechter dit opsluiten legaal heeft verklaard.

Mensen die toegelaten worden

Voor de mensen die rechtstreeks tot de asielprocedure worden toegelaten, mensen die het kort geding om toelating tot de procedure winnen en mensen die op de uitslag van dat kort geding wachten, geldt een scherpe controle op hun doen en laten. Een aantal van hen wordt opgesloten wegens "vluchtgevaar" tot de uitslag van de asielprocedure er is. De rest wordt sinds kort "opgevangen" in de centrale opvangcentra, waar ze onder permanente controle van de vreemdelingendienst staan. (zie: Centrale opvang als controlemiddel). In deze opvangcentra wordt de procedure versneld afgehandeld. Van de groep vluchtelingen die is toegelaten tot de asielprocedure krijgt uiteindelijk maar een klein gedeelte de vluchtelingenstatus. Uit de praktijk blijkt namelijk dat de criteria voor toekenning van deze status zijn verscherpt. "Gegronde vrees voor vervolging door de staat" is veranderd in "ondervonden leed van vervolging door de staat", wat een enorme verzwaring betekent. Sowieso geldt dat het moet gaan om vervolging door de staat. Het idee wat daar achter zit is dat er vanuit gegaan wordt dat de staat je beschermd als je bijv. te maken hebt met vervolging door een groep mensen uit de samenleving. In de praktijk betekent dit dat bijv. geweld van doodseskaders, seksueel geweld, het geweld van de Inkatha tegen anti-apartheidsactivisten/s etc. geen voldoende reden geeft om de vluchtelingenstatus te verkrijgen. Of vervolging door de staat serieus genomen wordt en een land als dik-

tatuur wordt beschouwd hangt af van politieke keuzes. Een land als Turkije (Navo-bondgenoot) wordt in dit verband bijv. anders beschouwd als Polen. Dit heeft konsekwenties voor de geloofwaardigheid van je vluchtverhaal.

Bovendien moet je, om als vluchteling/e erkend te worden, geen "kriminele antecedenten" hebben. In de praktijk wordt hiermee bedoeld het lid (geweest) zijn van een politieke groepering die geweld als strijdmiddel gebruikt. In dat geval wordt ervan uit gegaan dat je strafbare feiten hebt gepleegd en de vervolging door de staat zelf hebt uitgelokt. Dit speelde bijv. t.a.v. de 15 Chilenen (lid van de bevrijdingsbeweging MIR) die in Chili ter dood veroordeeld zijn wegens "moord en medeplichtigheid aan moord".

Van den Broek zei over deze 15 mensen dat Nederland politiek geweld als strijdmiddel verwerpt en dat deze mensen pas asiel kunnen krijgen als ze daadwerkelijk voor een vuurpeleton komen.(!)

Al met al heeft er de afgelopen jaren een enorme verscherping van het asielbeleid plaatsgevonden. Steeds minder mensen krijgen asiel (niet alleen in Nederland, maar ook in andere Europese landen) en er worden keer op keer nieuwe barrières opgeworpen. De rechtsbescherming voor vluchtelingen is enorm uitgehold, waarmee de staat en haar ambtenaren grotere en ongecontroleerde bevoegdheden heeft gekregen om over het lot van vluchtelingen te beslissen.

Seksueel geweld

niet erkend

Vrouwelijke vluchtelingen met seksueel geweldervaringen komen in beginsel niet in aanmerking voor de vluchtelingenstatus. Alleen in die gevallen waarin het seksueel geweld een onderdeel is van de vervolging op grond van haar politieke overtuiging, kan er wel een vluchtelingenstatus toegekend worden. In veel landen vinden vormen van verregaande vrouwenonderdrukking plaats, waarbij vrouwen die zich tegen de achterstelling verzetten of er zich aan onttrekken, worden gekonfronteerd met ingrijpende dwangmaatregelen van haar omgeving of van de overheid. Zodat hier gegronde vrees voor individuele vervolging aanwezig is. Dit is volgens het vluchtelingenverdrag van Geneve een grond voor asieltowijzing. In Nederland maken vrouwen die om deze reden gevlucht zijn geen kans.

Vrouwen die te maken hebben gehad met aanranding, verkrachting of andere vormen van seksueel geweld en die in het eigen land niet of te weinig door de staat beschermd worden omdat de staat bijv. een beperkte definitie van verkrachting hanteert, of omdat de staat in veel gevallen in de privesfeer niet tussen beide komt, zouden zonder meer op grond van de "ge-

gronde vrees voor individuele vervolging" in aanmerking moeten komen voor een vluchtelingenstatus. Helaas is de realiteit verre van ideaal. Dit kan ook gezien worden in het licht van het steeds strakker wordende toewijzingsbeleid. Belangrijk in dit geval is dat de Nederlandse overheid seksueel geweld nog steeds maar tot op zekere hoogte serieus neemt. In de wet is bijv. verkrachting binnen het huwelijk nog steeds niet strafbaar! De overheid stelt aan andere landen geen eisen waar ze zelf niet aan voldoet.

Afhankelijke status

Als een vrouw met een man die als politiek vluchteling erkend wordt, getrouwd is, krijgt zij geen individuele status. Je moet namelijk 3 jaar getrouwd zijn waarvan 1 jaar in Nederland. Dit betekent dat wanneer zij binnen 3 jaar wil scheiden, zij teruggestuurd wordt naar het vluchtland terwijl zij daar waarschijnlijk vervolgd zal worden.

Vrouwenhandel

Een andere groep vrouwen voor wie het verkrijgen van een verblijfsvergunning van levensbelang is, zijn vrouwen die onder dwang of onder valse voorwendselen (economische zekerheid door een huwelijk, werk) in de prostitutie zijn terecht gekomen.

Vaak durven slachtoffers van vrouwenhandel hier geen aangifte van te doen omdat ze illegaal in Nederland zijn en dus akuit uitgezwezen kunnen worden.

Sinds februari 1988 is er een verandering gekomen in de positie van de slachtoffers van vrouwenhandel. Zij krijgen nu een tijdelijke verblijfsvergunning maar als de opsporing en vervolging van de daders achter de rug zijn, worden de vrouwen geacht terug te keren naar het land van herkomst. Alleen op grond van dringende humanitaire redenen kan er een permanente verblijfsvergunning worden verstrekt. De gevolgen voor een vrouw in het land van herkomst zijn vaak uitstoting door de familie of repressailles van een ronselaar waardoor haar leven onmogelijk gemaakt wordt.

Centrale opvang

als kontrolemiddel

De opvang van vluchtelingen is geregeld volgens de Regeling Opvang Asielzoekers (ROA), die vanaf oktober 1987 is ingegaan. De regeling kent "twee fasen". De vluchtelingen die in Nederland aankomen worden voor maximaal 9 weken centraal opgevangen in grote gebouwen. In de tussentijd zoekt WVC voor vluchte-

lingen die in die periode niet uitgezet zijn een "decentraal ondepkomen". De centrale opvang zou moeten plaatsvinden in Goes, Luttelgeest, Hardenberg, Schinnen en Stevensbeek. De ROA is gebaseerd op de regeling voor Tamilvluchtelingen en is onderdeel van het ontmoedigingsbeleid van de Nederlandse regering: ze willen Nederland nog onaantrekkelijker maken voor vluchtelingen in de hoop dat vluchtelingen elders asiel aanvragen. De financiële regeling van de ROA betekent dat de kosten voor wonen en onderhoud rechtstreeks door WVC aan de gemeente worden betaald, terwijl de vluchtelingen zelf slechts 445 gulden in de maand krijgen voor voeding, kleding en zakgeld. Dat de regering vluchtelingen zoveel mogelijk wil weren blijkt ook uit het volgende: Als reactie op de racistiese teferelen die zich in Stevensbeek afspeelden, stelden de paters die zeggenschap hebben over het klooster waar de vluchtelingen gehuisvest zouden worden, voor om 100 in plaats van 325 vluchtelingen op te vangen. Ambtenaren van WVC waren tegen dit voorstel want het zou te duur zijn en "in vergelijking met de buurlanden zouden asielzoekers te luxe gehuisvest zijn"(!)

In eerste instantie weigerden 302 van de 714 gemeenten mee te werken aan de opvang van vluchtelingen. Als reden voor deze weigering zal zeker een aantal racistiese demonstraties in verschillende gemeenten hebben meegespeeld. De regering deed net alsof ze de weigering van zoveel gemeenten heel ernstig vond, terwijl de regering zelf medeverantwoordelijk is voor het oproepen van de racistiese demonstraties. Een regering die praat over "malafide asielzoekers" en "illegalen" en een racistiese beleid voert, moet niet net doen alsof ze schrikt van racisme uit delen van de bevolking. Brinkman reageerde op kritiek, die de schuld voor dit racisme bij de regering legde met het volgende: "Als we de afgelopen jaren veel meer vluchtelingen hadden toegelaten in Nederland, zou de onrust veel groter zijn. Je kunt niet de zaken omdraaien en zeggen dat het kabinet dit nu alles veroorzaakt heeft". In plaats van de schuld te leggen bij het bestaande racisme, dat door de regering wordt aangewakkerd middels uitspraken en beleid, zijn het volgens Brinkman dus de vluchtelingen zelf die verantwoordelijk zijn voor het oproepen van racisme.

Onder het mom van "dat de grote steden zoals Amsterdam de problemen niet meer aankunnen" is door de regering gekozen voor centrale opvang in kleine dorpen. Wat bij deze keus zeker meespeelt maar niet toegegeven wordt is dat vluchtelingen in deze kleine, afgelegen dorpen makkelijk gecontroleerd kunnen worden. In deze centrale opvangsgebouwen komen (zitten) mensen van de vreemdelingendienst, die rechtstreeks controle kunnen uitoefenen. De ambtenaren van de vreemdelingendienst zijn daar ook om snel over

de asielaanvraag te kunnen beslissen en de vluchtelingen te verhoren. Bovendien krijgt (bijv.) Stevensbeek 10 extra politie-agenten, iets wat door de gemeente was geëist en door het ministerie is toegezegd, d.w.z. 1 agent per 35 vluchtelingen. Voor de vluchtelingen zelf betekent deze centrale opvang in deze afgelegen dorpen sociaal isolement, verveling, vijandigheid van (een deel van) de bevolking en het in grote spanning wachten op de beslissing over de asielaanvraag.

Opgesloten zitten in Nederland

Mensen die hier in Nederland aankomen, vaak juist om aan een situatie van vervolging te ontsnappen, worden hier meteen van hun vrijheid beroofd. Eerst worden ze uitgebreid doorgelicht, en veelal worden ze daarna meteen ingesloten. Ze hebben niets strafbaars gedaan, maar ze moeten meteen geïsoleerd worden omdat de staat hen niet bruikbaar vindt; de staat wil van hen af, en dat moeten ze voelen. Iedere dag verblijven er honderden buitenlandse mensen in de cel, alleen maar omdat de staat hen wil verhinderen zich vrij te bewegen. De detentie garandeert hen geen bescherming, integendeel. Velen worden voor een periode van enkele dagen tot enkele weken ingesloten met het enkele vooruitzicht daarna te worden uitgezet; soms, zoals op Schiphol, zijn zij zelfs nog niet eens formeel in Nederland aangekomen. De enige herinnering aan Nederland is gevangenschap en de eraan gekoppelde brutaliteit.

In de cellen worden zij onder druk gezet geen juridische stappen te zetten. "Als je dat wel doet zul je alleen maar langer vastzitten", wordt er gewoonlijk gezegd. Meestal wordt er niet gewezen op de mogelijkheden van juridische bijstand; in het geval van het zich voor het eerst meldende asielzoekers neemt Vluchtelingenwerk Nederland soms nog initiatieven, in andere gevallen ontbreekt controle en toezicht helemaal. En hoe minder controle er is, hoe meer gevangenen vogelvrij verklaard zijn. Buitenlandse mensen moeten daarom meestal langer in een politiecel verblijven dan anderen, maar het is een praktijk die de staat voor in principe iedereen voor ogen staat. Er zijn vele berichten over buitenlandse mensen die vier tot negen weken in een politiecel zaten. In 1984 werden bijv. alleen in Amsterdam 3800 buitenlandse mensen in een politiecel gezet, waarvan er 1450 langer dan 4 dagen vastzaten, gemiddeld 17 dagen! Je zit dan de hele dag in een klein hokje, je mag geen bezoek ontvangen, je mag niet roken en meestal niet lezen. Vaak hebben ze ermee te kampen dat ze geen bekenden of familieleden in de buurt hebben die zich hun lot kunnen aan-

trekken en dan hebben ze nog met taalproblemen te maken.

In Nederland opgesloten zitten is niet veilig: je komt er vaak gebroken uit, ziek, op de rand van gekte en verwarring, en al velen stierven er. Je bent machteloos: hoe je behandeld wordt, wordt altijd gedekt door hogere autoriteiten. Een Surinaamse vrouw zegt: "Twaalf politieagenten vielen mijn huis binnen. Ze zochten mijn man, van wie ik al lang gescheiden ben. Ik werd drie weken vastgezet, alleen om mij onder druk te zetten". In het cellencomplex ervaart ze dat er ook een tienjarig jongetje vastzit, die veel schreeuwt en huilt. Cham Chatterpal was ook nog een kind toen hij drie weken werd vastgezet alleen om zo zijn moeder en andere familieleden te dwingen zich te melden bij de Vreemdelingenpolitie. Rosario noemt de politie hem. Hij wil z'n naam niet geven, omdat hij weet dat dat zich alleen maar tegen hem richt. Hij meldt zich eind december 1984 bij de politie met een asielerzoek en zit dan tot augustus vast. Hij ziet veel Huizen van Bewaring van binnen: "Ik zeg dat ik asiel kom aanvragen. Ik werd direct in de boeien geslagen, gefouilleerd en uitgekled. Ze zeiden: Nederland geeft geen asiel meer (...). In Zwolle zag ik hoeveel andere illegale buitenlanders al maanden in de cel zaten. In Leeuwarden merkte ik hoe een zieke collega-gevangene adequate mediese behandeling werd onthouden en stierf aan een hartaanval. Toen ik daarover heel boos werd sloten ze me op in isolatie (...). In Rotterdam werd ik onder druk gezet mijn naam te zeggen, en werd ik geslagen". Een man vertelt dat hij op straat wordt aangehouden. Hij heeft geldige papieren bij zich maar zijn paspoort wordt ingenomen. Als hij zich dan de volgende dag bij het buro meldt, wordt hij vastgezet "in een grote cel, waar meer buitenlanders zaten. Ik werd door die mensen meteen gewaarschuwd, dat ik me niet moest laten provoceren, omdat ik anders naar de 'zwarte cel' zou worden gebracht en daar geslagen zou worden. De agenten begonnen inderdaad te provoceren". In gevangenschap worden vrouwen met seksueel geweld gekonfronteerd. Een ex-gedetineerde verklaarde onlangs nog dat er in de gevangenis Nederlande, Doetichem, iedere dag door bewaarders naar pornografische films wordt gekeken. Ingesloten vrouwen worden beledigd en begluurd. Je bent bijna onbeschermd zoals bleek toen een vrouw een later geseponeerde aanklacht wegens verkrachting in de Bijlmerbajes indiende. Buitenlandse vrouwen zijn dat nog meer. In een cel in het buro in Den Haag werd een Zairese vrouw meermalen verkracht door meerdere bewakers. Haar advocaat zegt: "Eerst tremden ze haar buurman, ook een asielzoeker, in elkaar. Daarna maakten ze de deur van haar cel open. Onder zware intimidaties moest ze zich iedere nacht seksuele handelingen van meerdere bewakers laten welgevallen". De rechtbank, hiermee gekonfronteerd, weigerde haar te be-

vrijden uit deze situatie, maar uiteindelijk gelastte de officier van justitie opheffing van arrest. Maar niemand is gestraft, er is niets veranderd.

En dan de vele sterfgevallen in de gevangenissen, die soms onduidelijk zijn; als het wel duidelijker wordt blijkt het vaak moord geweest te zijn. Zoals wanneer iemand ziek is, opgesloten zit en daardoor dus niet in staat is om voor verzorging van zichzelf te zorgen, evenmin als bekend het zijn, dan is onthouding van de verzorging van de kant van de staat - de bewaking, de verantwoordelijke officier van justitie, de artsen van GG&GD - moord. Zo kwamen velen om, zoals de man in Leeuwarden die geen hulp kreeg na een hartaanval.

Of: als je iemand opsluit en er breekt brand uit en men heeft de brandweer geen plattegrond gegeven en er is maar één sleutel voor alle cellen en er sterven dan vier mensen: dat is onverantwoordelijkheid en in die situatie is dat moord. Het gebeurde rond kerstmis jl. in het hoofdburo van politie in Den Haag, waar in diezelfde tijd nog twee mensen stierven. Een jonge West-Duitser overleed er in januari, een kwartier nadat hij was vastgezet omdat hij zonder kaartje in de tram zat.

Of: als iemand vele zelfmoordpogingen doet in een cel en wanhopig is, en de bewaarders schrijven alleen een notitie aan de volgende ploeg: "Niet speciaal opfokken zonder dat er een reden is en anderen met de gebakken peren zitten", en als hij dan sterft, dan is dat moord. Zo stierf Yazdani Dohkareghani, een jonge Iranier in het huis van bewaring aan de Havenstraat in Amsterdam. Regilio Lijkwan stierf er in dezelfde tijd: misschien is het suicide, misschien is hij door geweld van de bewaarders of bewaarders om het leven gekomen. Er is geen betrouwbaar onderzoek, evenmin als dat het geval was bij Hmidou Takhrifa, die onder onopgehelderde omstandigheden in een Amsterdamse politiecel stierf.

In een maatschappij waarin mensen alleen worden opgesloten om ze hun vrijheid te ontnemen - en dat is Nederland - zullen mensen sterven in de cel. Tekenend voor zo'n maatschappij is de opening van steeds nieuwe celcomplexen, waaronder speciale voor illegaal verklaarde buitenlandse mensen.

In Zwolle en Nieuwersluis bestaan er al zulke afdelingen, in Hoorn wordt er binnenkort een geopend: een gevangenisstelsel op basis van apartheid. Meer verlichte opvattingen over de rol van detentie zijn bijna verstomd, terwijl Kokhals Altes met de een na de andere maatregel komt om steeds meer mensen langer in te sluiten, zonder bescherming en zonder perspectief. Het cellencomplex in Zwolle - een eeuwenoud somber gebouw - werd door de staatssecretaris Haars heropend en kwam toen al snel in het nieuws door de slechte behandeling van een groep opgejaagde en daarna ten onrechte ingesloten zigeuners.

In april 1985 kwamen gedetineerden, die in de speciale afdeling in Nieuwersluis op uitzetting wachtten, in opstand.

In Hoorn ligt op een eiland de uit ongeveer 1680 stammende gevangenis Oostereiland, een donker pakhuis. Vanaf 1 maart dit jaar worden hier afgewezen asielzoekers opgesloten, voor een periode van 3 weken tot enkele maanden. Zes of zeven mannen worden er in een cel opgeborgen: weer een maatregel die in de praktijk eerst tegen de meest kwetsbare groepen gericht wordt, en daarna als een maatschappelijke noodzakelijkheid gepresenteerd wordt. Er zijn voorzieningen aanwezig, zoals een sportveld en recreatiezalen, maar de asielzoekers mogen er geen gebruik van maken.

In Nieuwersluis en Zwolle zijn er 50 speciale plaatsen voor wie ze noemen "ongewenste buitenlanders", met Hoorn erbij zijn dat er 186. Het eiland bij Hoorn is de dodelijke konsekwentie van een dodelijk denken. Levende mensen zouden zo iets afbreken, of er een museum ter herinnering aan slechtere tijden inrichten. Laten we daaraan werken!

strakke regels zal worden gebonden. Daarover worden internationale afspraken gemaakt. In Benelux-verband zijn de voorwaarden voor binnenkomst al geharmoniseerd. Het is de bedoeling die verder te verscherpen, ondermeer door het systematies uitwisselen van gegevens over alle niet-Benelux-onderdanen die als "ongewenst" worden beschouwd.

Er zijn verschillende plekken waar gepraat wordt over "het Europa van de burger". Ze bedoelen dan dat ze ons leven precies in de hand willen nemen. Geen zwervers, geen mensen die zich aan de regels onttrekken; een eind maken aan wat ze noemen "ongekontroleerde" of "onbeheersbare stromen". Geen mensen die hun eigen leven vorm geven, maar mensen die hun leven plannen volgens de regels van de staat: de staatsburger die een ander leven uitsluit. Zo'n plek waar over dat andere leven gepraat wordt is het TREVI-overleg. Een geheime halfjaarlijkse ministeriekonferentie, die aanbevelingen doet over de bestrijding van vrije vestiging en politiek radicalisme. Deelnemer is Kokhals Altes. Hij brengt er in wat hij in Nederland heeft bedacht en krijgt er nieuwe suggesties. De laatste aan-

Het Europa van de burger

"De grenzen moeten open! Leve het Europa van de vrije burger!", roepen de managers en ministers ons toe. In 1992 moet de EEG omgevormd zijn tot een politieke unie, en al in 1990 wordt het Akkoord van Schengen van kracht. Dat is een afspraak tussen de Benelux-landen, de BRD en Frankrijk (waarbij waarschijnlijk Italië zich aansluit) om dit gebied om te vormen tot een douane-unie.

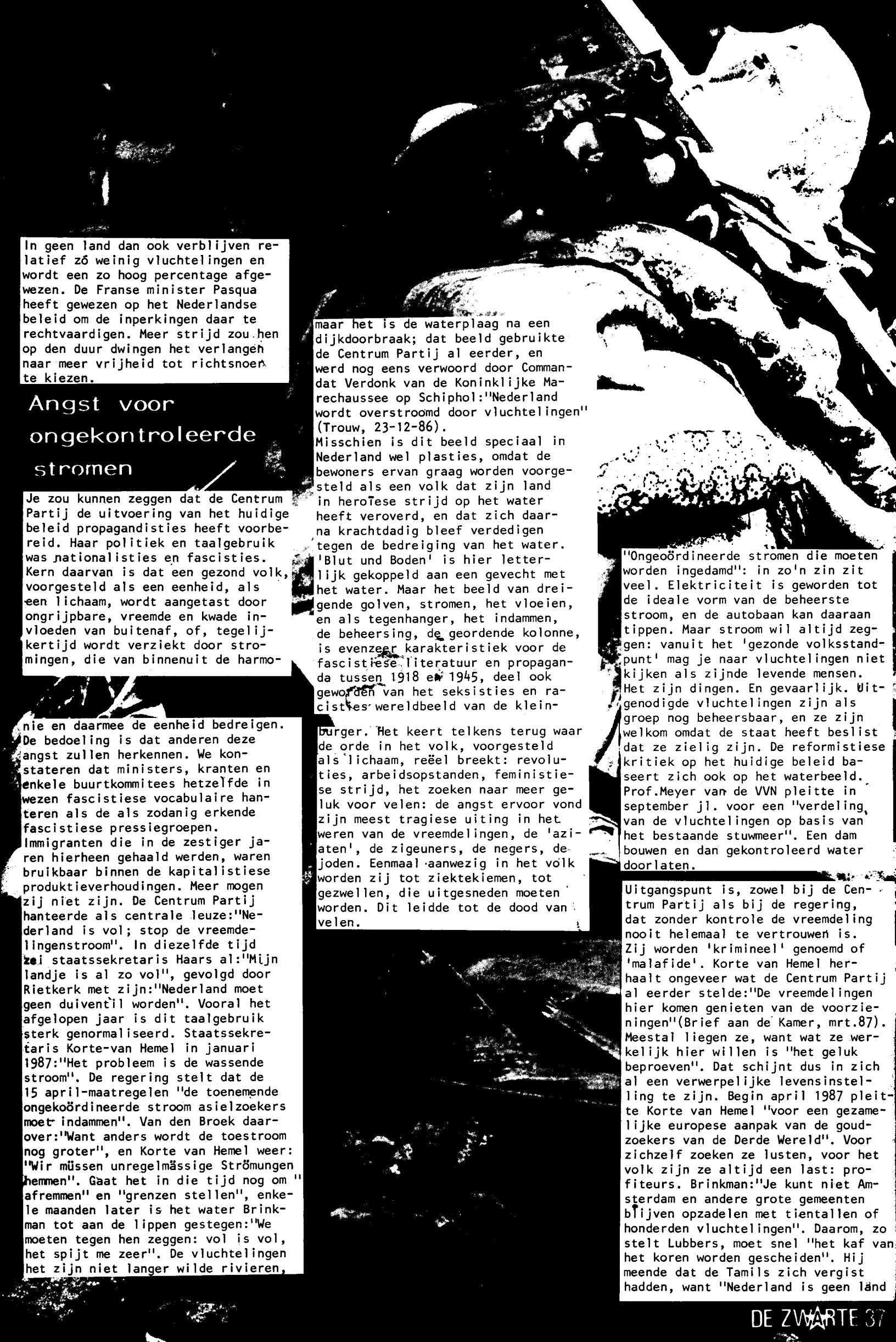
Belangrijker nog is het Akkoord van Schengen. De ondertekenende regeringen hebben zich gebonden de wetten en de uitwerking daarvan, op het terrein van rechtshandhaving en de binnenkomst en het verblijf van vreemdelingen gelijk te trekken; dat zal betekenen: overal identificatieplicht, strenge drugswetgeving, overal vervolging van delikten die ons nu nog niet beroeren, zoals 'opruiming'. Overal moeten dezelfde visum-regels komen, en op den duur wil men een visum voor toegang tot het hele gebied. De havens en vliegvelden zijn de Nederlandse buitengrenzen van het gebied. Daar zien we nu dan ook al, dat mensen nog vóór de formele douane worden vastgezet. De "Schengen-regeringen" spraken in juni 1987 af eenzelfde beleid te voeren op het gebied van de toelating van, de asiolverlening aan en de verwijdering van vluchtelingen. Tussen de landen zullen alle gegevens over vluchtelingen worden uitgewisseld: overal dezelfde strenge maatstaf, eenmaal ergens geweigerd kom je er nergens meer in. In EEG-verband wordt in Luxemburg gepraat over soortgelijke maatregelen tegen vluchtelingen.

beveling was de opsporings- en controlemethoden van de "klandestiene immigratie" en "kriminaliteit" zo snel mogelijk in de EEG-landen gelijk te trekken.

Nog zo'n plek waar gepraat wordt is de Seidel-Stiftung. Die vergaderde in april 1987 in Amsterdam over de vluchtelingen. Korte van Hemel was er ook. De Stiftung is gelieerd aan de Beierse CSU en er zijn banden met (neo)nazis, Zuid-Afrika en Chili. Niet alleen die banden, vooral de opvattingen en aanbevelingen herinneren aan het fascisme: Europa moet onaangetast, smetteloos blijven. De staten van west-europa - met een tendens naar gelijke produktieverhoudingen en rechtssystemen - wensen een grote planbaarheid van de sociale verhoudingen en daarmee van het individuele gedrag. In geen deel van de wereld dan ook worden vluchtelingen zo strikt geweerd als in de EEG-landen. Maar ook daarbinnen bestaan voorlopig grote verschillen. In bij-

Ze praten over open grenzen, maar ze denken aan een grotere bewegingsvrijheid over de tussengrenzen van kapitaal, geld en goederen, en de vertegenwoordigers ervan, en de grotere onvrijheid voor de anderen. In diezelfde jaren zal in Nederland de nieuwe Vreemdelingenwet van kracht worden. Nog strikter dan de huidige regelingen legt deze wet vast, dat buitenlandse mensen alleen hier mogen blijven om direkt uitgebuit te worden. Vluchtelingen zouden eigenlijk buiten die beperking moeten vallen, maar het hele westeuropese beleid is erop gericht het vrije verkeer en de vrije vestiging van niet-west-Europeanen geheel en al uit te sluiten. zoals diezelfde vrijheid voor west-Europeanen aan

na alle landen zijn de wetten de laatste jaren aangescherpt, maar beperking van de vrijheid is in het ene land sterker ontwikkeld als in het andere. Gezien de heersende machtsverhoudingen is het nu zo, dat het land met de strikste regels op een bepaald terrein 'gidsland' wordt voor de anderen. Nederland is dat op het gebied van het asielrecht. In geen land in dit gebied is de beoordeling van de toelating met zo weinig rechtswaarborgen omgeven.

In geen land dan ook verblijven relatief zó weinig vluchtelingen en wordt een zo hoog percentage afgevoerd. De Franse minister Pasqua heeft gewezen op het Nederlandse beleid om de inperkingen daar te rechtvaardigen. Meer strijd zou hen op den duur dwingen het verlangen naar meer vrijheid tot rechtsnoer te kiezen.

Angst voor ongecontroleerde stromen

Je zou kunnen zeggen dat de Centrum Partij de uitvoering van het huidige beleid propagandistisch heeft voorbereid. Haar politiek en taalgebruik was nationalistisch en fascistisch. Kern daarvan is dat een gezond volk, voorgesteld als een eenheid, als een lichaam, wordt aangetast door onrijpbare, vreemde en kwade invloeden van buitenaf, of, tegelijkertijd wordt verziekt door stromingen, die van binnenuit de harmo-

nie en daarmee de eenheid bedreigen. De bedoeling is dat anderen deze angst zullen herkennen. We konstateren dat ministers, kranten en enkele buurtcomités hetzelfde in wezen fascistische vocabulaire hanteren als de als zodanig erkende fascistische pressiegroepen. Immigranten die in de zestiger jaren hierheen gehaald werden, waren bruikbaar binnen de kapitalistische produktieverhoudingen. Meer mogen zij niet zijn. De Centrum Partij hanteerde als centrale leuze: "Nederland is vol; stop de vreemdelingenstroom". In diezelfde tijd zei staatssecretaris Haars al: "Mijn landje is al zo vol", gevolgd door Rietkerk met zijn: "Nederland moet geen duiventil worden". Vooral het afgelopen jaar is dit taalgebruik sterk genormaliseerd. Staatssecretaris Korte van Hemel in januari 1987: "Het probleem is de wassende stroom". De regering stelt dat de 15 april-maatregelen "de toenemende ongecoördineerde stroom asielzoekers moet indammen". Van den Broek daarover: "Want anders wordt de toestroom nog groter", en Korte van Hemel weer: "Wir müssen unregelmässige Strömungen hemmen". Gaat het in die tijd nog om "afremmen" en "grenzen stellen", enkele maanden later is het water Brinkman tot aan de lippen gestegen: "We moeten tegen hen zeggen: vol is vol, het spijt me zeer". De vluchtelingen het zijn niet langer wilde rivieren,

maar het is de waterplag na een dijkdoorbraak; dat beeld gebruikte de Centrum Partij al eerder, en werd nog eens verwoord door Commandant Verdonk van de Koninklijke Marechaussee op Schiphol: "Nederland wordt overstroomd door vluchtelingen" (Trouw, 23-12-86).

Misschien is dit beeld speciaal in Nederland wel plastisch, omdat de bewoners ervan graag worden voorgesteld als een volk dat zijn land in heroïese strijd op het water heeft veroverd, en dat zich daarna krachtdadig bleef verdedigen tegen de bedreiging van het water. 'Blut und Boden' is hier letterlijk gekoppeld aan een gevecht met het water. Maar het beeld van dreigende golven, stromen, het vloeien, en als tegenhanger, het indammen, de beheersing, de geordende kolonne, is evenzeer karakteristiek voor de fascistische literatuur en propaganda tussen 1918 en 1945, deel ook geworden van het seksistische en racistische wereldbeeld van de klein-

burger. Het keert telkens terug waar de orde in het volk, voorgesteld als lichaam, reëel breekt: revoluties, arbeidsoptstanden, feministische strijd, het zoeken naar meer geluk voor velen: de angst ervoor vond zijn meest tragische uiting in het weren van de vreemdelingen, de 'aziaten', de zigeuners, de negers, de joden. Eenmaal aanwezig in het volk worden zij tot ziektekiemen, tot gezwellen, die uitgesneden moeten worden. Dit leidde tot de dood van velen.

"Ongecoördineerde stromen die moeten worden ingedamd": in zo'n zin zit veel. Elektriciteit is geworden tot de ideale vorm van de beheerste stroom, en de autobaan kan daaraan tippen. Maar stroom wil altijd zeggen: vanuit het 'gezonde volksstandpunt' mag je naar vluchtelingen niet kijken als zijnde levende mensen. Het zijn dingen. En gevaarlijk. Uitgenodigde vluchtelingen zijn als groep nog beheersbaar, en ze zijn welkom omdat de staat heeft beslist dat ze zielig zijn. De reformistische kritiek op het huidige beleid baseert zich ook op het waterbeeld. Prof. Meyer van de VVN pleitte in september jl. voor een "verdeling van de vluchtelingen op basis van het bestaande stuwmeer". Een dam bouwen en dan gecontroleerd water doorlaten.

Uitgangspunt is, zowel bij de Centrum Partij als bij de regering, dat zonder controle de vreemdeling nooit helemaal te vertrouwen is. Zij worden 'krimineel' genoemd of 'malafide'. Korte van Hemel herhaalt ongeveer wat de Centrum Partij al eerder stelde: "De vreemdelingen hier komen genieten van de voorzieningen" (Brief aan de Kamer, mrt. 87). Meestal liegen ze, want wat ze werkelijk hier willen is "het geluk beproeven". Dat schijnt dus in zich al een verwerpelijke levensinstelling te zijn. Begin april 1987 pleitte Korte van Hemel "voor een gezamenlijke Europese aanpak van de goudzoekers van de Derde Wereld". Voor zichzelf zoeken ze lusten, voor het volk zijn ze altijd een last: profiteurs. Brinkman: "Je kunt niet Amsterdam en andere grote gemeenten blijven opzadelen met tientallen of honderden vluchtelingen". Daarom, zo stelt Lubbers, moet snel "het kaf van het koren worden gescheiden". Hij meende dat de Tamils zich vergist hadden, want "Nederland is geen land

van palmen, maar van elfstedentochten". Soms wordt erop gezinspeeld dat zij besmettelijke ziekten meenemen, of dat de mannelijke vluchtelingen slechte instinkten zullen botvieren, die de Nederlandse burgerman wel beheersen kan. Allemaal produkten van een lange racistiese geschiedenis.

Als burgerman mag je niet tolerant zijn, want dadelijk nemen de vreemdelingen je hele huis over! De buren zullen je uitlachen. In een radio-uitzending zegt de Centrum Partij het op 9 april 1985 zo: "In dit land van honing en bijstand is het goed mee eten uit de staatsruif. Daarom: Grenzen dicht! Al te goed is buurmans gek", gevolgd door Brinkman 1987: "De stroom dreigt nog groter te worden. Al te goed is buurmans gek." Ze zijn illegaal, vaak ziek, niet te vertrouwen, crimineel en ze kosten geld. Dat wordt precies voorgerekend. Ze zijn "moeilijk in te passen" (Brinkman), "bedreigen de identiteit van Nederland" (C.P. radio 28-11-83) of "tasten de identiteit van het dorp aan" (dorpsvereniging Ruimte voor Morgen, Stevensbeek). Snel en massaal wegzenden!: Luister naar adjudant Hummeling, chef van de Nijmeegse vreemdelingendienst: "We moeten niet vergeten dat door zo'n opruiming de serieuze aanvragers sneller geholpen kunnen worden" (Gelderlander, 23-6-87). 'Opruimen' gebruik je in samenhang met rommel, met vuil; in samenhang met mensen gebruikt, herinnert het aan een nabij verleden.

Stevensbekers en anderen waren emotioneerd toen bekend werd dat de staat in een aantal dorpen grote opvangcentra voor vluchtelingen wilde vestigen. Het racisme zat daar kennelijk heel diep, maar zij konden zich zo uiten op gezag van de regering. Want zij definiëerden asielaanvragers als een last. Zij schiepte het beeld van een malafide en onbetrouwbare groep. Zij sprak over de mogelijke invoering van een verplichte AIDS-test. Zij gebruikte de woorden "krimineel" en "illegaal" graag. De Centrum Partij en aanverwanten probeerden de vreemdelingenhaat aan te wakkeren, en zij waren ook aanwezig in Stevensbeek, maar zij werden overtroffen door de regering. Chaos, overstroming! De grote gemeenten hoefden niet langer alleen deze last te dragen. Na de vluchtelingen als plaag voorgesteld te hebben stelde men voor deze in grote getale in kleine dorpen te huisvesten. De hierop volgende racistiese taferelen kwamen niet slecht uit. Brinkman kwam meteen met een reactie en deed een beroep op het "gezonde volksgevoel": "Vol is vol, het spijt me zeer(...) Is het wel zo ideaal om 5000 mensen ekstra in de bijstand te hebben?(...) De vluchtelingen blijken moeilijk in te passen in Nederland" (NRC, okt. 87).

De inwoners hadden blijkbaar een ander opgevangen over de komende dreiging: zij spraken over een last, over een aantasting van het dorp, over besmettelijke ziekten, over mannen die ook wel eens wat willen en verkrachten, over vechters-

bazen. Zij zeiden wat hun regering hen had voorgezegd. "We hebben niets tegen buitenlanders", zeggen ze, "we zijn alleen bang overspoeld te raken" (Gelderlander, 8-8-87)

Vluchtelingen in Nijmegen

Volgens de al eerder genoemde regeling van Brinkman, de ROA wordt voorgesteld dat steden 3 vluchtelingen per 1000 inwoners moeten opnemen.

In Nijmegen zou dat neerkomen op 450 vluchtelingen. Maar wethouder Annie Brouwer denkt daar anders over. Zij vindt de opname van 150 vluchtelingen al geen klein klusje. Zij gebruikt de drogreden dat voor 450 mensen de opvang niet gegarandeerd kan zijn, als argument om maar 150 vluchtelingen op te nemen. Het komt er op neer dat er nog 70 mensen opgevangen kunnen worden omdat er al 80 mensen in de procedure zitten. De vluchtelingen worden gehuisvest in de wijken Lindenholt en Dukenburg. De gemeente hanteert nl. een spreidingsbeleid waarmee ze zogenaamde probleemwijken wil ontzien. Hiermee suggereren ze dat vluchtelingen problemen zouden veroorzaken. Het racisme van sommige buurtbewoners/ters wordt daarmee niet aangepakt, maar de gemeente bevestigt hen daarin door buitenlandse mensen in andere wijken onder te brengen. Wethouder Hompe: "Een betere spreiding van de buitenlandse gezinnen is een wens van de buurt. Als gemeente kun je daar officieel niet aan toegeven. Je moet daarom heel voorzichtig naar oplossingen zoeken. Voorkomen moet worden dat een bepaalde groep mensen als zondebok worden aangewezen. Maar ik erken dat een wijk een evenwichtige opbouw moet hebben. Daarin hebben de buurtbewoners gelijk".

In Nijmegen is volgens de officiële cijfers de laatste jaren een stijging te zien van het aantal vluchtelingen dat hier asiel wil aanvragen. In 1985 waren dat er 36. In 1986, 84; in navolging van de 15 april maatregelen komt er sinds kort af en toe een beslissingsambtenaar van het ministerie van justitie om hier de asielaanvragen te bekijken. In juni 87 heeft hij in 4 dagen tijd 37 asielaanvragen bekeken waarvan hij er meteen 27 heeft afgewezen. Van de overige 10 wordt de aanvraag opnieuw bekeken. De 27 mensen die afgewezen zijn moesten binnen 30 dagen het land verlaten hebben. Deze afwijzingen zijn gedaan op basis van het eerste kort verhoor wat gedaan wordt door de vreemdelingenpolitie. Ook deze zijn in navolging van het steeds strenger wordende beleid steeds minder bereid vluchtelingen zorgvuldig te behandelen. De verhoren richten zich op futiliteiten, bijv. het vluchtnummer en de stoel waarin de vluchteling heeft gezeten, of het aanwijzen van de vlag van het land van herkomst of het aanwijzen van de vluchtroute op de landkaart. De politie houdt zich totaal niet bezig met de redenen waarom iemand gevlucht is,

maar ze gaan ervan uit dat vluchtelingen om economische redenen hier komen, als een vluchteling op een van deze belachelijke vragen het antwoord niet weet, konkludeert de politie dat er sprake is van 'manifest bedrog' en verdwijnt de vluchteling/e zonder pardon in de cel. Dit is vanaf september 1987, voor zover bekend, zo'n 10 mensen overkomen. Frans Hummeling, hoofd vreemdelingenpolitie in Nijmegen, baseert op dit soort verhoren zijn uitspraak in de Gelderlander (9 mei 87) dat 9 van de 10 asielzoekers met verzonden verhalen hun politieke exodus proberen te bewijzen. Wanneer mensen niet op basis van het eerste verhoor vastgezet worden maar een kans krijgen een procedure te starten, moeten zij zich wekelijks bij de vreemdelingenpolitie melden. Een duidelijk voorbeeld van de behandeling van vluchtelingen in Nijmegen is het volgende: midden januari kwam een Zairese man die bang was voor vervolging vanwege het verspreiden van pamfletten tegen Mobutu, naar Nijmegen. Hij had om begrijpelijke redenen geen paspoort wat voor de politie reden was om hem 55 dagen(!) wegens 'manifest bedrog' in een politiecel op te sluiten. Hierna is hij naar het huis van bewaring in Zwolle gebracht en na verloop van enige tijd uitgewezen. De behandeling van deze man was afschuwelijk. Alleen op de 'gelukkige' dagen werd hij gelucht, hij bleef verstoken van literatuur en zeker in het begin van menselijke communicatie.

Licht en radio bleven steeds ingeschakeld. Een arts konstateerde hartkloppingen, slaapstoornissen en hevige angsten. Deze angsten werden zo erg dat hij bij overbrenging voor verhoor naar de rechtszaal dacht dat hij vermoord zou worden. N.a.v. kritiek op de behandeling van deze man reageerde de politiewoordvoerder Bussemaker met: "Hadden we hem dan elke avond mee naar huis moeten nemen, of 's avonds terug moeten komen om met hem een spelletje scrabble te spelen?" Het is absurd dat vluchtelingen gekriminaliseerd worden en vastgezet worden als ze een asielverzoek indienen, omdat ze wanneer ze zouden onderduiken hun eventuele toelating meteen zouden verspelen.

Wanneer vluchtelingen bang zijn dat ze bij een officiële grensovergang niet doorgelaten worden, kunnen ze proberen illegaal de grens over te komen. In dat geval zet de rijkspolitie hen bij aanhouding meteen weer de grens over. Zij hebben dan geen kans een asielaanvraag in te dienen. Dit is bijv. gebeurd met Tamil-vluchtelingen uit Sri-Lanka die via West-Duitsland bij Groesbeek de grens overkwamen. De politie gaat in zo'n geval "op jacht" om illegale grensoverschrijders te pakken en ze weer het land uit te zetten. Dit mag niet omdat iedereen officieel een asielverzoek mag en moet kunnen indienen.

Vereniging Vluchtelingenwerk

De meeste vluchtelingen die in Nijmegen komen nemen contact op met de VVN. Deze zorgt voor een advocaat en mensen van VVN zijn bij het eerste verhoor door de vreemdelingenpolitie aanwezig. Dit is de enige controle van buitenaf, die er bestaat op de behandeling van vluchtelingen. Volgens de VVN wordt er in Nijmegen in eerste instantie bijna altijd negatief beschikt op een asielverzoek. De laatste jaren is het slechts twee keer voorgekomen dat dat niet zo was.

Slot

Als nu dus iemand naar Nederland, en ook naar Nijmegen vlucht, dan is het bijna zeker dat hij/zij alleen ellende moet doorstaan. Het lijkt beter uit de handen van het staatsapparaat te blijven, want die zal je nooit de kans geven op een beter leven. Maar tegelijkertijd is het moeilijk om daaraan te ontkomen, want op tal van plaatsen moet je je aan de staat blootgeven: als je huisvesting wil, bijstand, een cursus, werk en noem maar op. En je kunt altijd de politie tegenkomen, die je wil opsporen, vastzetten en uitleveren. Voortdurend angst.

Vluchtelingen voerden zeldzame actie. Er werden principiële processen gevoerd. Een enkele keer dwong de rechter de staat zich te houden

aan enkele grondrechten, maar veel rechters gingen in hun interpretaties mee met het heersende beleid, zoals laatst een rechter in Haarlem, die de vrijheidsberoving op Schiphol vergeleek met het wachten voor de douane en daarmee goedkeurde. Afghanen hielden demonstraties, Koerden een hongerstaking en Tamils gebruikten geweld tegen de eigen pensions, daarmee het gevoel uitdrukkend dat ze niets meer te verliezen hadden. De staat nam hen dat niet in dank af en van anderen ondervonden zij te weinig steun, hoewel bij de plaatselijke bevolking vooral daarna steunkampagnes werden ingezet. Om mensen in de tentie tegen de staat te beschermen is het nodig onafhankelijk toezicht uit te oefenen op de machtsverhoudingen daar, en onafhankelijk te onderzoeken wat er gebeurd is, zoals o.a. geprobeerd is na de dood van Hans Kok en Hmidou Tahrifa. Maar het blijkt bijna onmogelijk toegang te krijgen tot de cellen en te beschikken over de nodige gegevens.

Als er wel met veel moeite een goed onafhankelijk onderzoek gedaan was, lukte het niet de verhoudingen voor de toekomst te verbeteren. De staat is versteend. In Nijmegen - waar men nu ook particuliere bewaking van de cellen haar intrede doet - is overigens nog geen poging in deze richting gedaan. Vluchtelingenwerk heeft wel toegang tot het bureau, maar bij iedere kritiese opmerking in het openbaar dreigde de politie dat zij helemaal geen gegevens meer zou verstrekken aan deze organisatie. De staat voelt zich zonder controle het best. Steeds meer buitenlandse mensen moeten onderduiken. In Amsterdam is een organisatie gestart die probeert te helpen onafhankelijk van en beschermd tegen de staat te leven.

In Duitsland zijn er pogingen ondernomen de registratie van vluchtelingen te vernietigen. Effektief gebeurd kan dat veel mensen beschermen, overigens zonder uitzicht op een rustiger leven.

Ten slotte: de staat wil mensen tegen elkaar uitspelen. Hij wil dat de ene groep mensen niet verontrust is over wat een andere groep wordt aangedaan. Kranten en televisie verspreiden zijn mensonterend gepraat. Daarom hanteert de staat een negatief beeld van vluchtelingen en kranten en de televisie werken er aan mee dat beeld te verspreiden. Maar gelukkig zijn er genoeg mensen die - hoe machteloos vaak ook - menselijk blijven. Deze menselijkheid zou een voortdurend tegenwicht moeten vormen (in de kranten, op straat, bij de rechtbanken, waar dan ook) tegen het armoedige maar tevens gevaarlijke gepraat over vluchtelingen.

**Informatiegroep over
extrem-rechts
postbus 1610
Nijmegen**

ZOETERMEER

Op zaterdag 30 april in Mevrouw Latenstaan (van beekstraat 64), een gepaste viering van deze absoluut doorsnee dag met o.a.:

Erik-Jan Harmens

Ido Harmens

Tanzteufel

Minigod

Abba (o.v.)

De toegang is f3,-

Open van 15.00 tot 1.00 uur.

Op zondag 1 mei in Mevrouw Latenstaan een benefiet voor de vermeende RARA arrestanten en voor Frank Hoffmann.

Met: Hate Crew

Razende Roeland

Ultimate Sabotage

De toegang is f5,- en de zaal is om 15.00 uur open.

DEN HAAG

FORUM TEGEN STADHUISPLANNEN EN CITYVORMING IN DEN HAAG

8 mei

aanvang 13.00 uur met o.a.:

- Anna Dijkhuis: cityvorming en revitalisering

- Jan v.d. Brink: cityvorming en het haags stadhuis

- Ben Veen: stadsvernieuwing in Den Haag

- Gerard v. Alkemade: de bouwers

- Stef de Niet: de ambtenaren

plaats: Blauwe Aanslag, Buitenum 214, Den Haag

toegang: gratis

FILM/FILM/FILM/FILM/FILM/FILM

STAAT VAN BELEG van Costa Gavras

De film speelt zich af in het Uruguay van 1970 en gaat over het verzet van de MLN-Tupamaros en de ontvoering van Dan Anthony Mitrione, VS-"adviseur in ondervragingstechnieken". Gebaseerd op ware gebeurtenissen!

Behalve de film ook info over het Uruguay van vandaag.

21 mei Rotterdam, Poortgebouw
20.30 uur

22 mei Den Haag, Blauwe Aanslag
Buitenum 214
14.00 uur

DE SIRENE AKTIES

Op maandag 2 mei wordt nabij Volkel de hoofdpoot van de vliegbasis geblokkeerd. Verzameld wordt om 11.15 uur bij de kerk in Volkel. Je kunt ook direkt naar de hoofdpoot gaan. De blokkade begint om 12.00 uur. Vanuit Nijmegen en Eindhoven is Volkel met de bus te bereiken. Kom je per auto, dan kun je de hoofdpoot bereiken door op de weg Nijmegen-Eindhoven de afslag Uden te nemen en de bordjes vliegbasis te volgen.

Op hetzelfde tijdstip is er bij de vliegbasis Valkenburg (onder Leiden) een ludieke actie. Om 11.45 uur wordt er op de hoek Wassenaarseweg/Kathalinapad bij lantarenpaal 54 verzameld. Met bus 90 (Leiden-Katwijk), halte vliegveld zuid, kun je er komen.

Den Haag

30 april

Videos over de Startbahn

plaats: Blauwe Aanslag
aanvang: 20.00 uur

DELFT

Aktualiteitencollege, Studium Generale.

Op maandag 2 mei om 12:45 uur organiseren wij weer een TAM TAM aktualiteitencollege. Het college vindt plaats in zaal E van het gebouw Civile Techniek aan de Stevinweg 1. Dit college wordt gegeven door Ted van Hees, politoloog uit Nijmegen en heeft de politieke situatie in Midden Amerika tot onderwerp. Van Hees heeft een aantal onderzoeken gedaan in midde-amerikaanse landen naar de invloed van de Verenigde Staten daar. Onder de paraplu van de 'Monroe-doctrine' werden de midden-amerikaanse landen de laatste eeuw beschouwd als behorend tot de invloedssfeer van de VS, er werd gesproken over 'onze achtertuin'. De ontwikkelingen van het laatste jaar tonen aan dat deze doktrine in haar realisering blijkbaar op een wankel basis was gegrondvest. De tendens tot demokratiesering binnen de betreffende landen, de neiging om de eigen binnenlandse en regionale problemen zelf aan te pakken doorkruist de positie van de VS als politieke agent in dit gebied. De contra's onderhandelen met de Sandinistische regering van Nicaragua, in El Salvador werden kortgeleden verkiezingen gehouden en de inmenging van de VS in Panama, bedoeld om regeringsleider Noriega uit het zadel te wippen, lopen tot nu toe op niets uit. De vloot van de VS doorkruist de wateren bij Panama en nog blijkt Noriega niet te wijken. Over deze zaken zal Ted van Hees de laatste informatie verschaffen, hij zal een analyse geven van de gevolgen voor de VS van de politieke veranderingen in dit roerige gebied.

Ted van Hees heeft kort geleden bij pax christi een boek gepubliceerd over de relaties van de Nicaraguaanse contra's met West-Europese groeperingen en landen.

ZONDAGMIDDAGSALON in het VROUWENHUIS DELFT

PALESTIJNSE VROUWEN.

Zondag 8 mei komt Kawther Albaz in de Zondagmiddagsalon in het vrouwenhuis.

Kawther Albaz is medewerkster van de Palestijnse Vrouwenunie in Nederland.

De Zondagmiddagsalon is één keer per maand met actuele en kulturele onderwerpen binnen de vrouwenbeweging. Op 8 mei is het onderwerp Palestijnse vrouwen. Kawther Albaz zal het een en ander vertellen over de geschiedenis van het Palestijnse volk, de geschiedenis van de Palestijnse kwestie en de positie van vrouwen in de bezette gebieden. Ook zal ze ingaan op de situatie van Palestijnse vrouwen in Nederland.

Het vrouwenhuis is open vanaf 14.30 uur, de Zondagmiddagsalon start om 15.00 uur en eindigt om 17.30 uur. De toegang is gratis. De Zondagmiddagsalon is elke laatste zondag in de maand.

SOLIDARITEIT MET MIDDEN-AMERIKA

Op 3 mei vindt er in de Koornbeurs een avond plaats over de solidariteit met het Midden-Amerikaanse volk.

Aanleiding voor deze avond vormt het in december 1987 uitgekomen boek 'Sluipende interventie', over de Nederlandse betrokkenheid met de kontra-revolutie in Midden-Amerika, door de werkgroep Contra Holandesa.

Hoofdmoot van de avond is een discussie met deelname van verschillende organisaties in Delft, die elk een eigen invulling aan de solidariteit geven. Er zal geprobeerd worden in kaart te brengen waar de organisaties elkaar overlappen en welke vormen van solidariteit (vooralnog) in Delft onderbelicht zijn of ontbreken.

Verder zal er een inleiding gehouden worden door één van de samenstellers van het boek 'Sluipende interventie' en wordt er een film gedraaid.

De avond is bestemd voor iedereen die mee wil praten over solidariteit met het volk van Midden-Amerika en de toegang is vrij.

PROGRAMMA

20.00 uur OPENING EN INLEIDING DOOR IEMAND VAN DE WERKGROEP CONTRA HOLANDESA

20.30 uur DISKUSSIE AAN DE HAND VAN EEN AANTAL STELLINGEN EN DE DOOR DE DEELNEMENDE ORGANISATIES GELEVERDE DISKUSSIESTUKKEN

22.15 uur FILM: ETAT DU SIEGE VAN COSTA-GRAVAS UIT 1972

DE AVOND WORDT GEHOUDEN IN DE KOORNBEURS - VOLDERSGRACHT 1 OP 3 MEI 1988- AANVANG 20.00 UUR

DELFT